

Amerika.

Obraz z missií v krajinách polárních.

 Severním Ledovým moří leží, odděleno jsouc od břehů Britské Severní Ameriky několika průlivy, mnohoostroví tak řečené Arktické.¹⁾ Záleží z velkého počtu ostrovův a ostrůvků nám málo známých a velmi řídce obydlených, ježto buď sněhem a ledem jsou pokryty, buď chudými tundrami se zelenají. Četné průlivy mezi těmito ostrovy zůstávají skoro celý rok zamrzými. Lesův a stromů tam není; jediná vrba a bříza roste do šířky, co do výšky vyrůstá pouze v hustý drn sotva 30 cm.

¹⁾ Arktický (od ἀρκτος, medvěd) znamená v astronomii a v zeměpise vše, co leží blízko souhvězdí Velikého Medvěda při severní točně, tedy ve smyslu přeneseném tolik jako severní, kdežto část protilehlá, při polu jižním, sluje antarktická, jižní. Dle toho krajiny a moře k točně severní rozložené i s rostlinstvem a živočištvem svým nazývají se arktickými, a sice: v širším slova smyslu náležejí k arktickým krajinám nejsevernější částí starého světa; v užším smyslu vyznačují se názvem tímto ostrovy americké, severně od zálivu Hudsonova seskupené.

vysoký. Za to pokrývá půdu hojnost rozličných druhů mechu a lišejníku. Důležitější z těchto ostrovů jsou: Gronsko, největší to ostrov americký a celého povrchu zemského, jehož nitro jest jedinou sněhovou a ledovou pouští, země Baffinova, země Grantova a souostroví Parryovo.

Zevrubněji známy jsou tyto končiny teprv od r. 1845. Téhož roku podnikl tam třetí svou výpravu znamenitý anglický plavec Sir John Franklin, ze které se však již nevrátil. Uplynula celá dvě léta, ale o Franklinovi nebylo ani slechu ani vidu. Z toho soudilo se, že výpravu jeho potkala nějaká nehoda, nebo že docela zahynula. Nové výpravy, které v letech následujících nákladem dílem vlády anglické, dílem manželky pohřešovaného, dílem jeho přátel do krajin oněch byly vysílány, aby Franklina našly a, možno-li, zachránily — celkem 27 anglických a 3 americké — miněni toto potvrdily. Jeden z vůdcův oněch výprav našel brzy tři hroby soudruhů Franklinových, jiný dostal od domorodců rozličné předměty, které výpravě Franklinově náležely a dověděl se od nich, že na ostrově Montrealu blíže pevniny americké poslední členové výpravy r. 1851. hladem zahynuli. Důkazy tyto nebyly sice úplny, nicméně však bylo již zřejmo, že Franklin nežije více. Nová výprava r. 1857. podniknutá nabyla o osudu jeho zpráv spolehlivých; zjistila totiž, že Franklin již 11. června r. 1847. zemřel na ostrově krále Viléma. Lodi jeho zamrzly a nedostaly se již z ledu; mužstvo snažilo se dojíti po zemi do nejbližších osad zálivu Hudsonova, podlehl však veskrz námahám a nedostatku.

Ačkoli výpravy tyto, které nákladu asi sedm milionů vyžadovaly, hlavního účelu svého, Franklina z říše ledové vysvoboditi, nedosáhly, bez výsledku a užitku přece nebyly. Byly totiž jimi objeveny nové země, nová moře a zjistilo se jimi, jednak že severně mnohoostroví Arktického jest otevřené moře polární, jednak že Severní Britská Amerika oddělena jest od mnohoostroví řečeného několika průlivy, jimiž Tichý oceán spojen jest s Atlantským. A nejenom to; na výpravách těch seznámili se evropští plavci s domorodými obyvateli, kteří, ač pořádku, nicméně od nepaměti v ledových těch pouštích obývají a tak vzácných vědomostí a zkušeností v oboru zeměpisném i národopisném nabyli.

Také já tě, milý čtenáři, tentokráte v dalším ony kraje zavedu a s jejich obyvateli seznámím.

Jediný národ, který žije na mnohoostroví Arktickém a na severním pobřeží Britské Severní Ameriky, jsou Eskimové čili Eskimáci. Zajímavý tento národ dělí se na tři větve: Groňany, kteří bydlí na západním břehu Gronska, vlastní Eskimáky, bydlící na nejsevernějším břehu půlostrova Labradoru, a západní Eskimáky, kteří kočují v krajinách při ústí řeky Makenzie do Severního moře Ledového. Příslušníci všech těchto tří větví žijí mimo to po různu na nejbližších jim ostrovech.

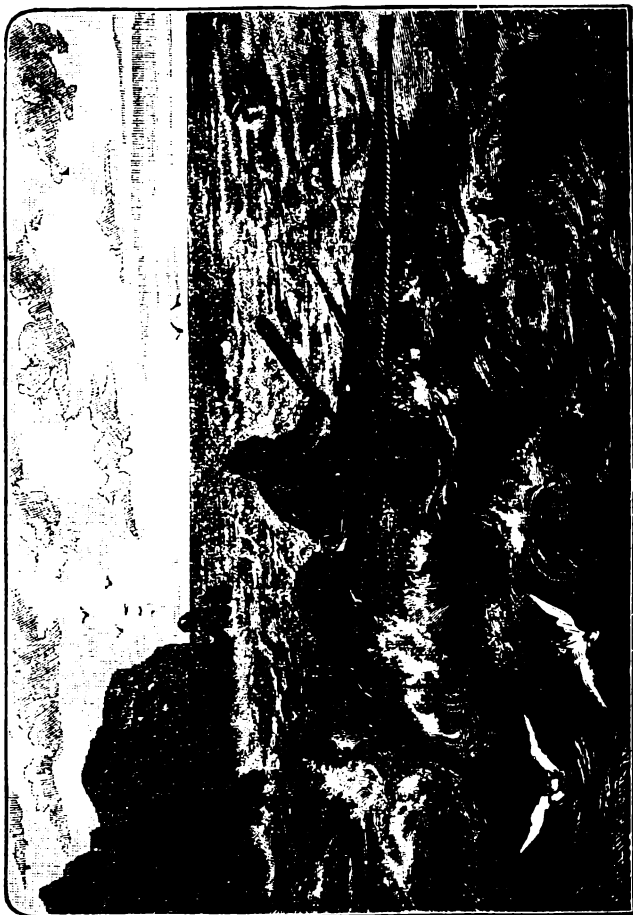
Podivno jest, že žádný z těchto kmenů nevnikl hlouběji do vnitra země; všichni Eskimové obývají toliko na pobřeží. Za to pronikli pokud možná nejdále na sever a anglický kapitán Ross objevil kdesi na nejzazším severu kmen, který po celá staletí

nebyl znám ani svým nejbližším sousedům. Podivní tito severané neznali ani stromův ani dřeva a domnívali se, že jsou jedinými obyvateli světa a že celý ostatní svět je sám sněh a led.

Eskimové náležejí ku plemeni mongolskému. Název Eskimo značí „požívatele syrového masa.“ Sami nazývají se Innu-it, t. j. lidé. Plet jejich jest temně žlutohnědá, někdy až černá, ale často se mezi nimi vyskytují i lidé bílí. Mnozí cestovatelé, kteří Eskimáky bezpochyby jen zdaleka viděli, popisují je jako trpaslíky, missionáři však je líčí jako statné postavy prostřední výšky. S Indiány bydlícími na severu nemají žádné podobnosti; tito vypadají proti nim jako velké děti. Od Indiánů liší se ostatně i tím, že nosí vous, který, byť i nebyl příliš hustý a pečlivě pěstován, jim nicméně mužného vzezření dodává. Ano, zdá se, že si Eskimové mužské této okrasy velice váží. Jistý missionář, kterého příroda důkladným vousem obdařila, vypravuje, že vždy s jakousi obzvláštní úctou naň pohlíželi a mnozí nedali pokoje dříve, až jim dovolil, ozdobu jeho obličeje ohmatati. A tu prý nestačili volati: „nakoyork“, „jak krásné!“

Povaha jejich se všeobecně posuzuje příznivě. Národopisci líčí je jako lidi velice dobromyslné, poctivé a snášlivé. Dobromyslnost zrcadlí se jim v obličeji. Vyznamenávají se velkou náklonností k životu rodinnému a vroucí láskou ke studené své vlasti, kterou milují nade všecko. Jsou velmi pohostinní. Podivuhodný jest klid, s jakým se vyřizují spory o lov. Příroda naučila je spojovati mužnou odvahou s opatrností, avšak též i s krutostí

a mstivosti. Krutost jeví se v pojídání srdce poraženého nepřítele a v pochovávání za živa vdov,

Eskimo v kajaku.

starců, dětí. Krevní pomsta ničí někdy celé rodiny. Ke špatným jejich vlastnostem sluší přičísti též ná-

ruživé pití kořalky, kterou jim bohužel Evropané dovážejí, a jejich nečistota, jakou shledáváme jenom ještě u afrických Hottentotů.

Oděv jejich sestává z kožešin velmi uměle připravovaných. Zvláštností jsou ohromné boty ženských, v nichž rozličné věci, ano prý i své děti nosí. Přes to podléhají Eskimové často drsnému podnebí. Mnoho jich umírá zmrznutím a málokterý se dočká 60. roku svého věku.

Zabývají se lovem ryb, tuleňů, divokých sobův a velryb. Nikde nedovedli sobě, jak ostatní severní národové to učinili, ochočiti tak veleužitečného soba. Pes jest jediné zvíře, kterého upotřebují při svých pracích; tento má však místo obyčejné srsti vlnu.

Hlavní výživou Eskimův jest maso a tuk velrybí. Čím jest sob nejsevernějším obyvatelům evropským, Lopařům, tím jest Eskimovi velryba. Tato dává mu vše, čeho na živobyčí potřebuje: maso její jest mu potravou po devět dlouhých měsíců zimních, tuk její jest olejem, kterým naplňuje svou lampu. Z kůže její zhotovuje si své letní šaty, pokrývá jí svůj letní stan, z ní dělá si svůj lehký člun, tak řečený „kajak“. Z několika kusů dřeva, které bylo moře nebo řeky na břeh vyplavily, učiní si kostru člunu, potáhne koží velrybí, tak že jenom nahoře malý otvor pro plavce zůstane, vklouzne do vnitř a ucpé otvor okolo boků příkrývkami, tak že se zdá, jakoby byl s člunem srostl. Nyní vlny nechať bouří jak bouří, loďky ani pohřbiti ani lodníka utopiti nedovedou.

Doprovoďme, milý čtenáři, Eskimáka na jeho lovecké výpravě na velrybu! Několik mladých lidí

vsedlo do svých člunův a veslují na širé moře. Velryba se blíží. Ve velkém kruhu objíždějí lovci obrovské zvíře. Je-li řetěz člunový uzavřen, vyhodí první harpunu,¹⁾ která vjede hluboko do těla velryby. Nepodařilo-li se to ponejprv, vyhodí harpunu druhou, třetí atd. Na harpuně jest upevněn dlouhý provaz, který se tím více odmotává, čím dále raněné zvíře uniká. Krátkou dobu se velryba vzpírá ještě a hněvivě šlehá vlny mořské. Jakmile však nejeví žádné známky života více, připlují čluny Eskimův blíže a táhnou velrybu za vlečné lano ke břehu. Když dopluly pevné země, nastává výjev, jehož nelze tak snadno popsat. Malí velcí vrhají se ozbrojeni nožem na ohromné těleso a každý řeže jak může a pojídá kusy masa syrové. Eskimo nezná vůbec masa vařeného nebo pečeného.

Již název „Eskimo“ znamená, jak nahoře podotknuto, „poživatele syrového masa.“ Divochům tímto je totiž velmi těžko teplých pokrmů si přivřít, an paliva, dřeva je pořádku, a je-li jaké, na užitečnější věci nutno ho upotřebiti. Když byl první hlad zahnán, ostatní části velryby se rozdělí; každá rodina dostane svůj díl a vezme s sebou do své chatrče.

Chatrč svou buduje si Eskimo z kamene nebo dřeva, je-li ho s dostatek, obyčejně však jest mu obydlí své si pořizovati ze staviva, kterým ho Bůh hojnější měrou nadělil, z ledu totiž a sněhu. Nejprve poznačí si místo, kde hodlá přezimovati; potom

¹⁾ Harpuna slove kopí s háky, podobnými udici. Hrot jest 60 cm. dlouhý, násada asi 1·40 m majíc na zadním konci kroužek na provaz.

klade v kruhu mohutné kusy ledu na sebe, užívaje při tom vody a sněhu místo malty, nahoře pak chýši uměle zaokrouhlí, tak že vypadá potom jako velký úl včelní. Vchod do chatrče jest spojen s nepravidelnou, točitou chodbou, asi 6—7½ metrů dlouhou, jejížto přední i zadní otvor koží velrybí jest uzavřen za tím účelem, aby vnitřek chatrče od ledového větru byl chráněn. Eskimo vcházíje do svého obydlí pozvedne přední koženou záclonu a leze po čtyřech chodbou sotva metr vysokou a odhrnuv i druhou kůži vklouzne do vnitř. Vnitřek chatrče jest ovšem nejjednodušší; na zemi podél stěn jsou rozprostřeny kůže velrybí — to jsou lůžka. Nad lůžkem mužovým visí jeho zbraně.

Tam žije ubohý Eskimo celou dlouhou, úžasně tuhou zimu, t. j. celých devět měsíců. Dokud se slunce na obloze nebeské ukazuje, prokmitají oknem t. j. průhledným ledem ve stropě paprsky sluneční a v chatrči jest aspoň pološero. Jakmile však slunce docela zašlo, aby se celou zimu ani neukázalo, rozžihá severan svou olejovou lampu. I zde viděti, jak vynalézavý je duch lidský. Lampu svou zhotovuje si Eskimo takto: v malé, kulaté nebo čtyřhranné kamenné desce vyhloubí malou dutinu, nalije tam rybího tuku a zastrčí knot z mechu. Po té postaví lampu ku stěně a nad ni v přiměřené výši upevní na krátké příčce kus ztuhlého velrybího tuku. Plamen účinkuje nyní na tuk, tak že kapka za kapkou stéká a lampu ustavičně napájí. Když byl tuk nad lampou vyschl, sejme jej Eskimo, spolkne jako tu nejchutnější pečení a nahradí jiným. Rozumí se, že ovzduší v chatrči, ježto vzduch

Eskimové v zimním ležení.

se nikdy neobnovuje, jest brozné. Ale ubohý Eskimo toho nedbá, jemu dostačí, když se aspoň kruté zimy uchrání. A toho také dosáhne. Dech obyvatelů, lampa, která ustavičně hoří, a výpary tělesné vydají v krátkce tolik tepla, že Eskimo bezstarostně svůj hustý, kožený oděv odkládá.

Strašná zima konečně odešla. Slunce se opět ukázalo na obzoru a rozednilo se. První východ slunce jest pro obyvatele věčného sněhu radostnou slavností. Staří i mladí shromáždí se v ten den, aby slunce pozdravili, jemu se poklonili a oběti přinesli. Jsoutě ubožáci ctiteli slunce. Tomu však nelze se diviti, povážíme-li, jak velice Eskimo touží po slunci, které mu po devíti měsících takorčka nový život přináší. Stále rostoucím jeho žarem rozpouští se ledová chýše a Eskimo staví si stan letní.

Co do náboženství jsou Eskimové, jak právě podotknuto, většinou pohané, klanějící se slunci. O bytostech vyšších mají nedokonalé jenom ponětí, věří však v nesmrtelnost duše. Jedině v Gronsku poblíž osad dánských stali se křesťany, přijavše počtem asi 10.000 vyznání herrnhutské. Také na půlostrově Labradoru šíří mezi Eskimáky křesťanství Herrnhuté, potomci to moravských bratří.¹⁾

¹⁾ Herrnhut čili Ochranov, městečko v saské Lužici, jest prvotní a hlavní sídlo evang. jednoty bratrské v cizozemsku. Bylo založeno r. 1722. Tehdy přistěhovalo se několik rodin česko-bratrských z Moravy do Lužice. Tam ujal se jich hrabě Zinzendorf a postoupil jim na svém panství místo k založení osady. Novou osadu poručili prý bratři do ochrany Páně (des Herrn Hut), odkud název Herrnhut (Ochranov) a nazývali se od té doby a slovou podnes Herrnhuté (Ochranovští). Z Herrnhutu rozšířili se později bezmála po celém

Na počátku let sedmdesátých pokusili se také misijníci katoličtí z řádu Oblatův, jimžto duchovní správa oněch krajín je svěřena, mezi Eskimáky, bydlícími při ústí řeky Makenzie, založiti missie. Za tím účelem mezi divochy několikrát zavítali, ale na tom přestalo. Poněvadž sil jejich jinde více bylo potřebí, bylo jim na ten čas od dalších návštěv upustiti. Teprv na počátku let devadesátých okolností tou měrou se zlepšily, že jim bylo umožněno založiti první misijnářskou stanicí v osadě řečené Peels River.

Poslyšme, co misijnář msgr. Grouard o této události, pro ony kraje veledůležité, vypravuje!

„Z naší stanice sv. Josefa,“ vypravuje, „vyrazili jsme — P. Lefebvre a já — 28. května a dorazili konečně 21. června do Peels Riveru. P. Giroux byl tam již o něco dříve s náčiním na stavbu stanice potřebným přišel. Bylo tam shromážděno na 500 Eskimákův. Tábořili u samé řeky a uvítali nás velmi vlídně. Jak rádi byli bychom ihned začali je vyučovati! Avšak ani já ani P. Lefebvre nebyli jsme mocni jejich jazyka a tak nezbývalo nám než jemu napřed se přiučiti, a sice čím rychleji, tím lépe.“

„Nejprve dali jsme jim posušky na srozuměnou, proč jsme sem přišli, prostřednictvím pak několika našich Indiánů, kteří řeči Eskimův jakž takž znali byli, sdělili jsme s nimi své přání, že

Německu, na Rusi, v Dánsku, Švédsku, Holandsku a Anglii, a založili i v jiných dílech světa missie, zejména v Severní Americe: ve Spojených státech, Kanadě, na Labradoru a v Gronsku.

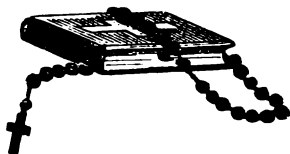
bychom se rádi řeči jejich přiučili. Svolili ihned. Ukazujíce na rozličné blízké předměty, jako: údý lidského těla, jednotlivé pohyby, zkrátka vše, co viděli, jmenovali nám příslušné jejich názvy. My jsme si je napsali a vyslovovali po nich. Jestliže jsme je vyslovili správně, jevíli svou spokojenost s námi kývajíce hlavou a nevýslovně šťastni, že jsou našimi učiteli. Ale běda, pakli jsme co vyslovili nesprávně: tu spustili nehorázný smích a nám nezbývalo než smáti se s nimi. Přes to sehnali jsme tímto způsobem v krátkce hezký počet slov a mohli se o nejpotřebnějších věcech s divochy porozuměti. Po celý čas svého pobytu mezi nimi konali jsme pilně jazykové studie, a já ujišťuji, že jsem se kdysi tajnostem latinské mluvnice tak brzy nepřiučil, jako záhadám jazyka eskimáckého!“

Vzhledem k otázce, zdali a jaká vůbec jest naděje na obrácení národa tohoto, píše týž missionář v jednom ze svých listů toto: „Podle své, ač dosud neúplné zkušenosti jsem pevně přesvědčen, že hodina spásy i pro tyto ubožáky udeřila. Většina jich učinila na nás dobrý dojem, jeden z pohlavárů na př. nespustil se mne, dokud jsem ho nenaučil dělati znamení sv. kříže. Nepochybuji ani dost málo, že mnozí upřímně touží státi se křesťany. Jakmile však aspoň někteří učinili počátek, budou i ostatní následovati, neboť dobrý příklad má u těchto synů přírody moc velikou.“

„Ovšem bude míti missionář Eskimův, P. Lefebvre, tuhou práci, a nemalé trpělivosti, opatrnosti a obětovnosti bude mu třeba. Trpělivosti, pravil jsem. Zkusil jsem to sám za svého posledního pobytu

v Peels Riveru. Učil jsem tehdy několik divochů dělati kříž, ale nešlo to; nebyli s to, aby si to zapamatovali. A jestliže přece jeden den to pochopili, jistě to druhého dne už zase nevěděli. Tak to trvalo celý týden; teprv osmý den udělal jeden znamení sv. kříže správně. Ale byl na to také hrd, snad více než vojevůdce, když byl vyhrál bitvu! Za odměnu jeho chápavosti a pilnosti uložil jsem mu odcházeje, aby tomu, co již nyní sám umí, učil své soukmenovce.“

„Čeho po mém zdání mladé missii naší jest se obávati,“ končí P. Grouard, „jsou Američané, kteří do těchto krajín přicházejí lovit velryby a již až k ústí řeky Makenzie pronikli. Nesvědomeci tito prodávají Eskimům kořalku, a jaké zlo z toho povstati může, to dosvědčuje bída a opuštěnost, jakou již „ohnivá voda“ mezi kmeny indiánskými způsobila. Nicméně důvěřuji v Boha, že zlo takové od naší missie odvrátí, neboť vím ze třicetileté zkušenosti, že modlitba se vždycky ještě mocnější býti ukázala, nežli zloba lidská. A do této modlitby missii naší poroučím všem známým.“

Obraz z missií mezi Indiány.

(C)hromné území v Severní Americe, které ohra-
ničeno jest na východě oceanem Atlantským,
na jihu Spojenými státy, na západě oceanem Tichým
a Alaškou, a na severu mořem Ledovým, slove
Britská Severní Amerika, anebo také Ka-
nada v širším slova smyslu. Plocha tohoto území
má 8,547.304 čtv. km. v objemu a jenom asi
4 miliony obyvatelův. Od r. 1871. jsou všechny pro-
vincie čili země Britské Severní Ameriky spojeny
v jeden veliký koloniální stát spolkový, jehožto
svazek se zemí mateřskou, Anglií, jest velmi slabý.
V čele správy zemské stojí generální místodržitel
anglický, který v jistých záležitostech jest zodpo-
vědným parlamentu anglickému. Ústava jest podobná
ústavě země mateřské.

Britská Severní Amerika, otevřena jsouc do-
kořán větrům severním a ochlazována k tomu stu-
denými moři, náleží k nejstudenějším krajům světa
a mohla by se i co do podnebí a plodin, i co do

útvary půdy vším právem nazývati americkou Sibiří. Také Britská Severní Amerika má rovněž jako Sibiř asijská své mechem a plstí potažené bahnité stepi čili tundry, které však hlouběji zabíhají do nitra země jako v Sibiři, nesmírně rozsáhlé lesiny, nepřehledné pastviny, jezer nesčíslné množství a hojně rozvětvenou síť řek, které do Ledového moře se vlévají.

Podnebí jest rovněž jako v Sibiři nestejně: v nejjižnějších končinách dosti mírné, ale čím dále na sever, tím studenější a drsnější, krajiny pak poblíž Ledového moře pokrývá po velkou část roku věčný sníh a led.

Co o podnebí, to dlužno říci i o rostlinstvu a zvířené.

Rostlinstva, které v jižní části Britské Severní Ameriky dosti bujné jest a našemu ve střední Evropě se podobá, ubývá směrem k severu, krajiny stávají se čím dále na sever tím jednotvárnějšími a končí posléze na pomorí Ledovém bezlesými pustinami a chudými tundrami. Stromy, které nejdále na severu ještě rostou a zimě i polární odolávají, jednak pro svou silnou, z několika vrstev se skládající kůru, jednak pro pryskyřicové šťávy, kterými dřevo jejich jest prosáklé, jsou: zakrslá vrba, bříza, topol a temnohlehličnaté smrč. Za to pokrývá půdu hojnost rozličných druhů mechu a lišejníku, kterým i při nízké teplotě tamějších krajín výborně se daří.

I zvířena jest podobna sibiřské. V krajinách severních žije sob, vlk, polární liška, polární zajíc a medvěd, na jihu chovají se naše domácí zvířata. Zvláštností Britské Severní Ameriky jest americký

tur čili bison, nám známý pod názvem „buvol.“ Celá stáda tohoto zdivočilého skotu probáněla se ještě do nedávna na rozsáhlých prairiích¹⁾ a mívala, stěhující se dle ročních počasí buďto na jih neb na sever, po celé ohromné prostoře hluboko vyšlapané cesty, vedoucí nejkratším směrem k nejpohodlnějším průsmykům horským, k nejbezpečnějším brodům řek anebo k zimním bydlištím. Bezohledným pronásledováním nepřehledná jindy a až na 200.000 kusů silná stáda bisonů jsou nyní valně ztenčena, ano na některých místech jest zvíře docela vyhubeno. Ve větších stádech žije nyní pouze na horním toku řeky Missouri a v odlehlejších krajinách okolo Velkého jezera Otročího. Že bison jest tolik pronásledován a huben, tomu není se co diviti, neboť z těla jeho lze všeho od paznehtů až po rohy velmi dobře upotřebiti; zvláště z masa dělá se tak řečený pemikán, t. j. maso buvolí sušené a v pevnou hmotu stlačené, jehož se jako trvanlivé i chutné potravu užívá na dalekých cestách. Mimo to byl bison a jest částečně až podnes hlavní potravou Indiánů, z nichž prý jediný kmen Černonožců na 12.000 bisonů pobírá ročně. Neučiní-li se zákonem hromadnému hubení tohoto užitečného zvířete přítrž, co však za nynějších okolností velmi těžko lze provésti, není snad daleka doba, kdy bison úplně zmizí z prairií.

¹⁾ Prairiemi (čti: prériemi) zovou se v Severní Americe nepřehledné roviny, více méně stromů prázdné, travou porostlé, zde onde pásmy nevysokých pahorků prostoupené, s půdou částečně velmi úrodnou, částečně bažinatou nebo písčitou. Někteří cestovatelé nazývají prairie „travnatým oceanem bez mezí.“

Obyvatelstvo Britské Severní Ameriky jest velmi pestré. Kromě Evropanův a jejich potomkův a tak řečených mesticů čili smíšenců, t. j. potomkův oněch Evropanů, kteří s domorodými obyvateli se smísili, žijí tam Indiáni a Eskimové; tito na pomorí Ledovém, onino roztroušeni po celém území.

Indiáni jsou původní obyvatelé čili prabydlitelé Ameriky. V celé Britské Sev. Americe jest jich pouze asi 110.000 a těch stále ubývá. Národopisci domnívají se, že Indiáni nežijí nyní v prvotním stavu přirozené prostoty, nýbrž že chovají zbytky dávné vzdělanosti, která u některých kmenů dosáhla znamenité výše. Význačnou známkou jejich povahy jest jakási zádušnost, udatnost, vytrvalost při každém podniku, avšak též pomstychtivost a krvežíznivost proti nepříteli. V míru-li žijí, oddávají se rádi zahálce. Vynikají i nadáním básnickým a výmluvností obraznou i nadšenou. Pohlaví Indiánů bývají výtečnými řečníky.

Indiáni Britské Severní Ameriky dělí se na několik kmenů, které i povahou i způsobem života velmi od sebe se liší. Indiáni, kteří obývají v pralesích na obojím břehu řeky Mackenzie, jsou povahy mírnější a ušlechtlejší. Žijí v pralese roztroušeni po rodinách, ježto lov v lesích není tak vydatný, aby uživil velké množství lidí na jednom místě. Zřídka najdeme dvě neb tři rodiny pohromadě, které však v takovém případě bývají spřízněny. Žijíce v podnebí nad míru studeném, trpíce často hlad a vydání jsouce rozmanitým útrapám i nedostatku, nemají tak divokých náruživostí a nežijí v ustavičných válkách jako jejich soukmenovci v prairiích.

Poctivost mnohých z těchto kmenů vešla až v přísloví. V ledových oněch končinách nemá totiž společnost Hudsonova zálivu¹⁾ žádných stálých skladišť kupeckých (faktorství), nýbrž vykládá čas od času na jistých místech ve svých tvrzích rozličné zboží, které u Indiánů jde na odbyt, na prodej. Indiáni přicházejí pak časem ke tvrzi, složí tam své kožešiny a kůže, vezmou si potřebné zboží a odcházejíce zavrou vchod do tvrze, aby divoká zvěř tam nemohla.

Vyjdeme-li z pralesův a vstoupíme na prairie, setkáme se s kmeny docela jinými, které od oněch nápadně se liší. Jsou to kmeny Sioux, Kryův, Ploskohlavců, Černonožcův a Aleganů. Tito synové pouště žijí ve velkých leženích o 200—300 stanech, a kolik stanů, tolikéž jest rodin; zřídka bydlí dvě rodiny pod jednou střechou. Postavu mají statnou, vzezření důmyslné, zrak pronikavý. Muži nosí oděv z buvolí kůže, skleněnými perlami, vyšíváním a koženými proužky bohatě vyzdobený, péra ve vlasích, a výborně vydělanou, měkkou kůži buvolí přes ramena. Ženy nosí krátkou, koženou sukni, širokým, mosaznými knoflíky ozdobeným pásem okolo kyčlí připevněnou, lesklý, černý vlas splývá hustými plestenci na záda. Oboje pohlaví maluje si čelo, tváře

¹⁾ Společnost Hudsonova zálivu jest společnost obchodní, která byla založena r. 1667. od anglického krále Karla II. za tím účelem, aby provozovala v Severní Americe obchod s kožešinami. Obchodní skladiště této společnosti, tak řečená faktorství, anebo na místech pustých, řídkce obydlených, tak řečené forts (tvrze), táhnou se v souvislém řetěze od Kanady v užším slova smyslu a Hudsonova zálivu až k Tichému oceánu a ústí řeky Mackenzie.

a nos křiklavou červenou barvou. Některé zchudlé kmeny bydlí v chatrných stanech plátěných, zámožní však Černonožci mají pěkné stany z koží buvolích, rozmanitými podobami zvířecími, orly, hady, losy a bisony pomalované.

Indiáni v prairiích živili se a živí se částečně až podnes lovem buvola, který jim nejen chutné potravu, ale i potřebného oděvu, jak právě podotknuto, poskytuje. Jest to zajímavá podívaná, když tlupa 5—600 těchto udatných Indiánů na svých bystrých koních na stádo několika tisíc divokých buvolů se žene a za krátko celou rovinu ulovenou kořistí pokryje. Přes to bývá lov buvola někdy nebezpečný, ježto raněné zvíře často vztekle na útočníka svého se vrhne, jezdce i s koněm k zemi srazí a svými rohy strašně potrká.

Každý kmen skládá se z několika čet a každá četa má svého pohlavára. Pohlavár vykonává moc „velké rady“, řečené také „radou bojovníkův a nejstarších“ t. j. provádí v četě sobě podřízené to, na čem „velká rada“ se byla usnesla. Ve svých shromážděních osvědčují se Indiáni výtečnými řečníky; řeči své doprovázejí vždy významnými posuňky a pohyby, tak že i ten, kdo jazyka jejich jest neznalý, obsah řeči snadno uhodne.

Co do povahy jsou Indiáni v prairiích náruživější nežli soukmenovci jejich v pralese. V prairiích žije Indián hrđ a neodvislý jako ty jeho nepřehledné roviny samy, na kterých vede život kočovný. Nemajíce jiné vlády nad sebou leč svrchu zmíněnou „velkou radu“, jejížto moc jen podle jména, nikoliv však ve skutečnosti jest, jsou k ná-

silnostem, hádkám a různicím velmi náchylní, a proto války mezi jednotlivými kmeny jsou velmi

Abraham Wikaskokiseyin,
křesťanský pohlavár z kmene Kryův, v kroji národním.

časty. Mladí bojovníci, aby dokázali svou statečnost, hledí co nejvíce skalpů t. j. koží zabitému nepříteli

i s vlasy s hlavy stažených anebo co nejvíce kořisti,
zvláště koní, z válečných výprav domů přinést;

Abraham Wikaskokiseyin v kroji evropském.

neboť jen takovýmto způsobem mohou mezi svými
nabytí vážnosti a později za pohlaváry se dostat.

Na svou neodvislost jsou Indiáni v prairiích hrdí ano zárliví; nic je tak snadno a tolik nepobouří jako myšlénka, že by se běloši jednou mohli zmocniti jejich území. „Hle, otče,“ pravil jakýs divoch svému missionáři, „hle, tato velká země, která se rozkládá před námi, se všemi svými stády bisonů, jest mým majetkem, náleží mně a mým soukmenovcům; já se mohu na ní potulovati jak chci a bydleti kde chci.“ A skutečně, jako Arab pouště, tak skládá i Indián z rána svůj stan, aby ho večer tam postavil, kde mu libo.

Zajímavý jsou docházky Indiánů k obchodním stanicím společnosti Hudsonova zálivu. Mají-li totiž s dostatek kožešin a koží pohromadě, za které by sobě své potřeby mohli vyměnit, vyšlou napřed několik vyzvědačův, aby vyslídili, zda snad nějaký jiný nepřátelský kmen u tvrze nemešká a potom aby úředníku ve faktorství udali množství a druh kožešin na výměnu určených, jakož i své potřeby. Jakmile vyzvědači, vykonavše svou úlohu, odtáhli, opevní se faktorství na všech stranách jako pevnost, neboť návštěva divochů může se snadno v loupežné přepadnutí zvrhnouti.

Za několik dní se Indiáni dostavili. Přišla jich celá tlupa. Pohlavár a „nejstarší“ ujišťují květnatou, rozvláchnou řečí velitele tvrze o svých přátelských úmyslech a na důkaz toho podávají bílému muži několik malých koníků (pony) a kožešin darem. Konečně uzavírá se obchod. Jenom v nepatrném počtu, po dvou, po třech, vpouštějí se Indiáni do tvrze, aby si své kožešiny za stělivu, pokrývky, potraviny, domácí náradí a p. vyměnili. Každé zboží

má určitou cenu; mincovní jednotkou čili měřítkem jest kůže bobří. Tak jest na př. kožešina bůvolí za 6, kožešina tchoří za 2 kůže bobří; pony jest za 50, kotlík na čaj za 5 koží bobřích atd. Je-li koupě uzavřena, Indiáni v pokoji odtáhnou.

Ačkoliv Indiáni v prairiích mnohým hoví náruživostem a mnohým podrobeni jsou chybám, zvláště lenivosti, pomstychtivosti a lehkomyšlnosti, neschází jim jinak i vlastností dobrých, které mají společny se svými soukmenovci v pralesích. U obou pěstuje se na př. pohostinství až do krajností; často celá rodina trpí hlad, jenom aby příchozího cizince mohla nasytiti. Také k missionářům lnou upřímnou a dětinnou náklonností a láskou. Dovedl-li missionář si nakloniti srdce jejich, pak jest jim otcem a ochráncem, a požívá jejich neobmezené důvěry; ode všech jest ctěn a vážen, ano i od těch, kteří o křesťanství nechtějí slyšeti; všichni vystříhají se všeho, co by jej mohlo zarmoutiti.

Pohanští Indiáni v pralese i v prairiích uctívají „velkého ducha“ (manitu) jakožto dárce a pána života. Pojem jejich o této nejvyšší bytosti, které se klanějí, kterou ve svých potřebách za pomoc prosívají, které za obdržená dobrodíní děkují, jest temný a nejasný. Černonožci uctívají slunce jako stvořitele všehomíra a přinášejí mu v jisté výroční slavnosti krvavé oběti. Při té příležitosti očišťují se parní koupelí, zachovávají po kolik dní přísný půst ničeho nepožívající a nepijící, ano mnozí, aby božstvo si naklonili, uřezují sobě jednotlivé články prstů, propichují rámě nebo jiné části těla šípky a jiné podobné, často hrozné muky si způsobují. Věříce

v nesmrtelnost duše, doufají dostati se po smrti na jakési honiště, kde budou moci po chuti honiti, a proto, aby zemřelý bojovník na onom světě lovití mohl, přikládají k jeho mrtvole jeho zbraně, jeho koně zastřelí a rovněž do hrobu pánova pochovají.

U velké vážnosti jsou kouzelníci, kteří se zabývají léčením chorých. Ostatně má každý kmen bezmála své zvláštní náboženské pojmy a obyčeje. Někteří na př. modlíce se z rána k „velkému duchu“ činí při tom rozdivné, bláznovské posušky, jiní vidí v mlze, která za pochmurného počasí pokrývá krajinu, bytosti duchové. Mnozí odvozují původ svůj od psa, nakládají tudíž s psem jako se zvířetem posvátným, a představují si stvořitele světa jako ptáka, jehožto oči metají blesky a jehožto hlas hromobití způsobuje. Dědičnými u všech jsou starobylá podání o potopě světa a dlouhém věku prvního člověka.

Za našich dnů přiznává se většina Indiánů k náboženství křesťanskému, a Britská Severní Amerika rozdělena jest co do správy duchovní na čtvero provincií církevních: Quebec, Halifax, Toronto a sv. Boniface. Duchovní správa ve všech těchto provinciích svěřena jest Stolicí apoštolskou ponejvíce missionářům z řádu Oblatů¹⁾ a

¹⁾ Zakladatelem kongregace „Oblatů Neposkvrněného Početí“ jest Josef Eugen Mazenod, biskup v Marseli ve Francii. Úlohou kongregace bylo s počátku vyučovati chudé, navštěvovati uvězněné a později byly jim sv. Otcem vykázány i zámořské missie v rozličných dílech světa. Hlavním působištem Oblatů jest Britská Severní Amerika, kde v církevní provincii sv. Bonifáce 4 biskupové a mnoho kněží missionářů řádu jejich přináležejí.

jako všude jinde, tak působí křesťanství i v Britské Severní Americe blahodárně a mocně na způsob života i mravy divochů.

Před příchodem missionářů nebylo mezi Indiány řidkým i lidožroutstvím. Ještě v letech sedmdesátých bylo v malém okresu Good Hope na podzim jednoho roku na 80 lidí sněženo. U některých kmenů bylo obyčejem, usmrcovati dítky ženského pohlaví hned po porodu. Poněvadž dívky nemohou na lov, byly považovány za zbytečné břemeno, a divoch zbavoval se jich, zahrabav je v zimě za živa do sněhu, aneb oběsiv je v létě plénkami na větvi některého stromu. Osud neméně krutý byl přísouzen lidem starým. Nebyli-li pro stáří nebo churavost s to, by na pochodu stačili karavaně, dalo se jim potravu na jeden anebo dva dni, a oni ponecháni svému osudu. Nešťastníci zahynuli potom hladem, anebo stali se kořistí dravé zvěře. Posvátnost manželství byla jim neznáma: manželka byla v opovržení, a často s ní nakládáno hůře než s tažným dobyt看em.

Toho všeho u Indiánů křesťanských nenajdeme více. Mravy jejich jsou nyní mnohem ušlechtilejší, a surové, nelidské obyčaje pohanské vymizely.

Rodiče stejnou láskou lnou k synům i dcerám; starci nepožívají sice dosud té úcty, která jim přísluší, nicméně nakládá se s nimi aspoň po lidsku, a nebývají více vydáváni smrti hladem jako dříve. Podobně těší se i žena vážnosti a lásce, která jí podle nauky křesťanské přísluší.

Také krvavé války mezi jednotlivými kmeny více méně přestaly tam, kde křesťanství mezi Indiány pevné zapustilo kořeny. Bohužel špatný příklad

křesťanských národů bývá divochům v té příčině silným důvodem proti napomenutím a námitkám missionářů. Jednou dokazoval jistý missionář ve shromáždění „velké rady“, jak se přičíí takové krvavé války duchu křesťanskému. Ale tu povstal hned jeden z pohlavárův, a odvětil ve jménu ostatních: „Ale, otče, proč pak nám zakazuješ válku? Nevedou také běloši války pro malicherné věci? Oni zabijí, jak se vypravuje, mnohem větší počet lidí než my, a přece se modlí k „velkému Duchu“. Kterak to, že oni, kteří přec zákon „velkého Ducha“ dobře znají, také války vedou? Ano, bylo nám řečeno, že i „mužové modlitby“ — mínil polní kněze — vojsko do bitvy doprovázejí. Jak se to srovnává s tím, co ty nám pravíš? Proč pak nemá nám ubohým nevědomcům býti dovoleno, co onino činí?“

Rozumí se, že missionář musil vynaložiti všechnu svou výmluvnost, aby námitky tak závažné vyvrátil.

V konání svých křesťanských povinností jsou Indiáni na víru křesťanskou obrácení horliví a svědomiti; jsoutě skutečně křesťany ne dle jména, ale dobrými a opravdovými. Na jaře a na podzim přijímají pravidelně sv. svátosti. Kdykoliv přicházejí k obchodním stanicím, kde na blízku jest sídlo některého z missionářů, neopomenou nikdy přijíti do kostela, aby se poklonili Spasiteli a Rodičce Boží příslušnou poctu vzdali. Po té navštíví missionáře, vyzpovídají se, a druhého dne přijmou Tělo Páně. Plníce své křesťanské povinnosti neznají žádné bázně před lidmi.

Některé kmeny Indiánů zachovaly si, jak svrchu vypravováno, podnes svou samostatnost a neodvislost, a nemají kromě „velké rady“ ani vlády, ani zákonův, ani soudců nad sebou, a přece jsou mezi nimi od příchodu missionářů krádeže a jiné zločiny mnohem řidší, nežli v zemích civilisovaných. Nejednou se stalo, že missionář připravuje divochy ke sv. zpovědi, a tázaje se na jisté hříchy, dostal za odpověď: „Ale, otče, jak pak bych mohl nyní, seznáv náboženství, a věda, že hřích Boha uráží, něco takového učiniti?“

Vypravuje se, že jistý missionář vyučil divocha jakéhos ve víře křesťanské, pokřtil a naposled i sv. přijímání mu podal. Brzy na to odcestoval do vzdálených krajín, a vrátil se teprv asi po roce do téže osady. Sotva že nověobrácený divoch ho shlédł, běží mu radostně naproti, a prosí, aby mu zase podal Tělo Páně. „Velice rád,“ praví missionář, „ale ty musíš napřed ze hříchů svých se vyzpovídati.“ „Co myslíš, otče,“ vece žák, „že může býti někdo tak nevděčným, aby, byv vykoupěn, stav se dítkem Božím a přijav Tělo a krev Páně, Boha hříchy ještě urážel? Já, Bohu budiž dík za to, nikdy po celý rok vědomě a zúmýslně hříchu jsem se nedopustil.“

Na jednotlivé stanice a do osad divochů přichází missionář jednou dvakrát do roka. Za jeho nepřítomnosti slaví divoši svátky a konají bohoslužbu sami. Je-li v osadě kaple, konají v této své pobožnosti; v lesích však, na velkých řekách a jezerech, kde stálých osad není, plní tito synové přírody své křesťanské povinnosti takto: shromáždí

se v neděli a ve svátek okolo stanu pohlavárova nebo křesťana ve věcech víry zběhlejšího, a tam konají se modlitby, zpívají se nábožné písně a někdo předčítá úryvek z katechismu nebo biblických dějin, kteréžto obě knihy hned na počátku missií mezi Indiány do jazyka indiánského byly přeloženy.

Vědouce dobře, čím byli před příchodem „mužů modlitby“, jak missionáře nazývají, a čím jsou nyní stavše se křesťany, váží si divoši víry křesťanské nade všecko. „Když muž modlitby ponejprv přišel do Atapasky,“ ¹⁾ vypravoval jednou jistý divoch, „odebral se tam můj otec od Velkého jezera Otročího, by ho slyšel. Vrátiv se, sdělil s námi, co byl slyšel, a já, ačkoliv dítě, cítil jsem již tehdy velkou touhu, onoho kněze spatřiti. Po několika letech přišel missionář skutečně až k nám a vyučoval nás. A čím déle nás vyučoval, tím větším zdál jsem se sám sobě býti; začal jsem žítí život nový, život to duševní; jest tomu již 26 roků, co jsem ponejprv slyšel mluvíti o náboženství, a čím více jsem o něm zvěděl, čím více o něm přemýšlel, tím více cítil jsem se povznešena nade všechny ostatní tvory zde na zemi.

Mnozí z divochů touží velice, pravdy sv. náboženství seznati zevrubněji. Často už přišli k missionáři a pravili: „Otče, přemýšlel jsem důkladně o tom, o čem jsi naposled mluvil, a rozumím tomu. Rej mi ještě více, neboť žízním po modlitbě a božském učení.“ —

Ze všeho toho, co povědíno, vidno, že missionáři v těchto ledových krajinách nepracovali nadarmo.

¹⁾ Atapaska jest krajina na řece a jezeru téhož jména.

Ale nežli tak příznivého výsledku se dodělali, bylo jim mnohých překážek překonati, mnohým svízelm se podrobiti.

Nemalou závadou pro missionáře při práci na vinici Páně bývá neznalost řeči, kterou ten onen kmen mluví, a obtíží největších jest mu překonati, má-li se přiučiti jazyku kmene, jemuž sv. evangelium chce hlásati. Indiáni znají sice nářečí své dokonale, ale nemají písma, a missionáři nezbývá tudíž, než spoléhati na svůj sluch, a učiti se řeči cizí od slyšení. Potom teprv, když se jazyku přiučil, zkoumá mluvnická pravidla, a sestavuje mluvnicu, aby aspoň katechismus a biblické dějiny, po případě i jiné knihy do jazyka indiánského mohl přeložiti. Ale jak namahává to práce, jak ohromné tu třeba píle a vytrvalosti!

K útrapám missionářů při práci na vinici Páně druží se dále i obtíže studeného podnebí, obtížné cesty, nedostatek a jiné rozličné trampoty.

Před několika roky zavítal missijní biskup z apoštolského vikariátu Atapasky (v církevní provincii sv. Boniface) msg. Klut do své vlasti Francie, aby tam vyhledal mladé kněze, kteří by se odhodlali jíti do Ameriky za missionáře. Při té příležitosti měl v Lyonu přednášku o svých zkušenostech ze života missionářského. Mimo jiné vypravoval toto:

„My máme 6—9 měsíců zimu a teploměr padá často na 30, 40 ano 50° R. pod nicku. Přes to musí missionář, aby stanice svého obvodu aspoň jednou, dvakráte do roka mohl navštívit, i za nejtěžší zimy daleké cesty konati. Také biskup missijní,

aby povinností úřadu svého dostál, musí každoročně větší část zimy strávit na cestách. Před několika roky vykonal jsem cestu 35 dní pěšky na sněžnicích.¹⁾ Odcestoval jsem 5. ledna. Teplota kolísala se v ty dny mezi 40° a 52° R. pod nolkou.“

„Po obtížném denním pochodu nocuje se ve velkém hostinci, který byla Prozřetelnost sama vystavěla. Strop pohostinské světnice jest nádherně ozdoben; jest to obloha, skoro vždy osvětlená překrásnou září severní a posetá hvězdami neobyčejného lesku; čím větší zima, tím krásnější nebe. K odpočinku nočnímu vyvolí se, vůbec-li možno, takové místo, kde lze nalézt suchého dřeva na oheň, a kde zelené jedle poskytují aspoň nějaké ochrany od ledového větru polárního. Někteří z cestujících odhazují svými sněžnicemi sníh a upravují ložiště; jiní nasekají zatím jedlových větví, které nám budou lůžkem; jiní porážejí stromky, roznécují velký oheň a připravují večeři.“

„Napřed dlužno postarati se o psy, kteří jsou naším jediným potahem; k tomu konci dá se rozstati a upéci několik ryb a každý pes dostane dvě. Rozumí se, že hladová zvířata je v okamžení spolknou, neboť jest to jejich jediná potrava na celý den. Po té schoulí se pod stromy a čekají, až je páni jejich zavolají, aby jim na blízku přenocovali.“

„Také hostina cestujících jest velmi jedno-

¹⁾ Sněžnice (Schneeschuhe) skládají se z dřevěného rámce, který v předu jest zaokrouhlen, v zadu pak do špičky a ve kterém nataženo jest pletivo z kožených řemenů. Připevňují se k noze řemenem a mají účel udržovati nohu na povrchu sněhovém, aby se nebořila.

duchá, vyžaduje však přece delší přípravy. Napřed se roztaví sníh, aby se mohl uvařit čaj, potom se tak řečený pemikán¹⁾ dle libosti buďto vaří nebo peče. Ačkoliv ani sušené maso ani sušená ryba mlsnému jazyku se příliš nezamlouvají, pojídá se nicméně oboje s velkou chutí. Příkuskem míváme někdy pečivo upečené ze třetiny mouky pšeničné a dvou třetin mouky ječmenné.“

„Po večeři ubíráme se na odpočinek. Na jedlové větve položíme pokrývku a na ni naše pláště. Za příkrývku slouží nám dvě vlněné houně a kožich. Do toho všeho zahalíme se tak, aby vzduch neměl k nám přístupu a nikde nenecháme ani otvoru pro dýchání. A přece čistý, zdravý vzduch oněch krajin vniká k nám více, než nám milo, a není třeba se obávat, že se zadusíme. Okolo druhé nebo třetí hodiny z rána vzbudí vůdce karavany toho, jehož úkolem jest oheň udělati a snídání připravit. O tento úřad dělí se cestující střídavě. Konečně dá se znamení, probouzející spáče ze sna a pobádající všechny, aby povstali. Cestující vstávají, vykonají ranní modlitbu a po skromném snídání pohybuje se karavana opět ku předu.“

„Jeden z cestujících má na nohou sněžnice, razí cestu psům; jinak by se tito zpěchovali jíti ku předu a také by příliš hluboko do sněhu zapadali. Leží-li sníh příliš vysoko, musí až i dva i tři z cestujících raziti cestu. Naše obyčejné, čtyřmi psy tažené saně skládají se z několika prken z březového dřeva. Prkna jsou velmi tenká, aby byly saně lehčí a ohebnější. Mezi desátou a jedenáctou ho-

¹⁾ pemikán = sušené maso buvolí.

dinou před polednem se zastavíme a obědváme. Jedlové větve, rozprostřené na sněhu, jsou nám židli i stolem.“

„Takové jsou naše pochody v zimě.“

„V létě cestujeme v otevřených bárkách, anebo ve člunech z březové kůry. Toto cestování bývá nebezpečno pro časté vodopády, na našich řekách se vyskytující.“

„Za posledních let trpíme nedostatkem masa a ryb, což obé jest naším obyčejným pokrmem. Zvláště maso jest nyní vzácné, neboť los, sob, buvol a medvěd nejsou nyní tak četni, ježto divoši svými dokonalejšími zbraněmi jich mnohem více pohubí než dříve. Tento nedostatek mívá nezřídka i hladomor v zápětí. V letech sedmdesátých oznamovaly zprávy našich předchůdců z různých končin tamějších, že divoši na mnohých místech umírali hladem, a že ti, kteří zůstali na živě, často i své kožichy pojídali.“

„Rozumí se, že když byl mezi divochy nastal hladomor, i nám missionářům zle se vede. Já sám zažil jsem za minulé zimy před svým příchodem do Francie mnoho hladu; ano jednou musili jsme zabiti starou kobyly a o ni se rozdělit, a když byla sněžena, živili jsme se pět neděl jediné hubenými kapry, ku kterým jsme neměli ničeho než trochu soli. Vůbec za posledních dvou let nevedlo se nám valně. Z tuku, kterého jsme měli skrovnou jenom zásobu, dělali jsme lojové svíčky a mýdlo a tak pro kuchyň nezbylo ničeho. Naším pokrmem bývaly pravidelně v poledne i večer osolené ryby.“

„Jedenkrát napadlo nám, zdali by nebylo lze psiho sádla upotřebiti jako přímastku? Pokusili jsme se o to. Chytili jsme čtyři psy od divochů zahnané, vykrmili a zabili. Pokus se podařil, chutnalo nám znamenitě! Bylo-li však psí sádlo chutné, proč by nebylo i maso? Zkusili jsme to opět. Nasmažili jsme psích řízkův a všichni moji druhové skutečně na novém pokrmu si pochutnali; já jediný nebyl jsem s to, abych přirozený odpor přemohl a hostiny se přiúčastnil.“

„Nemalých nesnází působí nám nedostatek světla. Byli jsme často nuceni celé dlouhé večery zimní strávit v nečinnosti, abychom uspořili světla. Ano již před dvěma měsíci nařídil jsem missionářům své diecése, aby při mši sv. toliko jedné, při sv. požehnání dvou a v největší svátky čtyř svící užívali.“

Jiný takový biskup missijní, jehož diecése leží ve studených končinách Britské Severní Ameriky, líčí své zkušenosti ze života missijního takto:

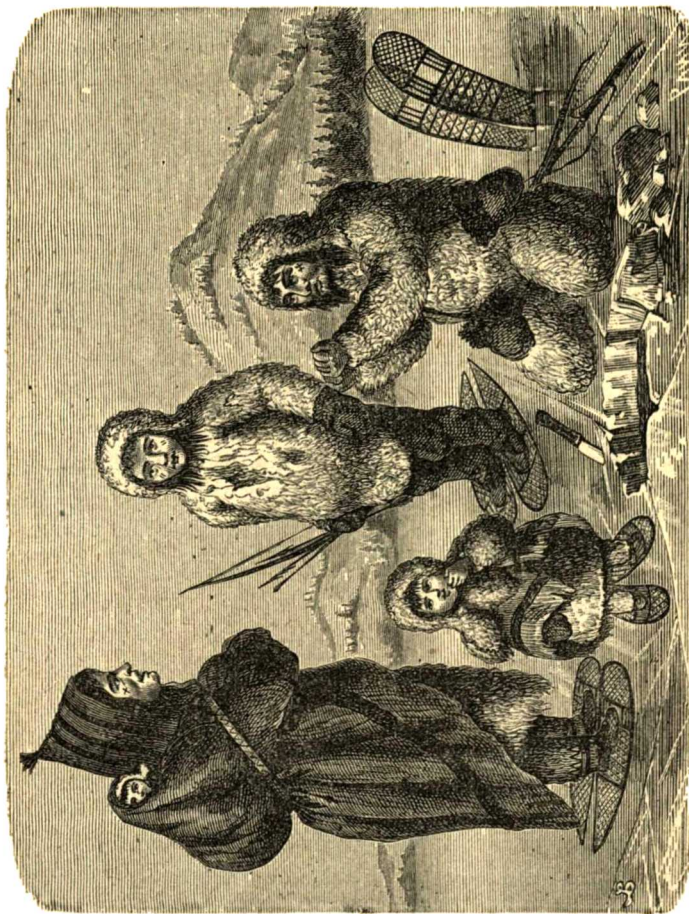
„Má diecése jest větší než celá Francie. My máme 7—8 měsíců sních a led, měsíc bláto a špínu a ostatní část roku nesnesitelný prach. Mnohou noc strávil jsem venku pod širým nebem při 45° R. zimy a přece jest mi taková zima mnohem milejší, je-li bezvětří, jako zima o 25° R. s vichorem. Celé měsíce cestoval jsem sněhem a po zamrzlých jezerách a nejednou ztratil jsem cestu, když strašný vítr severní žena před sebou spousty sněhové cestu nám zasypával. Často spím na holé zemi a živím se pravidelně sušenými a zmrzlými rybami, někdy i sušeným masem. Tak žiji již patnácte let a přece jsem tomuto způsobu života podnes nepřivkl.“

„Musíme-li noc strávit pod širým nebem, lehneme si společně pod houně a brzy přikrývá nás pokrývka sněhová. Náš tvrdý, kožený oděv a kožešiny neudrží při těle takového tepla, jakého ku klidnému spánku jest potřebí. Po pravém i levém boku mém leží divoch a nezdávka musíme i psy, kteří naše zavazadla vezou, vzítí k sobě, abychom se zahřáli.“

„O nečistotě divochů nemáte u vás v Evropě ponětí. K tomu druží se rozmanitý hmyz, který jim Evropané přinesli, o kterém divoši dříve nevěděli. Po každé apoštolské cestě jsem pln hmyzu a mám co dělati, abych se ho sprostil. A přece, kdykoliv zase na apoštolskou cestu se vydávám, činím to rád, ano cítil bych se nešťastným, kdybych musil zůstat doma na své missionářské stanici.“

„Avšak ani doma nemám klidné chvíle; jsem tu zedníkem, tesařem, rybářem, krejčím, učitelem a ošetřovatelem nemocných zároveň. Moji divoši tropí si často smích ze mne. Zakládajíce si totiž velmi na ryzosti svého jazyka, každou chybu, které se proti správnosti mluvy nebo výslovnosti dopustím, ihned pozorují, a to jim působí velké obveselení. Mnoho mrzutostí působí mně Evropané nebo Američané, kteří vedouce obchod s kožešinami často k nám přicházejí, neboť na místo aby divochy vzdělávali a poučovali, mravy jejich jen kazí. To jediné, co mám dobrého přebýváje doma na missionářské stanici jest, že jsem prost všeho hmyzu aneb aspoň nemám ho tak mnoho. Nicméně vydávám se pokaždé rád na apoštolskou cestu a očekávám netrpělivě dne svého odchodu. Mocí neodolatelnou táhne mne má touha

ven do širé pouště sněhové, mezi nečisté divochy a jejich hladové psy, táhne mne tam blahé vědomí,

Indiáni z diecése sv. Boniface v zimním oděvu.

že tam nepracuji nadarmo, vědomí, že do říše noci přináším světlo, do říše sněhu a ledu lásku a do říše smrti život!“

„Mezi obyvateli své diecése mám divochy křesťany a divochy pohany. Křesťané jsou, díky Bohu, křesťany dobrými. Poslouchají ochotně církve, přijímají horlivě sv. svátosti a zachovávají příkázání. Ano, jsem pevně přesvědčen, že převážná jich většina dojde spasení. Také blahodárné účinky vzdělanosti jsou patrný. Ženy nejsou více v opovržení, dítky a starci nebývají více vydáváni smrti hladem, rodinou vládne duch křesťanský. Mou každodenní prací jest, tyto divochy, kterých evropský nebo americký obchodník méně si váží než zvířat, které jimi dává usmrcovati, vzdělávati na lidi, povznášeti k lidské důstojnosti. Já jim přináším nejenom pravdu, ale i česť, já jim uděluji křest sv. a pokání, požehnávám jejich sňatky, a když některý z nich těžce onemocní, konám cestu třeba dvou, tří i více dní, vstupuji do jeho chýše, pomažu umírající údy sv. olejem, uděluji mu útěchu na cestu poslední a děkuji pokaždé Bohu, že mně ještě zavčas dopřál přijíti k němu, že nedopustil, aby umřel bez Boha.“

„Než mám ve své diecési také divochy pohany. Těmto přináším světlo pravdy a bojuji proti jejich bludu. Ale to není tak snadno. Jsou to nevěrci, kteří si s našimi novověkými nevěrci v ničem nezadají. Mají náboženství velmi svobodomyšlné: žádné bohoslužby, žádného kněžstva, sotva několik tajemství, téměř nic než zcela jednoduché pojmy. Jistý kmen odvozuje původ svůj od velkého psa. Jaká podobnost s některými našimi učenci, kteří odvozují původ svůj od opice! Povinností neznají žádných a nic jim tak není proti mysli, jako když jim missionář řekne, že jsou tvory Božími, zrovna

jako mnozí učenci našeho věku! Věří ve dvě prabytosti: dobrou a zlou, uctívají obě, zvláště však prabytosť zlou, aby jim neškodila. Při tom vedou s dobrým svědomím život nevázaný: kradou, loupi, propouštějí své ženy, opouštějí staré rodiče a dítky, mstí se, pijí kořalku a p.“

„Nevázaného života zanechávají jenom tenkrát, když všeobecné neštěstí stihlo celou zemi, anebo těžký osud se dotekl jednotlivce; potom najednou stávají se tito svobodní myslitelé skroušenými kajícími. Jeden uřízne si na pokání za své nepravosti kus prstu, druhý klade si žhavé uhlí na odhalená prsa, jiný protáhne řemen vlastním masem, pověsí se na větev stromu a visí tak dlouho, až pod tíží visícího těla buďto řemen se přetrhne anebo maso z těla se vytrhne. Při tom vyznávají hlasitě své hříchy. Ale sotva že se tak stalo, upadají do starých hříchů zase. Kdo jim vštípil toto učení o smíru s bytostí božskou, kdo je naučil smířovati se takto s uraženým božstvem? My ne; obyčej tento je prastarý. My se snažíme podobné obyčeje pohanské vymýtit, ale to není tak snadno. Věru těžko jest si představit, čím jest člověk bez Boha.“

„Má missie,“ končí biskup, „jest beze vši poesie, za to jest však bohata na prosu, strašnou prosu. Údělem naším jsou námahy bez konce, sníh bez konce, dlouhé noci, špína a hmyz. A přece mám ve své diecési nejen muže, ale i ženy, nejen řeholníky, ale i řeholnice, a kdybych byl bohat, měl bych jich tolik, kolik bych potřeboval. Ve všech našich missiích setkáváme se sice také s Evropany, kteří skoro rovně tak žijí jako my, tytéž mají

svízele a nepříjemnosti. Přivedly je sem zájmy obchodní, naděje bohatého zisku. Když pak naděje jejich se vyplnila, vracejí se s bohatým výdělkem do své vlasti, zničivše však kořalkou téměř tolik divochů, kolik my jsme jich byli pokřestili. Oč mnohem větším ziskem můžeme se honositi my, kteří při těchže námahách a strastech povznášíme ubohé divochy k lidské důstojnosti!“

Obraz z missií na ostrově Trinidad.

Západní Indie zaujímá ohromnou skupinu ostrovů, které ležíce mezi Severní a Jižní Amerikou vyplňují moře Karaibské a od Atlantického oceánu je dělí. Název „Západní Indie“ pochází z mylného domnění Kolumbova, jenž objevené ostrovy za Východní Indii pokládal. Západní Indie záleží ze čtyř velkých a několika set menších ostrovů. V zeměpise dělí se celé souostroví na ostrovy Bahamské a Velké a Malé Antilly.

Vyjma ostrovy Bahamské jsou téměř všechny ostrovy Západní Indie vysoký a původu sopečného. Podle všeho jsou zbytkem horského řetězu pevniny středoamerické, která v dávnověké minulosti moři padla za koříšť. Roviny se propadly a jenom vrcholy vysokých horstev ční podnes nad vodou jako viditelné pomníky zapadlého světa. Celým řetězem Antill, od Jamajky až po Trinidad vleče se řada sopek ve stejné výši s vysočinou venezuelskou na pevnině jihoamerické. Půda Antill záleží

hlavně z vulkanického kamení; řídčeji vyskytuje se vápno a útvar korálový. Toliko Tabago a Trinidad, poblíž pobřeží jihoamerického, mají povrch půdy více rovný. Vulkanické síly jsou na mnohých ostrovech dosud činný. Na ostrově sv. Eustacha vypíná se sopečný kužel Tábor, 544 m. vysoký; na ostrově sv. Krištofa má sopka Mount Misery jícen 792 m. hluboký, z jehož rozsedlin dosud proudy lávové se vyřínují; ostrov Nevis jest vlastně jediný jícen mající 14 km. v objemu; Montserrat má mnoho kopců kuželovitých; na ostrově Quadeloupe začala r. 1797. sopka Soufrière soptiti, a soptí podnes popel a páru; na ostrově Dominice prýští se několik sopečných pramenů sirkových, Martinique má tři vyhaslé sopky, z nichžto nejvyšší Pelée výše 1350 metrů dosahuje; ze sopky Soufrière na sv. Lucii vyřínují horké páry a vřelé prameny. V některých jest voda velmi čistá, v jiných docela černá, vytryskujíc do výše až 3' a husté, sirnaté páry ze sebe vydávajíc; ostrov sv. Vincence jest země venkoncem sopečná; poslední velký výbuch tamější sopky Soufrière udal se 10. dubna 1812. Na ostrově Trinidad nalézá se několik sopek bahnitých, které vyhazují vodu, bahno, spálené dříví a okrouhlé hladké křemeny.

Západní Indie leží v pásmu horkém. Na Bahamech kolísá průměrná teplota roční mezi 18—20° C., na Velkých Antillách mezi 21—25° C., na Malých Antillách mezi 25—26° C. V krajinách hornatých jest teplota nižší než na pobřeží; žádná hora však nepřesahuje čáru sněhovou. Z pravidla rozeznává se roční počasí jen dvoje: doba dešťů (zima) a

doba sucha (léto); ona trvá od dubna do listopadu, tato od listopadu do dubna. Čím více se slunce blíží nadhlavníku (zenithu), tím větší vedro. Nesmírné vedro letní mírní zá dne větry pozemní, za noci větry mořské. V červenci však někdy větry ochlazující se nedostavují. Když horka přibývá, nastávají strašné bouře, za kterých se déšť z mračen jen lije. V listopadu lijáky přestávají, obloha se trvale vyjasní a nastává „zima“, t. j. chladnavé sice, ale za to velmi lahodné, v pravdě rajske počasí.

Velkou útrapou tohoto rozkošného souostroví jsou časté orkány a zemětřesení.

Orkány, cyklony, řečené také „tornados“, jsou vírové bouře, které pravidelně v době od srpna do října se dostavují, i nejstarší stromy vyvracejí a někdy celá města ničí. Již ve Spojených obcích severoamerických vznikají tornady v podobě sloupů větrných, daleko převyšující evropské smršti svou velikostí, délkou vykonané cesty a zhoubným účinkem. Průměr těchto bouřných sloupů, podobných ohromným trubám anebo trychtýřům nahoru se rozšiřujícím, obnášívá dole až 700 m., a cesta, kterou obyčejně od západu na východ vykonají, mívá délku až 150 mil. Tornady vznikají z pravidla za parné doby odpolední, když jest mrtvo. Provázeny bývají obyčejně bouřkami a lijáky, často i krupobitím. Tak mnohý pyšný koráb, mnohé kvetoucí město, bohaté statky a četné životy lidské padly již tornadám za obět. Moře se těmito víry hrozně vzbouří, voda jeho zvedá se a klesá jako voda vařící se v ohromném kotli, vlny mořské všelijak se mezi sebou proplétají a křížují, a kde

dva hřebety vln na sebe vrazí, tam vymršťuje se obrovský sloup vody do ohromné výše a hustá pěna až na špičky stožárů vystřikuje. Lodi sebe důkladnější jsou v tomto zuřivém zápasu nepravdělně se křižujícího vlnobití v nebezpečenství utonouti. Orkán, jenž r. 1780. v Západní Indii řádil, byl snad ze všech nejstrašnější. Zpustošiv všechny Malé Antilly zničil víc než 22.000 lidských životův. Orkán z r. 1831. zasáhl ostrovy sv. Lucie, sv. Vincence, Barbados a Haiti, a vyvrátil skoro všechny osady na jižním pobřeží těchto ostrovů. Dne 10. října 1846 padl na Kubě teploměr nápadně rychle; vzteklé vlnobití vrhalo koráby na pobřeží a bouře kácela stromy a celé osady; 216 lodí utonulo a 1872 domů bylo pobořeno.

K těžkým metlám, jimiž Antilly navštíveny bývají, náleží také častá zemětřesení. R. 1692. propadlo se na Jamajce přístavní město Port Royal s 3000 obyvateli do moře. V r. 1839—1845. trpěly Antilly trojím zemětřesením. Dne 8. února 1843 zastihl město Point à Pitre na ostrově Quadeloupe týž osud jako Port Royal. Zemětřesení větších rozměrů zaznamenána jsou v letech 1564, 1684, 1691, 1770, 1842.

Rostlinstvo na Antillách vyznamenává se neumornou silou životní a bujností neobyčejnou. Výšiny pokrývají husté lesy, kde roste vzácné stromovní mahagonové, ebenové a cedrové. Mimo palmy, rozmanité kapradí a stromovní listnaté daří se tam výtečné stromy jehličnaté, jichž se užívá na výrobu barviva a stavbu korábů. Některé rostliny kopřivnaté poskytují hojnost klovatiny (gumy); liany

otáčejí se kolem kmenův a větví, a činí lesy místy neprostupnými. Na svazích a v údolích daří se bujné plodiny tropické, jmenovitě třtina cukrová, kávovník, tabák a rýž. Hlavní plodinou jest však třtina cukrová, která se ve velkém množství pěstuje na všech ostrovech, jmenovitě na Kubě, první to zemi cukrové na světě. R. 1881. na př. vyrobilo se jedině na Kubě 5,823.000 metrických centů cukru.

Čím bujnější však a rozmanitější jest v Západní Indii rostlinstvo, tím chudší je zvířena. Domácích ssavců jest jenom několik; většina zvířat na ostrovech žijících jest původu cizího. Četnější jsou ptáci, mezi nimi zvláště papoušci a kolibri. Z plazů žije v jezerech, řekách a mořských zátokách na Kubě kajman, na Martinique, Quadeloupe a sv. Lucii nebezpečný druh hadů, jejichžto uštknutí skoro vždy jest smrtelné.

Antilly byly první země, jež Španělové v 15. století na svých výpravách do Ameriky objevili. Již na první cestě r. 1492. objevil Krištof Kolumbus ostrovy Bahamské, Kubu a Haiti; na druhé cestě r. 1495. ostrovy Karibské, Portoriko a Jamajku; na třetí r. 1498. Trinidad. V 16. století byli Španělové téměř jedinými pány a majiteli objevených zemí, ale již v 17. století jali se přilákání byvše bohatstvím ostrovů také Angličané, Francouzi, Holanďané a Dánové zakládati tam své osady. Nyní zbyly Španělům z veškerého kdysi ohromného majetku pouze Kuba a Portoriko. Největší podíl připadl Angličanům.

Původního domácího obyvatelstva v Západní Indii skoro již ani není. Ostrovy tyto byly druhdy

zalidněny dvěma velmi rozdílnými kmeny indiánskými: tichými a přítulnými Cibureji na Bahamských ostrovech a Velkých Antillách, a divokými, bojovnými, ale nadanými Kariby na jihu, zkušenými to plavci, již byli postrachem svých sousedů. Již r. 1492., kdy Kolumbus ponejprv přistál u břehů Nového světa, byli mírumilovní domorodci od bojovných Karibů z mnohých ostrovů vytlačeni. Ostatně jak velký byl počet domorodého obyvatelstva na všech ostrovech, nelze přesně udati; že však hustě byly zalidněny, vysvítá z toho, že španělští objevitelé počet obyvatelů na Haiti na 500.000, na Kubě na milion udávali.

Toto tak četné původní obyvatelstvo za vlády zlatachtivých, nenasytných Španělů hynulo úžasně rychle. R. 1550. bylo v Západní Indii již jen asi 500 Indiánů; nadlidské námahy, ukrutné nakládání a nakažlivé nemoci je vyhladily. Města a dědiny byly páleny a pustošeny, pohlaváři a jejich stoupci ukrutně vražděni, dospělí i děti k těžkým pracím v dolech odsuzováni. Kdo neutekl do hor, kde mu bylo umřítí hladem, padl do rukou vrahův aneb upadl do otroctví. Poslední zbytky původního obyvatelstva žijí nyní po různu na některých ostrovech; jest jich několik jenom rodin.

Karibové jsou zpravidla postavy vysoké, statné, světlavé, zlatohnědé pleti, bujných, modravě černých vlasův a mongolských rysů ve tváři. Obyčej, čela malých dětí splošťovati, až do počátku tohoto století trvavší, pominul docela. Karibská ves, do níž roku 1880. cestovatel F. A. Ober zavítal, sestává z pěti nebo šesti chatrčí pokrytých střechami z trávy

hluboko dolů visícími; některé jsou po straně otevřeny, jiné dvířkami anebo rohožkami z kořenův a trávy uzavřeny. Ku každé chatrči přiléhá „kuchyně“, t. j. stříška z trávy na čtyřech nízkých sloupech. Každá rodina má kromě své zahrádky u chatrče v blízkých horách velký kus pole, kde zasívá obilí a pěstuje ovoce. Nynější Karibové jsou pohostinni a dobromyslní. Z dřívějších dob zachovali si zručnost, z kořenů, větví a trávy zhotovovati pěkné pletivo.

Tím, že staří Karibové na svých loupežných výpravách vždy jenom ženské zajatce domů přiváděli, muže přepadeného kmene pobíjejíce, utvořilo se u nich dvojí nářečí: mužské a ženské. Pro jisté předměty mají dva zcela různé názvy. Vazba vět je sice podobná, přes to však věty mužského a ženského nářečí ve svých konečných slovech vždy se různí. Mimo tato dvě nářečí měli staří Karibové ještě třetí, válečné, ženám a dětem nesrozumitelné, jímž mužové ve svých shromážděních se radívali.

Karibové jsou sice katolíci, ale pověry jejich předků žijí v nich podnes. Jejich pověsti o zlých duchách jsou nevyčerpatelné. Také rozšířena jest víra v kouzla a čáry. Anglická vláda zrušila sice čaroděje a čarodějky, jižto amulety a jiné tajné prostředky, které nejednoho nepřítele nebo soupeře se světa sprovodily, měli na prodej, ale vliv jejich trvá potají podnes. Hluboko v lese, na nepřístupném místě, viděl svrchu zmíněný Ober chýži, ve které přebývala mocná, velmi hledaná čarodějka. Ze starých karibských zvyků, jež se až na naše časy zachovaly, uvádí Ober obyčej, pochovávatí mrtvé

sedě, s obličejem k východu obráceným, aby prý, až velký Duch je zavolá, hned mohli vyskočiti.

* *

Cílem své pouti missionářské zvolme si tentokráte Malé Antilly, a sice nejjižnější a největší z nich, Trinidad.

Ostrov Trinidad, mající as 90 mil v objemu, leží při východním pobřeží Venezuely před ústím Orinoka, od jehož delty oddělen jest na jihu průlivem Serpentským, na západě pak obklíčen zátokou Parijskou. Jméno své má od Krištofa Kolumba, jenž na třetí své výpravě do Nového světa 31. července r. 1498. jej objevil a podle tří hor ostrova, jež plavci Kolumbovi nejprve spatřili, tak nazval. La Trinidad znamená tolik jako Trojice.

Na ostrově nalézá se úkaz přírodní, jenž na celém světě nemá sobě rovného, asfaltové jezero totiž, půl hodiny dlouhé a tolikéž široké. Dobývá se z něho pryskyřice a živice.

Podnebí jest na ostrově tropické; ležité Trinidad na 10° sev. šířky; nicméně jest zdravější než na ostrovech severnějších; toliko v okolí jezera asfaltového způsobují výpary jeho časté zimnice. Vedro sluneční za léta mírní poněkud mořské větry.

Povrch ostrova jest, jak už dříve bylo vypravováno, sopečný. Půda jest velmi úrodná, rostlinstvo neobyčejně bujné. Hlavní plodiny jsou cukrovník, kávovník a kakao; menší měrou pěstuje se bavlna, indych, tabák, muškátový ořech, skořice a jiné koření. V lesích rostou červené cedry, jež výborně se hodí na stavbu korábů. Značný obchod

stavebním dřívím a potravinami se vede s Amerikou severní. Do Evropy se vyváží jmenovitě cukr, syrub, rum a káva.

Hlavní město ostrova jest Puerto España, mající asi 20.000 obyvatelův a pěkný přístav.

Brzy po objevení ostrova Křištofem Kolumbem osadili jej Španělové a byli skoro bez přestávky jeho majetníky až do roku 1840., kdy se ho zmocnili Angličané.

Obyvatelstvo ostrova páčí se na 120.000 duší, z nichž jenom asi 10.000 jest bělochů. Běloši jsou většinou původu španělského, a španělština jest také na ostrově jazykem obecným. Původní rudí obyvatelé, jež Kolumbus na své třetí výpravě na ostrově objevil, dávno již zmizeli; přijavše řeč a mravy svých podmanitelů, stali se Španěli. Za to jest nyní Trinidad, rovně jako většina Antill, shromáždštěm skoro všech lidských plemen; Evropa, Afrika, ano i Asie stýkají se tam s domorodci jihoamerické pevniny, jichžto dosud mnoho tisíc žije v divokém stavu naproti ostrovu na březích Orinoka.

Když Španělové Trinidad osadili a ohromné sady cukrové, bavlnové a kakaové založili, uvedli tam podobně jako na ostrovech Haiti, Kubě, Jamaica, Portoricu a jinde černé otroky z Afriky, jimiž půdu obdělávali. Jakmile však Angličané dobyvše ostrova r. 1840. otroctví zrušili, učinili tam černoši totéž, co všude jinde: dali výhošť práci, ku které dosud násilím byli donucováni, a oddali se zahálce. Černoch nepotřebuje na živobytí mnoho; několik banánův, ignamův, anebo hrst' rýže nebo mouky mu na celý den postačí. Záhy nedostávalo

se tudíž pilných a vytrvalých dělníků, kteří by rozsáhlé plantáže obdělávali a sadarí byli nuceni, povolati na Trinidad pracovité Číňany a Indý.

Již r. 1800. přibýlo na Trinidad 800 Číňanů, r. 1853. přišlo jich 1500 a r. 1862. mnohem více. Nyní žije na ostrově okolo 3000 Číňanů. Jsouce příčinliví a skrovní, domohli se bezmála všichni buďto jako obchodníci nebo rolníci samostatného postavení.

Indové, jichž na Antillách žije mnoho tisíc a jimž tam vůbec říkají kuli, byli na Trinidad po-nejprv povoláni v květnu r. 1845. Tehdy utvořila se společnost, jež si obrala za účel, sadarům objednávatí a dodávati indické dělníky, a od té doby přichází ročně na sta Indů, mužové, ženy a děti na ostrov. Za určitou mzdu zavazují se pracovati v sadech pět rokův a mohou po uplynutí této doby buďto do vlasti se vrátiti anebo pozemky státní si pronajmouti. Většina jich zůstává v nové otčině a usazuje se v dědinách, zatím co nově příchozí krajané v plantážích pracují. Přemnozí zachovali si své náboženství, mravy ano i kroj. Ze 120.000 ostrovanů jest nyní asi třetina Indů.

* * *

Nedaleko hlavního města Porta Espaňi, v osadě řečené Kokorita, nalézá se již od mnoha let ústav malomocných. Stojí na úpatí nevysoké hory, v rozsáhlé zahradě, ze které překrásný jest výhled na moře. Záleží ze tří stavení: v pravo stojí dům pro malomocné muže, v levo pro malomocné ženy a v pozadí příbytek sester svatého Dominika, jež ústav spravují.

Dobré sestry, které obtížné službě malomocných život svůj obětují, přišly tam ponejprv ku konci března r. 1868.; bylo jich pět, všechny z kongregace sv. Kateřiny Sienské, jejížto mateřinec se nalézá v Bonnay ve Francii, v diecési Antunské. Mezi nimi byla nábožná vdova, která se také službě malomocných věnovala. Za několik měsíců přibýly ještě čtyři sestry a v červnu roku 1869. dostoupil jich počet 15. Téhož času bylo malomocných v ústavě 70, dílem mužů, dílem žen, dílem dětí. V jak smutném stavu ústav tehdy se nalézal, lze poznati z listu, jež jedna ze sester napsala své představené v Evropě. Ona píše mimo jiné:

„Zevrubně malomoci popsati nelze; u některých nemocných zachvátí toliko ruce nebo nohy nebo nos, nebo jiný úd, jež potom nesmírně nabubří a odehnívají; u jiných vyrůstají ve tváři hrbolky, které nemocného do nepoznání zohavují a v ošklivé rány propukají. Na počátku nemoce kůže bělocha zčervená, kůže černocha zbělá. Nejošklivější druh nemoci jest malomocenství „lví“, nazváno tak odtud, že hlava nemocného nemálo hlavě lví se podobá. Někteří nemocní umírají záhy vodnatelností, jiní dosahují věku dosti vysokého.“

„Při našem příchodu zazářil na tváři malomocných úsměv radosti a spokojenosti. Dosavadní správce nemocnice osud nemocných značně byl zlepšil, ale nepodařilo se mu, světnice pro nemocné přiměřeně zařídit. Lůžka jsou bez plachet, v celém domě není kousku plátna, žádné spižírny a „prádlo“ záleží v tom, že se roztrhané cáry nemocných hnisem zaneřáděné povrchně ve vodě oplachují.“

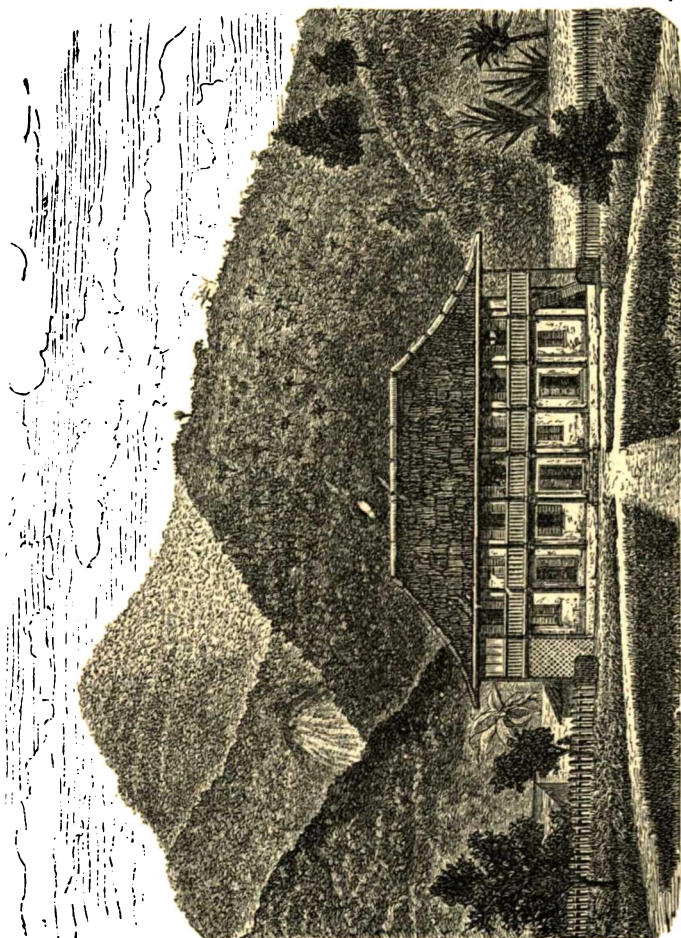
Co se v ústavě nazývalo „kaplí“, byla vlastně špinavá světnice, ve které malomocní měli svá lůžka a kde střídavě katolické a protestantské služby Boží se konaly. První tedy, co řeholnice učinily, bylo, že si pořídily malou kapli a svůj klášterík pod ochranu Naší milé Paní sv. růžence postavily.

Jak to s počátku v příbytku jejich vypadalo, popisuje list svrchu zmíněný:

„Když jsme do domu sobě vykázaného se přistěhovaly, byl vlastně již obydlen množstvím černých bytostí . . . netopýry totiž, jižto nás v noci ze spánku vyrušovali. Nezvaní tito hosté byli se usadili za trámovím a černoši neodvážili se je zapuditi, obávajíce se, že by to mohlo býti příčinou nějakého neštěstí. Náš dům má nad přízemím toliko jedno poschodí a stropem tohoto jest střecha. Bydlíme tedy skutečně s netopýry „pod jednou střechou“ a dosud se nám nepodařilo, jich se zbaviti. Mimo to souží nás hejna komárův a jiného hmyzu, jenž, ježto okna nemají skleněných tabulí, volně přilétá a odlétá. Prkna podlahy odstávají tak, že zcela dobře viděti z prvního patra do přízemí, a světnice jsou toliko deskami od sebe odděleny. Bída a nečistota kouká na nás z každého kouta, tělesná a bohužel i mravní. Přes to nebojíme se kříže, ježž nám Pán nabízí. Jako pravé dcery sv. Kateřiny Sienské jsme hotovy vše hořké považovati sladkým a s láskou a vděčností kříž vzíti na sebe.“

Řeholnice jaly se tedy v ústavě zaváděti pořádek. Jejich pokus podařil se nad očekávání, a nejen arcibiskup, ale i místodržitel projevíli při svých opětných návštěvách úplnou spokojenost nad

čistotou a pořádkem, jaký v nemocnici, lékárně a zásobárnách našli. Více však nežli tyto chvály

Příbytek řeholních sester sv. Dominika v Kokorilě.

těšil je úspěch, jehož se dodělaly u nemocných. Tyto hluboce dojímala láska sester, se kterou ova-

zovaly jejich rány a čistily vředy jejich. Dojem ten nesl dobré ovoce: přemnozí nemocní odřekli se do-
savadního hříšného života a žili potom ctnostně,
ano mnozí malomocní vyznání protestantského žádali
za přijetí do církve, jež sestrám takové hrdinné
odvahy dodávala. Bylo to ve svátek sv. Dominika
r. 1868., když první protestant otevřeně svému
duchovnímu řekl, že se stane katolíkem; jiný ná-
sledoval brzy na to jeho příkladu. Ve svátek Nanebe-
vstoupení Páně pokřtil dominikán P. Rafael Pierrez
v kapli ústavu dva Číňany, Inda a jeho ženu;
16. srpna přijalo 10 nemocných prvé sv. přijímání
a 17 svátost biřmování.

Za krátko bylo v nemocnici mnoho obrácených
a požehnaná činnost sester nespokojujíc se málem
zasahovala i do sousední osady, jejížto obyvatelé
byli většinou buddhističtí Indové a černoši. Zároveň
pečováno také o dítky indických dělníkův; otevřena
škola, ve které sestry hned z počátku 30 dítek
shromáždily.

Blahodárná působnost řeholnic byla zastavena
poněkud těžkým křížem, jímž je Bůh navštívil.

V červenci r. 1869. povstala na ostrově žlutá
zimnice. Po 17 roků byla tato strašná nákaza ostrova
ušetřila; za to vystoupila tehdy tak prudce, že ve
20 dnech z 15 sester 9 nemoci podlehl; mezi
nimi představená Marie Dominika. Čtyři z umrlých
řeholnic byly teprv 3 měsíce na ostrově. Nicméně
umřely všechny rády; ochotně přinesly Bohu obět
života, které od nich žádal. Šest sester, které jako
zázrakem zůstaly na živě, neztratily mysl a ne-
vzdaly se ani na okamžik úmyslu, sloužiti malo-

mocným. Brzy přibýlo z Francie nových devět sester na výpomoc a missie zotavila se opět, ač i potom ještě smrt měla hojné žně a dvě nejmladší sestry v květu života sklátila.

R. 1873. bylo v ústavě malomocných v Kokorité 100 nemocných a 13 řeholnic; 18 dospělých malomocných a 12 malomocných dítek bylo pokřtěno; 12 dospělých Indů, 10 dospělých kreolů (potomků prvních španělských osadníků) přijalo první sv. přijímání. Do školy chodilo 40—50 dítek.

Téhož roku (1873) zemřela v ústavě sestra Marie Henrietta, která sama své generální představené podala zprávu o své nastávající smrti. Dotčený úryvek jejího listu zní:

„Náš milý Spasitel popřál mi útěchy, že se s Vámi sama písemně mohu rozloučiti. Ó, jak vděčna jsem mu za to! Bude s Vámi sděleno, jak mnoho milostí, jak mnoho utrpení, jak mnoho štěstí mně prokázal ode čtvrtka. A dnes možná, nejdéle zítra, mám za to, že přijde hodina mého odchodu. Ó, milá matko, jak jsem šťastna! Nedávno ještě jsem byla velmi zkormoucená a malé mysli, obávajíc se, že dlouho budu churavěti, ale podívám-li se nyní na své oteklé nohy, praví mi tyto, že brzy odejdu, a tato myšlénka mne zase upokojila. Vyřídím ode všech svých spolusester pozdravení družkám, jež dlí již v nebi; modlete se jenom za mne, abych tam brzy připuštěna byla. S Bohem, milená matko, radujte se ze štěstí své dcery, která od nebeského ženicha vyvolena a odvolána byla.“

Jak krásný to příklad smrti vzácné, smrti hrdinné!

Od této doby nemáme z Kokority zpráv žádných. Teprv r. 1876. dovídáme se leccého ze dvou listů do Evropy zaslaných, z nichž toto vyjímáme :

„Počet našich malomocných,“ píše představená ústavu, „kolísá se mezi 112 a 115 ; více jich bohužel nemůžeme převzítí, ježto se nedostává místa. Co chvíle se hlásí noví nemocní, neboť ošklivá nemoc řadí dosud strašně na ostrově. Podivno jenom, že zachvacuje pouze dospělé kuli a dítky smíšenců, zatím co děti indických kuli nemoc se netkne.“

„O každé větší slavnosti bývá několik pohanů i protestantů do církve katolické přijato. Tak stala se nedávno protestantská dívka, G e m i n a jménem, katoličkou. Již po dvě léta, jež strávila v nemocnici, účastnila se katolické bohoslužby, aniž se dala nekatolickým duchovním přemluvití, aby tak nečinila. S počátku bylo jí proto trpěti různé nátisky, ale později nechali ji souvěrci její s pokojem, doufajíce, že časem sama ke bludu se vrátí. Ale sklamali se. Dívka stála neohroženě na svém a nepopustila, až se dávné přání její vyplnilo a ona do církve katolické byla přijata.“

„Minulého roku (1875) zemřelo 16 našich nemocných; čtyři z nich teprv na smrtelném loži přijali křest sv. Účinek milosti Boží jeví se ať tak dím nejnapadněji právě u křtěncův umírajících. Ubožáci jinak nevědomí a nevzdělaní bývají křtem svatým zrovna proměnění a pociťují v srdci svém radost, které nedovedou ani vysloviti. „Nyní je všecko dobře,“ opakoval jeden z nich bez ustání, „všecky břichy odpuštěny, smyty, nyní umřítí a k Bohu se odebrati, ó to je dobré, dobré!“

„Jeden z prvních evanděliků, jižto od našich sester obrázení byli, James Gordon, zemřel také tohoto roku. R. 1869., když po příchodu našich prvních sester žlutá zimnice tak prudce zde řádila a od 8—28. září 9 sester a 2 kněze sklátila, viděl Gordon nadšenou obětavost horlivých řeholníkův a řeholnic a pojal úmysl vstoupiti do církve, která tak rekovných ctností jest zdrojem. Od svého obrázení zůstal vždy církvi katolické věren. Teprve 24 roků byl stár, když v ústavě našem takořka za živa byl pochován. On byl první, jenž sestřám při těžkém jejich povolání prokazoval malé služby, jež mu nemoc dovolila. Bolesti nad náhlou smrtí devíti sester, jak se zdá, nemoc jeho se zhoršila. Brzy potom pokrylo se celé jeho tělo od paty k hlavě vředy a otevřenými ranami; a za posledních desíti měsíců svého života byl vpravdě mučenníkem. Přes to trpělivost jeho neochabla nikdy a smrt jeho byla smrtí světcovou.“

„Smrtí rovně tak nábožnou a příkladnou zemřela v naší nemocnici dívka, Maria Manelli jménem. Na počátku nemoci byla velmi smutna, a přicházelo jí za těžko, umřítí v rozkvětu života. Ale milost Boží zvítězila; zmužile odevzdala se zcela do vůle Boží a pokoj i radost uhostily se opět v srdci jejím. Radostně hledíc smrti vstříc prosila, aby jí u lůžka smrtelného zpívány byly písně k nejsv. Panně, a tato skutečně sprostila ji v poslední den měsíce května sobě zasvěceného pout tělesných, a vzala k sobě do nebe. Skoro celá její rodina propadla malomoci; dva bratři byli již dříve malomocí zemřeli, jiný bratr a sestra leželi s ní současně

v nemocnici, a na čtvrtém a posledním bratru strašná nemoc již se také ukázala.“

„Vypočítávajíce malomocné, jižto zemřeli smrtí příkladnou, nesmíme mlčením pominouti šestnáctileté dívky, Marie Johanny jménem, která byla takorčka andělem strážným naší nemocnice. Jestliže naši mladí nemocní jsou zbožní, máme to děkovati hlavně jí. Ona způsobila, že se jim zbožnost stala milou a příjemnou. Tříkráte denně shromažďovala okolo malého oltáře, který si byla sama zbudovala, všechny malomocné ženy a dívky, a modlila se s nimi růženec, litanii a p. Malomoc jí užírala končetiny na nohou, tak že se naposled jen po čtyřech mohla plaziti; přes to obcovala každodenně mši sv., a navštěvovala i za dne Spasitele ve Svátosti oltářní. Od 1/2 4 odpoledne do 1/2 7 meškávala v kapli. Po celý ten dlouhý čas klečela nepohnutě s rukama přeloženýma křížem a zavřenýma očima, a modlila se svůj růženec nebo rozjímala, při čemž hořké slzy kanuly jí po tváři nemocí zcela ztrávené. Ve dni sv. přijímání návštěvy své v kapli ještě prodlužovala, a kdykoli pro rány tam přijíti nemohla, klečívala před svým malým oltářem. Ona vystihla tajemství křesťanského sebezapírání; nikdy nevyšel stesk z úst jejích, naopak k bolestem vlastním ukládala sobě ještě pokání dobrovolná. Z pobožností oblíbila si zvláště pobožnost cesty křížové, a v poslední dny svého života ulevovala si bez přestání v bolestech svých povzdechem: „Ó, můj ukřižovaný Ježíši!“ Bylo jí teprv 16 let, když skonala. Před několika roky našla ji jistá hodná žena na silnici opuštěnou, a přinesla ji k nám.

Šťasten zajisté ten, kdo tak umírá, jako tato malomocná!“

„Dne 14. listopadu 1875 bylo v naší kapli slavně pokřtěno 7 dítek; dvě pocházely z rodičů pohanských. Když se narodily, naléhaly jsme na rodiče, jižto v Kokoritě bydlí, aby je dali pokřtíti, ale otec nechtěl ani slyšeti. Konečně přišel dobrovolně, a prosil sám za křest svých dítek. V určitý den shromáždila se celá rodina v oděvu „svátečním“: otec v dlouhé bílé říze na způsob košile se synkem, matka hustým závojem zahalená s děvčetem. Oba zdáli se býti hluboce přesvědčeni o důležitosti posvátného úkonu, a sledovali pozorně obřady, jimž nerozuměli.“

„Od té doby obcuje celá rodina pravidelně našim službám Božím, a my doufáme, že milost Boží pronikne i srdce rodičův, a je pohne, aby také sami pokřtíti se dali.“

„Letoší nový rok (1876) začal u nás velkou slavností; přijeltě k nám arcibiskup z Porta España, msgr. Gonie, aby udílel svátost biřmování. 47 malomocných, mezi nimi 15 nověobrácených kuli, byli delší čas na přijetí této svátosti připravováni a dva z nich přijali mimo to z rukou arcibiskupových první sv. přijímání. Naši chudobnou kapli okrášlily jsme v ten den ratoolestmi a listy palmovými a kvítím. Biřmovanci oděni bílým rouchem uvítali arcibiskupa u brány, a vedli ho do kaple, kde k nim měl nejprve dojemnou promluvu, po té sloužil mši sv., a posléze podav všem sv. přijímání svátost biřmování udílel. Jak šťastnými pokládali se biřmovanci ze společnosti lidské takořka vyvržení, že arcibiskup

tak milostivě se k nim snížil, a tak ukázal, že láska křesťanská nezná mezi lidmi rozdílů.“

* * *

Po zprávě této z roku 1876. následuje opět několikaletá mezera, ve které se o působnosti Dominikánek v Kokoritě ničeho nedovídáme. Teprv r. 1892. dávají zase o sobě věděti. Téhož roku odhodlala se totiž jistá vznešená paní, pohnuta hrdinným příkladem dobrých sester, se třemi dcerami opustiti svět, a vstoupiti do řádu rekyň křesťanských. Paní de Herera, pocházející ze vznešené rodiny ve Venezuele, přesídlila, stavši se vdovou, na ostrov Trinidad, a tam poznala sestry i činnost jejich. Matka i dcery odebraly se po té do Francie, vstoupily do noviciátu Dominikánek, a obdržely 13. srpna 1890 o slavnosti sv. Rosy z Limy, z rukou biskupových roucho řeholní. Matka dostala řeholní jméno Johanny z Aya, matky sv. Dominika, její tři dcery jména sv. archandělů: Michala, Rafaela a Gabriela.

Konečně 6. dubna téhož roku (1892) píše sestra Marie:

„Nyní máme 210 ošetřovanců. Počet jich byl by ovšem větší, kdybychom měly více místa. Každá nová mezera se co nevidět vyplní. Naše osada podobá se malé dědině. Každého rána ubírají se nemocní, když byli vypili svůj čaj, a rány jim zavázány byly, každý do své zahrádky. Mohou-li totiž pracovati, a mají-li k tomu chuť, obdělávají si své zahrádky sami. O 10 hodinách vrací se k snídání, pracují potom do 3 hodin odpoledne, a o 5 hodinách pijí zase čaj. Výtěžek práce jejich koupí se v ústavě,

a tam se také stráví; polovici peněz dostanou nemocní jako kapesné.“

„Nemocní, jižto již pracovati nemohou, zabývají se četbou, hudbou, hrají v karty a p. Všichni jsou veselé myslí. Když se na ně člověk podívá, jak dovádějí a žertují, nikdy by neřekl, že se nalézají v nemocnici malomocných. Co toto píšu, slyším právě jednoho břinkati na kytaru. Každého večera skoro máme zde „hudební zábavu“, a není zde tudíž nebezpečství, umřítí dlouhou chvílí.“

„Dne 5. února poctil nás návštěvou místodržitel zdejší se svou paní. Oba prošli všechny místnosti ústavu, a rozmlouvali s nemocnými. Odcházeje požádal místodržitel, aby mu podána byla kniha návštěvovatelův, a napsal do ní: „Nemocní jsou velmi spokojeni, neboť jest o ně velmi dobře postaráno. Jejich odevzdanost a veselé vzezření činí rozmluvu s nimi v pravdě zábavnou.“

Obraz z missií mezi černými otroky.

Jižní Americe, asi 125 km. západně ústí řeky Sv. Magdaleny do moře Karibského, leží hlavní město republiky Bolivar, která jest částí soustátí Nové Granady čili Kolumbie, Kartagena. Pohled na město, které se rozkládá na ostrožně daleko do moře zabíhající, neposkytuje za naší doby nic zajímavého a zvláštního. Ulice jsou sice pevně stavěny, avšak úzky a těsné, neboť staré hradby pevnostní město podnes se všech stran svírají. Mimo několik pěkných kostelů znamenitějších budov tam neuvidíš. Přístav jest opuštěn a zanesen, nedobytná jindy opevnění sama od sebe se rozpadávají a stará, rezavá děla španělská koupil před lety jistý Severoameričan za 120 tisíc dolarů. Také obyvatelstva ubylo, z 25.000 zbylo sotva 9000 duší.

Ale jinak bývalo za stará, jinak vypadalo město v 16. a 17. století. Tehdy byla Kartagena královnou Západní Indie, nejznamenitější pevností španělskou v jižní Americe, prvním městem přístavním v krá-

lovství Nové Granady a nejdůležitějším skladištěm na obchodní cestě mezi Evropou a východním pobřežím americkým. Záliv kartagenský byl největším a nejbezpečnějším přístavem na pobřeží moře Karibského; celá loďstva houpala se tehdy na jeho temnomodré hladině a na sta svižných bárek projíždělo mezi městem a galejemi.

Bohužel nabyla Kartagena moci a důležitosti své z části z působem nekálým.

Když se Španělové jižní Ameriky zmocnili, řídili se všeobecnou tehdy zásadou, že objevené země nejsou majetkem pohanského obyvatelstva původního, nýbrž majetkem podmanitelův, a proto nejen veškerou půdu si osvojili, ale tuzemce i k obdělávání polí a k dobývání kovů z vnitra země používali. Zlo nebylo by však tak velkým bývalo, kdyby byli aspoň po lidsku s nimi nakládali, ale lakotní Španělové uvalovali na ubohé Indiány práce často nesnesitelné, kterých tito, jsouce slabé soustavy tělesné, zastati nemohli. Nelidské s nimi nakládání bylo by mělo brzy úplné jich vyhubení v zápětí. Aby jich tedy zachránil, obrátil dominikán Las Kasa s pozorností Španělů na africké černochoy těla mnohem mohutnějšího, kterých by s lepším prospěchem bylo lze použiti místo Indiánů. Šlechtitý mnich netušil však, že se stane svou radou původcem hnusného obchodu s černými otroky a že chtěje zachrániti jedno plémě, uvrhne jiné v tuhé otroctví. Španělové rady jeho uposlechli a jejich lodě objížděly od té doby západní pobřeží Afriky a na tisíce černochoů do španělských osad jihoamerických dovážely.

S počátku spokojili se Španělové válečnými zajatci, které jim ty které kmeny černochů za otroky prodávaly, později kupovali otroky od polahavárů, kteří za ledajaký bavlněný cár prodávali vlastní své poddané, a když ani to nestačilo, podnikali velitelé lodí na černochy pravé honby a kde koho polapili, bez milosrdenství s sebou odvěkli. Celé bezmála západní pobřeží Afriky bylo od 16. století až do počátku našeho století jevišťem do nebe volajících ohavností.

Když se byla otrokářská loď lidským zbožím zásobila, vydala se na cestu, která za tehdejší doby celé měsíce trvala. Co ubohé bytosti za plavby vytrpěly, toliko Bohu samému je známo. Ze strachu, že by černoši, jsouce počtem mnohem četnější, se mohli proti svým lupičům a tryznitelům vzbouřiti, uzavřeli je tito ve spodních částech lodi a spoutali okovy. Vzduch a světlo neměly do těchto plovoucích žalářů přístupu, a proto nebylo divu, že rozličné nemoci, zimnice, kurděje a jedovaté vředy mezi zajatci strašně řádily a každodenně nějaké oběti si vyžádaly. Nemocným, kteří ani lůžka ani oděvu neměli a stravou nejbídnější byli odbýváni, lakota Evropanův ani pomoci lékařské nedopřála, ale nechala jich v nevýslovné bídě a špíně hynouti. Jaký div, že ubožáci často sami sobě byli na obtíž a v zoufalství dobrovolně smrt hledali!

Obchod s černými otroky zůstane věčnou hanbou těch národův evropských, kteří v něm podíl měli. Jediná moc, která se černochův ujala a otrokářský obchod opět odsoudila a přísně zapověděla, byla církev katolická. Sotva že apoštolské Sto-

lice došla první zpráva o prodeji otroků, papež Eugen IV. ihned pozvedl hlasu svého pastýřského proti hanebnosti takové a totéž učinili jeho nástupci. Když později obchod otrokářský úžasně se rozmohl, ujali se papežové pohanských národů důrazněji, zakázali zbavovati je svobody osobní, prohlásili každý kup a prodej otroků za neplatný a vyloučením z církve trestaly ty, kdož v obchodu s otroky již pokřtěnými jakýkoliv podíl měli.

Bohužel rozbila se šlechetná snaha papežův přechasto o lakotu a ziskuchtivost španělských osadníkův, a to tím spíše, jelikož sama vláda španělská, potřebující černochů v bohatých dolech stříbrných, obchodu s otroky přála. Nemohouc tedy církev obchodu toho zameziti, snažila se aspoň krutý osud ubohých otroků zmírniti a duše jejich pro nebe získati. Neustále napomínajíc a naléhajíc dosáhla konečně toho, že otrokům klid nedělní a sváteční byl zákonitě zaručen, že jim musil ponechán býti čas ku přijetí svatých svátostí potřebný, že nesměli trpěti nedostatkem oděvu a pokrmu, a že manželský a rodinný život jejich zvláštním zákonem byl uspořádán, slovem, církvi svaté se podařilo osud otroků zlepšiti tou měrou, že jim konečně bylo mnohem lépe, nežli soukmenovcům jejich v africké vlasti, sténajícím pod jármem pohanské pověry a nelidských, surových obyčejů pohanských. Zasludou církve jest, že dovedla zlo obrátiti v dobro a nespravedlnost do nebe volající v požehnání a dobrodiní.

Ale ještě jiným způsobem církev katolická o otroky pečovala: ona k nim vysílala své missionáře. Byli to zvláště missionáři z řádu jezuitského,

kteří si o ubohé otroky získali zásluhy nesmrtelné, a obrázek působnosti takového missionáře černých otroků nakreslím ti, milý čtenáři, těmito črtami:

Mimo jiná města usadili se Jesuité záhy také v Kartageně. Kartagena byla tehdy, jak na počátku podotknuto, městem živým a lidnatým, ačkoliv ani podnebí ani okolní krajina nejsou takové, by koho sem vábily. Tato jest neúrodná a nehostinná, ono nadmíru nezdravé. Ležíc v horkém pásmu na 10. stupni severní šířky jest okolí Kartageny po 6 měsíců vydáno žhavým paprskům slunečním, jejichžto palčivosti časté deště nejenom nemírní, ale naopak ještě nesnesitelnější činí. Od prosince do konce března vějí sice studené větry severovýchodní, ale ty poskytují lidskému ústrojí, letním vedrem zmořenému, skrovného jenom občerstvení. Za to pálí slunce za léta ohněm, který obydlí lidská v pravé parní lázně proměňuje a samým Španělům, slunečnímu horku již z vlasti zvyklým, bývá nesnesitelným. Cizinec od severu tam dlouho nevybude: za několik dní cítí na sobě nepřekonatelnou mdlobu a ochablost, a brzy bývá na úmor. Proto také není divu, že nemoci všeho druhu řadí tam tak, že člověk sebe zdravější není s to, aby jim na dlouho odolal.

Půda okolí kartagenského je nadmíru neúrodná, proto se musí potraviny odjinud dovážeti. Rostlinstva je pořádku; co nespálí v létě žhavé paprsky sluneční, to zničí v zimě chladné větry severovýchodní. Také zdravé pitné vody se nedostává. Blízké sopky se svým příšerným hukotem a častá zemětřesení nedají obyvatelům pokojně spáti. Bouře, které nad krajinou co chvíle se snášejí, bývají hrozný; tu i ty nej-

silnější stromy jako slabá stébla se lámou, a nezřídka i mnoho lidských životů přichází na zmar. Nermalou útrapou obyvatelů jsou nesčíslná hejna komárův a moskytů, jejichžto žíhadlo i nejhustším oděvem proniká, a na těle bolestné puchýře a otekliny způsobuje.¹⁾

A přece přes to všechno byla Kartagena za panství španělského nejznamenitějším městem nového dílu světa. Ležíc mezi zálivem Darijským a mohutným veletokem Sv. Magdaleny byla takofka klíčem od vnitra země, a spojovala pevninu se sousedními ostrovy Antillskými. Půda sice nebyla obdělávatelná, ale chovala za to v lůně svém bohatá ložiska stříbra i zlata, a dno mořské vzácnými perlami bylo poseto. Proto nedala se ziskuchtivost lidská překážkami a obtížemi přírodními zastrašiti, a učinila tento nehostinný kout světa střediskem světového obchodu. V prostranném přístavu stály zakotveny lodí všech národův a skladiště byla naplněna výrobky a poklady americkými i evropskými. Amerika s Evropou podávaly si tu vespolečně ruce ke společnému cíli, a cíl ten byl: bohatství a štěstí pozemské.

¹⁾ Moskyty zovou se v horkých krajinách hromadně rozličné druhy štipavých komárů, které zvláště v nížinách a v močálovitých krajinách živočišstvu i lidem velikou trýzní bývají. Létaří houfně večer a v noci, vtírajíce se i do přibytků; cestující bývají jimi někdy tak zdobáni, jako by byli bičováni, a otékají často po celém těle. Tento jinak nepatrný hmyz je také příčinou, že cestovati po velkých řekách amerických jest velmi obtížno, ano v mnohých krajinách nelze pro hmyz ten ani obývati; tuzemci chrání se před ním sítěmi, kouřem a tím, že se v malých budkách, našim hliněným kamnům podobných, uzavírají.

Ale Kartagena byla nejenom hlavním skladištěm na obchodní cestě mezi Evropou a jižní Amerikou, ale byla spolu i světovým tržištěm, kde pod ochranou vlády španělské se prodávali a kupovali černí otroci. Tam sjížděly se lodi otrokářské a na tisíce afrických černochů ročně na břeh vysazovaly, tam vysazení otroci se prodávali a potom dále do vnitra země, buďto na rozsáhlé sady (plantáže) nebo do hlubokých dolů se posílali. A právě tato okolnost oprávnňuje nás k výroku, na počátku uvedenému, že Kartagena nabyla moci a důležitosti své z části z působem nekalm.

A jak pak se vedlo černochům na americké pevnině? Vedlo se jim zle. Nebyl-li osud jejich na dlouhé cestě závidění hodný, byl v novém postavení tím smutnější. Ubožáci musili o bídné stravě, o hladě a žízní, na velikém vedru slunečním svým pánům do úpadu pracovati, a když nesmírnou prací a velikými útrapami zmoření předčasně sestárli a pracovati více nemohli, nechávali je nemilosrdní sadaři bez ochrany a pomoci; otroka k práci neschopného odkopli, a více se o něho nestarali, ten pak hynul ve strašné bídě a v zoufalství.

Tyto strasti, kterých ubohým černochům jak na moři tak i na pevnině bylo zakoušeti, neušly pozornosti Jesuitů, a proto, sotva že v Kartageně se usadili, započali ihned někteří členové řádu mezi černochy missie: jednak zjednávali jim, jak mohli, úlevu tělesnou, jednak hlásali jim víru křesťanskou, by i duši získali pro nebe.

Nad jiné v této příčině vynikl mladý jesuita Petr Klaver. Ten jsa bezpočtukrátě očitým

svědkem ohavností, jaké na otrocích byly páčány, umínil si, ubohým tvorům všecky síly své, ano celý život svůj věnovati. A co si umínil, to vykonal. Od tohoto okamžení byl veškeren život jeho nepřetržitým řetězem namáhavé, neúporné práce ve prospěch otroků.

Jakmile některá otrokářská loď do přístavu veplula, spěchal Klaver na palubu, vnikl do spodních prostor lodních, kde otroci umístěni byli, aby umírajícím, jestliže už byli křesťany, přispěl sv. svátostmi, anebo dítky, které za plavby se narodily, pokřtil. Když potom černoši, spoutáni a bez oděvu, na břeh vysazeni byli, podával jim oděv, aby jim přikryli nahotu svou, poděloval je chlebem, suchary, citrony, tabákem a rýžovou kořalkou (jako léky od kurdějů na lodi otrokářské vždy řádícím), a oslovoval je mateřskou jejich řečí, kterou si byl časem jakž takž osvojil, anebo hleděl tlumočníky s nimi se dorozuměti. Pro nemocné, kteří choditi nemohli, objednával povozy nebo nosiče, by do nemocnice, která v Kartageně rovněž na naléhání duchovní vrchnosti zřízena byla, dopraveni býti mohli.

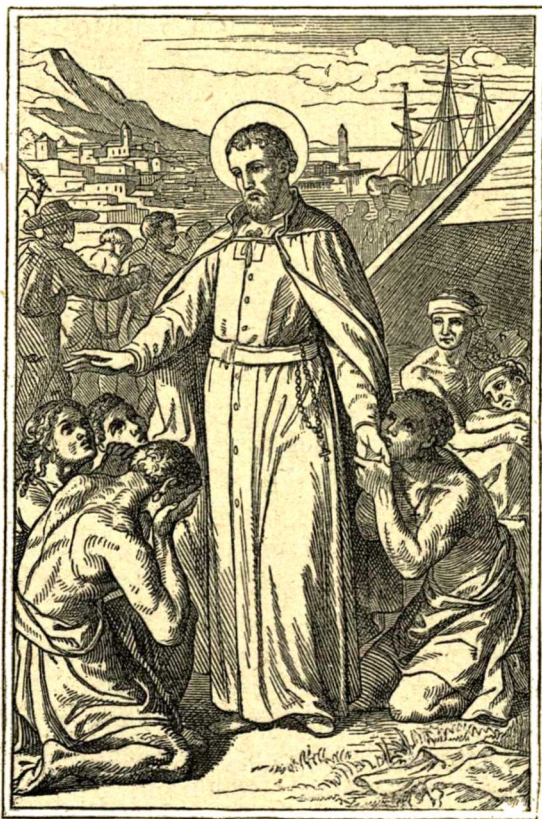
Bude ti zajisté, milý čtenáři, divno, kde, odkud vzal chudý mnich tolik prostředků, jimiž černochům zjednával posilu, občerstvení a úlevu? Musil si jich napřed sám vyžebrať a k tomu konci chodíval po městě dům od domu, ode dveří ke dveřím a nerozpakoval se kolikráte i veřejně na náměstí a ulicích sbíratí od kolemjdoucích milodary pro své otroky.

Tato činnost Petra Klavera v pravdě apoštolská vzbuzovala obdiv všech obyvatelů Kartageny; avšak nikdo nedivil se jeho obětovnosti a lásce tolik, jako

černoši sami; ti nevěřili svým očím, že cos takového možno. Bylitě, chudáci, zvláště za plavby, toliko láním a bitím nadělováni a nemohli pochopiti, že by vůbec běloch také nějaké lásky k nim schopen byl. A tu najednou objevuje se mezi nimi cizinec, běloch, ujímá se jich, mluví k nim slova přívětivá, laskavá, podává jim občerstvení, rozdává léky, čistí a obvazuje jejich rány, nemocné ošetřuje, srdce zoufalých naplňuje novou nadějí, je smiřuje s těžkým jejich osudem, umírajícím přichází ku pomoci a všem dobrodiní tělesná i duševní prokazuje. Jaký div, že v srdci nešťastných bytostí brzy vznikla a později se i zakotvila dětinná důvěra a láska k muži, který tolik pro ně byl učinil!

Abychom poznali, s jakou láskou a horlivostí a spolu i dovedností náš missionář apoštolský úřad svůj konal, doprovodíme jej v duchu svém na jedné takové jeho výpravě! Byl se právě dověděl, že zase otrokářská loď byla přistála ke břehu a spěchá tedy s jedním neb více tlumočníky do přístavu. Za palčivého vedra slunečního vleče na zádech měch s nasbíranými potravinami a lahůdkami a v malé nádobce nese s sebou vše, čeho k udílení sv. svátostí třeba. V bárce zavezl ho milosrdný převozník k lodi a nyní již stojí na palubě. Ale jak děsný to pohled! Stlačení jako nemá tvář stojí tu nešťastní černoši. Nahotu jejich přiodívá pouze kus cáru okolo beder a celé tělo špínou a neřádem jest pokryto. Krvavé pruhy na zádech, naběhlé oči a vpadlé tváře svědčí, jak nelidsky s nimi za plavby bylo nakládáno. Plaše, úzkostlivě, zoufale ohlížejí se kolem sebe. Tam doma ještě, v africké vlasti

byli slyšeli, že jich v neznámé zemi čeká strašný osud, že budou zdlouhavě mučeni, zabiti a bohům obětováni a nyní tedy, kdy osudnou zemi vidí na

Blahoslavený Petr Klaver.

vlastní oči, do strašné smrti není daleko! Ve smrtelné úzkosti a plni zoufalství pokoušejí se někteří vrhnouti se do moře, jiní uškrcením života

svému konec učiniti. Avšak bdělost a bič otrokářů sebevraždě činí přítrž. Vztekem zatínají proto pěstě a malomocně zraků svých k zemi upírají.

V té objevuje se mezi zoufalci Klaver a laskavě je vítá. Nedůvěřivě a plaše pozvídají zraků svých a pohlížejí na cizince v dlouhém, černém rouchu. On je pozdravuje, usmívá se a přívětivě jim kyne, ale černoši úzkostlivě před ním ustupují. „Nebojte se, bratři,“ volají nyní tlumočníci, „jest to P. Klaver, váš přítel, váš dobrodinec, váš otec!“

Černoši uslyševše známé zvuky své mateřštiny, naslouchají. „Ano, nebojte se,“ pokračují tlumočníci, „Klaver jest naším přítelem, otcem všech černochoův, otrokem otroků, důvěřujte jemu!“ Povzbuzeni těmito slovy, pozvídají očí svých ku Klaverovi. A skutečně jeho pohled, vzezření, celá jeho postava dýše takřka láskou a v srdci černochoů vzniká již důvěra k němu.

Nyní kyne jim, aby se okolo něho postavili. Ještě se zdráhají, toliko smělejší z nich blíže přistupují. Nyní staví Klaver měch před sebe a jme se jej rozvazovati. Zvědavě, jako děti, dívají se naň a když s úsměvem suchary, koláče, ovoce a jiné pamlsky vyndává, již kupí se kolem něho. S úsměvem podává každému malé občerstvení a — dětinné jejich srdce již jest dobyto. Oni poskakují radostí, mlaskají jazykem, tleskají rukama a všelijak jinak svou vděčnost na jevo dávají.

Nyní jim oznamuje svými tlumočníky: „Tak buďte mi vítáni, milí přátelé, a nebojte se! Nestane se vám žádného příkoří, ano budete zde v nové vlasti šťastnější a spokojenější než doma na stepích afrických. Nebudete zabiti a bohům obětováni, ale

naopak stanete se dítkami pravého Boha a dědici království nebeského.“

Ubozí černoši oplývají při těchto slovech nevýslovnou radostí. „My tedy nezemřeme,“ jásají, „ale budeme jistě šťastni!“ Slzy radosti řinou se jim po tváři, oni vrhají se k nohám „otce černochů“ a líbají podolek roucha jeho.

Tak zvítězila láska a naplnila srdce zoufalá novou nadějí. Nyní jest jim vystoupiti na břeh. Klaver podává každému ruku a vodí je ku připravenému člunu. „Veslujte bez bázně ku břehu,“ praví jim, „brzy budu zase u vás. Napřed musím dohlédnouti k vašim nemocným otcům a matkám, bratrům a sestrám, a potom přijdu zase k vám.“

Vzlykající tisknou mu ruce. Se slzami v očích pohlížejí za odcházejícím mužem, který jim větší lásku prokázal, jak vlastní jejich rodičové.

Zatím co plují ke břehu, spěchá Klaver do spodních prostor loďních. Nesnesitelný čoud vychází odtud a tlumočníci Klaverovi ustupují netroufajíce si tam vstoupiti. Vředy, neštovicemi, malomocenstvím pokryti leží tam opuštění nemocní. Dávno už nebyly tyto temné prostory provětrány, ano ani mrtvoly nebyly odneseny. Byla to spíše stoka než příbytek lidský.

Bez bázně vstupuje Klaver i tam a pozdravuje opuštěné tím laskavěji, čím větší útrpnost v něm vzbuzuje jejich bída a utrpení. Hladovým podává občerstvení, těší je, čistí a obvazuje jejich rány, a když byl místnost provětral, těžce nemocné sv. svátostmi zaopatřil a dítky pokřtil, volá na své

průvodčí, aby mu pomohli nemocné na palubu vynášeti. Za jeho dozoru a přispění dopravují se konečně churaví na břeh a ve vozích pohotově stojících do nemocnice odvázejí.

Zatím stáli zdraví černoši na břehu a viděli vše, co byl Klaver učinil i jejich nemocným příbuzným. Jaký div, že, jestliže již dříve neobmezená důvěra k němu v srdci jejich byla vznikla, že důvěra tato v tomto okamžení se proměnila v upřímnou, vroucí lásku k podivnému dobrodinci!

Důvěry a lásky té nenechal však náš missionář ležeti ladem, ale využítkoval ji k účelům vyšším, k tomu totiž, aby černochoy vymanil také z otroctví duševního, aby vštípil do srdce jejich símě víry křesťanské. To byl, řekl bych, druhý oddíl jeho činnosti missionářské. Avšak ani zde nebylo bez obtíží a překážek. Především bylo mu tisícířými prosbami na sadařích a držitelích dolů toho vymoci, aby otroci ne hned, jak se to dosud dělo, ale potom teprv do vnitra země byli posíláni, až by základním pravdám víry křesťanské vyučení a pokřtěni byli. Potom teprv nastalo obtížné vyučování, při kterém zase Klaverovi na velkou závalu byla různost nářečí, kterými černoši mluvili. Jedna jediná loď dovezla kolikráte příslušníky 30 rozličných kmenů, kteří si sami docela nebo jen velmi málo rozuměli. Klaver se byl sice obecné řeči černochoů přiučil, ale všecka jejich nářečí znáti nebylo lze, tu nezbývalo než vyhledati spolehlivé tlumočníky těch kterých nářečí, ve víře křesťanské je důkladně vycvičiti a jich potom jako hlasatelů sv. evangelia používat. Ale jak ohromná, zdlouhavá to byla práce!

Vyučování dělo se v kůlnách žalářům podobných, kde otroci, vysazeni byvše na břeh, byli umístěni. Ale vzduch v těchto prkenných žalářích, kde na sta černochů bylo vhečmáno, byl tak zkažen, že to bylo již velkou odvahou, tam vstoupiti, nerci-li déle tam prodlévati. Mállokterý běloch tam déle vydržel. Za tou příčinou vodíval Klaver za příznivého počasí své svěřence ven na nádvoří, kde byl sám malý oltář postavil a obrazem Spasitele, vlastnoručně zhotoveným, ozdobil, a před tímto oltářem vyučoval černochy víře křesťanské, křtil a pokud čas stačil, k nábožnému životu křesťanskému naváděl. A když potom otroci ve víře dostatečně vyučeni byli, křest svatý přijali a do sadů nebo dolů posláni byli, Klaver ani potom jich neopustil, ale chodíval, aspoň v Kartageně a okolí, od chatrče k chatrči, v dobrém je utvrzoval a radou i skutkem jako dříve jim býval nápomocen.

Když se přiblížila neděle nebo svátek nějaký, shromáždil Klaver otroky kolem sebe a v průvodu vedl je do kostela na služby Boží. Když pyšní Španělové a zvláště dámy do toho si stěžovali, že v kostele vedle černochů seděti nebo státi mají, připomenul jim Klaver, za jedno, že před Bohem není mezi lidmi žádného rozdílu, a za druhé, že také otroci jako křesťané jsou povinni, přikázání Boží a církevní o svěcení dne nedělního a svátečního plniti. Napomenutí to mělo to dobré ovoce, že potom černochům nebylo více bráněno do svatyně vstoupiti a mezi Evropany službám Božím obcovati.

Tak pracoval Klaver na vinici Páně s apoštolskou horlivostí den ode dne, rok od roku, bez pře-

stávky, bez oddechu, bez odpočinku. Sotva že byl jeden zástup černochů vyučil a pokřtil, již tu byl zase druhý a práce ledva dokončená započala znova. Loď za loď vjížděla do přístavu a každá dovážela nové a nové otroky, kteří tytéž nemoci s sebou z cesty přinášeli, v tétěž dřepěli bídě a nevědomosti, a téže pomoci měli potřebí, jako jejich předchůdcové. Klaverovi bylo opět začínati znova, tytéž překážky překonávati, těmže svízelnům se podrobovati.

Jedinou odměnou našeho missionáře za všechny jeho námahy a útrapy byla vděčnost, kterou otroci učiteli a dobrodinci svému při každé příležitosti dávali na jevo, byla však spolu i radost, kterou oplývali v den svého pokřtění nad tím, že přijati byli do lůna církve svaté. V ten den nevěděli tito synové přírody, jakým způsobem by radostným pocitům svým průchod dali. V radostném nadšení brzy pohlíželi k nebi, brzy tleskali rukama, brzy vrhali se svému učiteli k nohám, líbali podolek roucha jeho a blahořečili a děkovali mu, každý svým nářečím, za jeho lásku. A kdekoliv se potom ukázal, běhali mu jako dítky v ústrety, nazývali ho svým učitelem, otcem a ochrancem, a projevy vděčnosti a úcty ho obsypávali.

Jakkoli však Klaver otroky své velmi miloval, nicméně k chybám jejich nemlčel. Mnohé neřesti donesli si černoši ze své africké vlasti, jiným přiučili se časem od bělochův a Klaver přechasto měl tuhou práci, než domlouváním, napomínáním a trestáním náklonnost jejich k rozličným náruživostem ze srdce jejich vykořenil. Černoši milují na příklad

jako vůbec všichni jižní národové hudbu a tanec náruživě, vášnivě, a Klaver dovolil jim milerád tuto nevinnou zábavu, dokud se při ní slušně chovali. Zpozoroval-li však, že z mezí slušnosti a mravopochestnosti vybočili, tu rozhněval se hněvem spravedlivým. Nejednou bylo viděti ho, kterak muž jindy tak mírný a pokorný, s karabáčem v ruce mezi tančícími se objevuje a tanečníky i hudebníky jako Spasitel kdysi kupce a prodavače z chrámu Jerusalemského od sebe rozehání.

Ještě více však bylo P. Klaverovi bojovati proti pohanským obyčejům, které černoši z Afriky si byli přinesli, a na kterých houževnatě lpěli. Tak shromažďovali se často za doby noční mužové i ženy, aby „oplakávali“ své mrtvé. S počátku dávali skutečně svůj žal rozličnými pověrečnými obřady a zpěvy na jevo, ale později proměnila se „slavnost mrtvých“ v pitku a podobné výstřednosti. Ve svatém rozhořčení domlouval Klaver opětně černochům toto poblouzení. „Vaše slzy,“ říkával jim, „vaše modloslužba a nepravosti mrtvým neprospívají, vám pak jsou na věčnou zkázu. Kdo chce býti opravdu křesťanem, tomu jest této neplechy se odříci. Modlete se, čiňte pokání za své zesnulé přátely a příbuzné, ale o těchto neřestech nechať už více neslyším!“

Ale jak přísným a neústupným byl Klaver, když běželo o to, by své svěřence od hříchu odvrátil, tak laskavě a horlivě zase ujímal se jich proti surovosti a ukrutnosti jejich vrchnosti. Nejednou jda ulicí, a slyše v některém domě nárek týraného otroka, pospíšil tam, prosil za milost pro

trestaného, zaručil se rozhněvané vrchnosti, že se o polepšení otroka postará, a neustal prositi, dokud hněv pánův nebyl usmířen. Často se stávalo, že otroci, nemohouce týrání svých pánů déle vydržeti, jim uprchli, ale přemnohé z nich přivedl Klaver nazpět, smířil je s jejich vrchností, a vymohl jim toho, že od té doby lidštěji s nimi bylo nakládáno. Tak umínila si také jistá otrokyně, jsouc často od své paní týrána, uprchnouti do hor. Dříve však, než úmysl svůj provedla, přišla k „milovanému otci“ Klaverovi, by si od něho vyprosila požehnání na cestu. Klaver vyslechl ji vlídně, a potěšil ji, potom však ukázal jí, jak pošetilý jest její úmysl, a přiměl ji k tomu, že se k paní své navrátila. On sám ji tam doprovodil, srdce paní obměkčil, a obě spolu smířil. Od té doby byly obě, paní i otrokyně, jako proměněny.

Vůbec dosáhl Klaver svým vlivem toho, že poměr mezi pány a otroky se stal časem příznivějším, řekl bych křesťanským.

Skoro 40 roků pracoval Klaver v Kartageně a okolí jako apoštol černochů, nebo, jak se sám nejraději nazýval, jako otrok černých otroků. Konečně zmořen a vysílen tolikera pracemi a útrapami zemřel roku 1654. v 74. roce věku svého, když byl více než 300.000 otroků získal Kristu, zemřel v pověsti svěťce.

Když mrtvé tělo v kostele Jesuitů bylo vystaveno, scházeli se tam obyvatelé z Kartageny i z okolí, by zvěčnělého naposled spatřili. Osoby i nejvznešenější líbaly jeho ruce, a každý byl by si

rád vzal z rakve něco na památku. Kdyby nebylo v kostele silné stráže bývalo, byli by roucho jeho a kněžský ornát, ve kterém v rakvi ležel, na kusy roztrhali a se o ně rozdělili.

Večer po práci dostavili se černoši, a tu teprv bylo třeba povolati stráž co nejsilnější, aby pozůstatky zvěčnělého chránila. Ubozí černoši žádali mermomocí míti po svém otci a dobrodinci nějakou památku, a když nebylo lze jinak, aspoň růžence své, modlitební knížky, medalie o rakev dotýkali, a jako vzácný poklad si uschovávali.

Když se již stmívalo, a kostel měl zavřen býti, nebylo možno černochoy ven dostat. Ubožáci chtěli i v noci u svého otce zůstat, tak že konečně nezbyvalo, než násilně z kostela je odvésti. Jejich pláč a nárek zvláště v den pohřbu neměl konce.

Pohřeb vystrojilo město Kartagena na své útraty; pohřebních slavností účastnili se všichni hodnostáři duchovní i světští a nesčíslné davy černochoů, kteří o otce svého hořce plakali.

Již za svého živobytí byl Klaver všeobecně pokládán za světce a mnohé zázračné události, které vlivem jeho se staly, obecné toto mínění potvrzovaly. Když pak se tyto i po jeho smrti opětovaly, pomyslelo se v církvi záhy na to, prohlásiti Klavera za blahoslavence. Pro rozličné překážky však — mezi jiným zvláště zrušení řádu jesuitského na konci minulého století — dospělo příslušné jednání teprv okolo polovice našeho století svého konce, načež papež Pius IX. roku 1851. apoštola otroků mezi blahoslavence připočetl, veřejnou poctu jeho

v celé církvi za dovolenou prohlásil a věřícím doporučil.

Aby se však ke svatořečení blahoslavence mohlo přikročiti, dle ustanovení papeže Urbana se vyžaduje, aby na přímlovu jeho aspoň dva ještě zázraky se přihodily. A hle, Bůh soud církve svaté potvrdil! Brzy potom, když Klaver za blahoslavence byl prohlášen, udály se na jeho přímlovu divy tak nápadné, že ani ti nejnevěrečtější lékaři pravdivosti jejich popřítí nemohli. První ze zázraků byl tento: Jistá osmdesátiletá stařena, Barbora Drossenová, trpěla rakem, který se jí byl v pravo na dolní čelisti usadil, avšak na přímlovu našeho blahoslavence byla okamžitě a úplně vyhojena. Neméně nápadný byl zázrak druhý. Jistý Ignat Strecker byl postižen žeberním kostižerem a k tomu přidružila se těžká choroba plicní; nicméně ozdravěl také okamžitě a úplně.

Když oba zázraky kongregací obřadů byly pověřeny a potvrzeny, vykonal svatořečení Petra Klavera sv. Otec Lev XIII. dne 15. ledna r. 1888. za příležitosti své padesátileté kněžské ročnice způsobem co možná nejslavnějším.

Slavnost nabyla zvláštního významu a lesku tím, že mimo P. Klavera jiných ještě devět blahoslavenců téhož dne za světce bylo prohlášeno. Obkliččen svým dvorem ubíral se sv. Otec ze „Sala ducale“ do kaple Sixtinské a tam vykonal krátkou pobožnost před velebnou Svátostí. Potom sedl na nosítka (*Sedia gestatoria*) a dal se, maje na hlavě tiaru, nésti do obrovské dvorany, která se nalézá

nad předsíní chrámu Svatopetrského a která schválně k této slavnosti s velkým nákladem upravena a ozdobena byla. Tam očekávalo papežský průvod, v jehožto čele generálové žebravých řádů a členové kongregace obřadů kráčeli, 40 kardinálů, na 400 biskupů a víc než 2000 pozvaných hostů. Za zvuků máriánské hymny: Ave maris stella (Zdráva buď hvězdo mořská) dospěl průvod dvorany a tam přivítali sv. Otce zpěváci sborem: Tu es Petrus (Ty jsi Petr). Na to zasedl sv. Otec na trůn, zaměnil tiaru v mitru a slavnost počala obvyklými modlitbami. Kardinál Bianchi předstoupil jako představený kongregace obřadů před trůn sv. Otce a jménem celé církve prosil, aby sedmero zakladatelů řádu Servitův a tři členové tovaryšstva Ježíšova: Petr Klaver, Jan Berchmanns a Alphons Rodrigues do počtu světců byli přijati. Sv. Otec odpovídá: Oremus (modleme se) a modlí se společně s přítomnými litanii ke všem svatým, zanotí potom hymnu: Veni Creator Spiritus (Přiď Duchu sv.) a předčítá posléze nahlas úkon svatořečení. V tom okamžení zavzněly na počest nových světců stříbrné pozouny a všechny zvony věčného města rozezvučely se na jejich chválu. Svatý Otec odevzdav dekret svatořečení představenému kongregace obřadů zanotil: Te Deum a sloužil u oltáře, který tonul v moři světél, slavnou mši svatou. Tím slavnost se skončila.

Mezi těmi, kdo slavnosti svatořečení byli přítomni, byla také deputace amerických černochoů. Potomci někdejších otroků přišli v ten den do Říma, aby dali na jevo vděčnost svou k muži, který byl

nešťastným jejich otcům tak veliká dobrodiní prokázal. Černoši američtí jsou, jak známo, nyní vesměs svobodni, neboť otroctví jest v celé Americe zákonem zrušeno, ale památka Petra Klavera jest i u svobodných potomků v živé paměti: po dnes vzpomínají sobě vděčně a rádi na apoštola otroků.

Obraz z missií v trestanecké osadě v Cayenne.

 Jižní Americe, mezi Brasií a hollandským územím Surinam rozprostírá se francouzská kolonie čili osada Guyana, s hlavním městem Cayenne (Kajén). Povrch půdy v této tropické, na 5° sev. šířky ležící zemi jest nestejný: na pobřeží mořském rozkládá se nížina, nepřehlednými močály a bažinami pokrytá, dále uvnitř země vystupuje z nížiny a směrem jihozápadním se vleče mírná pahorkatina.

Z osady této mají Francouzi dosud málo užitku, neboť úrodná půda leží podnes skoro ladem a rozsáhlé pralesy se svými lesními velikány, které Evropana ponejprv tam příšedšího naplňují úžasem, stojí nedotknuta. Přístup do těchto pralesů, ve kterých na 300 rozličných druhů dobrého a vzácného dřeva roste, zatarasen jest namnoze bujným rostlinstvem úponkovitým, hustým křovím a vyvrácenými kmeny tak, že pouze s obuškem v ruce lze

do vnitř vniknouti. Plavbu po řekách, které těmito pustinami protékají, znesnadňují velice anebo docela nemožnou činí četné vodopády.

Podnebí Guyany jest velmi nezdravé. Teplota nedosahuje sice přílišné výšky — průměrná teplota má 21° R., nejnižší 19°, nejvyšší 43° R. — za to jsou však přechasté deště a lijáky tak vydatny, že sotva $\frac{1}{8}$ spadlé vody se zase odpařuje. Tím povstává náramné vlhko, které spolu s jedovatými výpary, z nepřehledných močálův a bařin vystupujícími, zdraví lidskému nanejvýš jest nebezpečno. Evropané tam přistěhovalí trpí mnoho zimnicemi a po delším tam pobytu hynou. Roku 1763. umínila si tehdejší vláda francouzská osadu tuto zalidniti, ale pokus ten na 13.000 lidí zaplatilo životem. Také malomocenství jest tam domovem. Úmrtnost činí 40—60% ročně. Nemalou útrapou obyvatelů jsou hejna kousavého hmyzu. Pro tyto příčiny jest jenom malý díl země obdělán; mimo některé plantáže (sady) u moře leží půda, ač velmi úrodná, ladem.

Obyvatelstvo skládá se z různých národů: žijí tu svorně vedle sebe francouzští osadníci, černoši, potomci to bývalých otroků, divocí Indiáni, přistěhovalí Číňané, kteří se zabývají rýžováním zlata, kterého hojnost řeky guyanské v písku svém chovají, a posléze trestanci, kteří se tam z Francie dovážejí, aby si tam trest svůj buď dočasný neb i doživotní odkáli.

K účelům deportačním užívají vlády francouzské Guyany od roku 1851. Již roku 1797. za veliké revoluce francouzské stala se Guyana hrotem mnohých obětí revoluce, které tam vládou revoluční

byly posílány. Zákonem však stala se Guyana osadou trestaneckou teprve roku 1851. Tehdy bylo ustanoveno: Kdo byl odsouzen na méně než 8 let, bude, vybyv si tento trest, na tolikéž roků poslán do Guyany, kdo na více než 8 let, zůstane tam do smrti. Bohužel nabyla Guyana v této příčině ve vzdělaném světě smutné pověsti. Byli tam totiž kromě sprostých zlosynů posíláni často i provinilci političtí, jichž se ta která vláda francouzská chtěla zbaviti a které tedy tam dala zavézt, aby nepřiznivým podnebím, nedostatkem a jinými svízely tam hynuli a tak ji zbavili všelikých nesnází. Vypravuje se, že zvláště za Napoleona III. tak mnohý nevinný v Guyaně trpěl bez příčiny. Teprve od let šedesátých zdá se, že vlády francouzské lidštěji si vedou.

Osad trestaneckých jest v Guyaně vlastně pět.

První nalézá se na ostrůvku tak řečeném *Mateřském*. Tam žijí trestanci svobodní, to jest takoví, kteří vybyvše si svůj trest ve vlasti, si přáli, aby do Guyany dopraveni byli a jako osadníci výhod osadníkům od vlády připověděných dosáhli.

Druhá osada trestanecká nalézá se na ostrovech *Spásy*, a sice: na ostrově sv. Josefa žijí provinilci političtí, na ostrově *Královském* trestanci z galejních žalářů (*bagno*) v Brestu, Toulonu a Rochefortu.

Třetí jest na ostrově *Ďáblově*. Ostrov tento jest vlastně neobydlen, neboť jenom ti nejzpuštěnější zločinci se tam a to jen na nějaký čas posílají. Tato okolnost a pak již jméno ostrova samo nasvědčuje, že tam žádného ráje není.

Čtvrtá jest na Hoře stříbrné, to jest půl-ostrově, který pouze ohromným močálem s pevninou jest spojen. Výpary, které z močálu toho vystupují, působí prudkou zimnicí a činí tuto osadu mnohem nezdravější, než jsou první tři zmíněné.

Pátá konečně osada trestanecká, Sv. Jiří (St. Georges) jménem, jediná se nalézá na pevnině a proto také jsouc bez svěžího vzduchu mořského, jest nejnezdravější ze všech. Málokterý Evropan žije ve Sv. Jiří déle jednoho měsíce, aniž zimnicí byl zachvácen; jedině černochů zimnice se netkne. V červenci roku 1853. přišlo tam 180 trestanců, začátkem prosince téhož roku bylo jich tam sotva polovice ještě na živě a ti byli vesměs nevýslovně zmalátnělí a na pokraji zoufalství. Mnozí z nich zvolali prý před smrtí: „Ó kéž bychom zde aspoň kněze měli, který by nás na smrt připravil!“ Kdežto totiž v ostatních osadách trestaneckých již od delšího času jakž takž o duchovní správu bylo postaráno, nebylo ve Sv. Jiří první čas žádného kněze, který by byl ubohým trestancům skytal útěchy duševní. Teprv později byl tam poslán missionář P. Bigot a ten působnost svou mezi trestanci krátce popsal. Poslyšme, co vypravuje!

„Když jsem do osady přišel,“ zní jeho zpráva. „mnoho potěšitelného jsem tam nenašel. Vypravovalo se mi, že krátce před tím několik trestanců si bylo zoufalo: několik zúmyslně umořilo se hladem, dva se oběsili, jeden se utopil, a mnoho jiných nebylo zoufalství daleko. První má cesta, když jsme přistáli ke břehu, byla do nemocnice. Ubozí nemocní přivítali mne radostným pokřikem. Byl to možná

první radostný pocit, který se po dlouhých letech ozval v srdci jejich. „Ó, náš otče,“ volali, „vy přicházíte k nám. Ale bezpochyby jen tak mimochodem, na krátko?“ „Nikoliv,“ odpověděl jsem, „dověděl jsem se, že zde umíráte bez sv. svátostí, bez útěchy sv. náboženství; proto jsem přišel mezi vás, abych vás potěšil, abych vás všecky přivedl na cestu k nebi, a abych, kdyby toho třeba bylo, s vámi trpěl a umřel.“

„Zpráva o mém příchodu a úmyslu roznesla se ihned od chatrče k chatrči. Toho dne o ničem se nemluvilo než o mně, radost byla všeobecná, a všude ozýval se jeden hlas: „Díky Bohu, nyní nebudeme aspoň umírat jako ta němá tvář. Nyní bude aspoň někdo dliti mezi námi, který nás upřímně miluje, neboť kdyby nás nemiloval, nebyl by přišel do této země, aby s námi zde trpěl.“

„Zatím však, co všichni skoro trestanci z mého příchodu se radovali, byl tu přece někdo, kdo mne zde nerád viděl. Byl to velitel zdejší posádky a představený osady. Ne snad, že by mu nebylo bývalo milo, že podřízení jeho mají nyní duchovního správce, ale mrzelo ho to, že mně a mému spolupracovníku na vinici Páně, P. Bazinovi, zatím jen trestaneckou chatrč za obydlí mohl vykázati. Upokojil se teprv tehdy, až jsem ho ujistil, že bychom i bídňějším ještě bytem rádi se spokojili. Dal tedy chatrč aspoň obiliti, a ještě téže noci spali jsme tam na dvou postelích, kterých nám z nemocnice zapůjčili.“

„Druhého dne jsme si nový příbytek podle možnosti upravili. Bavlněnými záclonami rozdělili

jsme jej na tři díly: v pravo byla má ložnice, v levo P. Bazinova, a uprostřed upravili jsme si chudou sice, avšak čistou domácí kapli.“

„Ve sv. Jiří není ani kostela, aniž jaké veřejné kaple. V neděli a ve svátek shromažďují se trestanci v dřevěné kůlně; tam sloužívám tichou mši sv. a po evangeliu činím krátkou promluvu. Odpoledne zpívám nešpory a mám křesťanské cvičení.“

„Skoro všichni trestanci, běloši i černoši, docházejí pilně na služby Boží, a dychtivě poslouchají má slova. Zloději všech braků, podvodníci, vrahové a paliči jsou mými farníky, většina jich neumí ani Otčenáše. Divím se sám kolikrát, jak mocná jest milost Boží, a jak veliké jest jeho milosrdenství. Krutý osud naučí zde i zlosyna sebe zatvrzelejšího Boha znáti, vlci krvežízniví stávají se zde pokornými beránky, nevěrci řádnými křesťany.“

„Trestanců bílých denně ubývá. Ti, kteří nejsou ještě v nemocnici, vláčejí se bídně, a hynou očividně. Všichni jsou přesvědčeni, že konce roku nedočkají; lékaři jim dlouhé lhůty nedávají. Než buď tomu jakkoliv, já doufám pevně, že je všechny do nebe přivedu. O věčné spáse těch, kteří za mého zde pobytu v náručí mém již zemřeli, ani dosti málo nepochybují. Na důkaz, kterak na práci missionářově spočívá Boží požehnání, uvedu tři případy.“

„Mezi trestanci byli zvláště tři, kteří nad jiné vynikali zarputilostí, jaká jen u dlouholetého zlosyna je možná. A přece podařilo se mi s pomocí Boží, obrátiti je na dobrou cestu.“

„První z nich byl člověk náramně zlobivý a prehlý. Kdykoli jsem do nemocnice přišel, býval

zlostí bez sebe. Ve své zuřivosti proklínal všechno: lékaře, hlídače i svou nemoc, která mu nesmírné bolesti působila. A přece, netrvalo to dlouho, zuřivec stal se beránkem a vzorem mírnosti a odevzdanosti do vůle Boží. V den svého úmrtí pravil mi, ukazuje na hrst červů, které byl z jedné ze svých ran vytáhl: „Hle, můj otče, jak veliké síly dodávají člověku sv. svátosti; já trpím velice, ale já obětuji bolesti své Bohu na pokání za své nepravosti.“ Několik hodin potom zesnul v Pánu, s úsměvem na rtech, a vyžádal si před tím snažně, aby byl pochován s medailí Rodičky Boží a škapulířem.“

„Druhý z nich byl strojníkem, kterého si velitel osady velice vážil pro jeho zručnost a dovednost. Hned první den, když jsem nemocné navštívil a u každého lůžka se zastavil, pravil mi, když jsem se k němu přiblížil: „Jděte jen k mému sousedu, milý pane, se mnou již nic nespravíte, já nejsem k napravení. Není zločinu, kterého bych se nebyl dopustil, nic tak posvátného, čeho bych nebyl zneuctil. Mimo to žádal byste na mně, abych odpustil svým protivníkům; ale já jim nechci odpustiti, neboť jsou to nestvůry, které vždy nenáviděti budu; musím-li do pekla, dobře, půjdu tam, ale nepřátelům svým nikdy neodpustím.“

„Uváživ, že tak mluví v chorobné rozčilenosti, neodvážil jsem se na jeho slova něčeho namítati, naopak tvářil jsem se po celý týden, jako bych si ho nevšímal, a chodil jsem denně okolo lůžka jeho, aniž jsem naň pohlédl.“

„To jej pokořilo. Dojat tím, že jsem žádosti jeho, abych se u lůžka jeho nezastavoval, úplně

vyhověl, zavolal mne konečně jednoho dne k sobě a pravil: „Můj otče, již to děle nevydržím, výčitky mého svědomí mne umučí; smrt má jest jistá a já musím doživotní zpověď vykonati, ale já se toho hrozím.“ „Upokojte se jenom,“ pravil jsem mu, „není to tak těžké, jak se vám zdá, já vím beztoho všecko z paměti. Není třeba, než na každou mou otázku říci: ano neb ne, a při každém těžkém hříchu: jak často; to půjde velmi rychle.“

„Začali jsme hned a druhý den na to podal jsem mu sv. přijímání. Žil ještě celý měsíc a za ten čas přijal ještě čtyři- nebo pětkrátě Tělo Páně. Když cítil, že konec jeho se blíží, prosil sám, aby mu uděleno bylo poslední sv. pomazání. Po skončeném posvátném úkonu obrátil se ke mně s výrazem nevýslovné blaženosti ve tváři a pravil: „Můj otče, trpím nevýslovné bolesti, a přece jsem tak šťasten jako nikdy před tím; bojím se jenom, že zase ozdravím, neboť nikdy nemohl bych býti lépe na smrt připraven jako nyní.“ Zemřel za několik dní potom, jsa až do posledního okamžení svým soudruhům krásným vzorem svaté trpělivosti.“

„Třetí z nich byl muž, který v mládí svým byl dobře vychován, ale později nevěreckými spisy víry pozbyl, mnohých zločinů se dopustil a pak i jako trestanec svým spoluvězňům nevěreckými, bohopustými řečmi pohoršení dával. Již v trestnici galejní a neméně i později v Guyaně zneprátnil si svými jizlivými poznámkami a jedovatými vtipy nejen své představené, ale i své soudruhy. „Milý abé“ (velebný pane), pravil mi, když jsme se střetli ponejprv, „já jsem četl Voltaira!“ „To vás upřímně

lituji,“ pravím na to, „tato četba zajisté názory vaše na nepravou cestu uvedla“. Po té obrátiv řeč jinam tázal jsem se ho na jeho zdraví, jevil s ním soustrast a my se rozešli jako dobří přátelé.“

„Od té chvíle navštěvoval jsem ho podobně jako ostatní nemocné každodenně, o náboženství však, sv. svátostech a p. nikdy ani slovem jsem se nezminil. Také on zdál se témuž předmětu se vyhýbati, nicméně však pozoroval jsem, že mne zraky svými bedlivě sleduje, kdykoliv jsem ve světnici, kde ležel, prodléval. Zvláště kdykoliv jsem udílel svátosti umírajících, hleděl na mne pátravě a nespustil ze mne oka, jakoby se chtěl přesvědčiti, zdali sám tomu věřím, co mluvím a konám. A přece ani tento nevěrec milosti Boží se neubráníl. Když jsem jednoho dne, jak obyčejně, na zdraví jeho se tázal, odvětil mi: „Cítím, můj otče, že sám Bůh vás sem poslal. Ještě dnes vykonám doživotní svatou zpověď a ukážu, že obrácení mé jest upřímné.“

„Od toho okamžení byl všecek jako proměněn. Prve než mu ještě uděleno bylo poslední sv. pomazání, přijal několikráte Tělo Páně a odprosil veřejně své soudruhy za urážky, které jim jizlivým svým jazykem byl způsobil. Když jsem mu nedlouho před smrtí podal škapulíř, stiskl mně vroucně ruku a s výrazem neskonale vděčnosti ve tváři, která mne až k slzám pohnula, pravil: „Řekl jsem vám všecko, můj otče, svrhl jsem se svého svědomí všecko, co mne tížilo. Kdyby mne Bůh pozdravil, bylo by mým úkolem životním, rovněž tolik vykonati dobrého, kolik jsem spáchal zlého. Než vím, že umru, umru však s důvěrou v milosrdenství

Boží. Jsem přesvědčen, že mi Bůh odpustil; cítím se nyní úplně šťastným a to mám k poděkování jenom vám, můj otče.“ Musil jsem ho napomenouti, aby ustal mluvit, aby snad rozčilení mu neuškodilo. Dvě hodiny později bylo mi oznámeno, že sladce usnul v Pánu “

„Takové a podobné případy,“ končí P. Bigot svou zprávu, „jsou s to, aby nahradily missionáři všechny zimničné záchvaty, bolesti hlavy, bezesné noci a vůbec všechny útrapy, kterých jemu v nezdravé Guyaně jest zakoušeti. Věru krásné jest to povolání, býti duchovním správcem zdejších trestancův, ano nelze sobě mysliti větší radosti duchovní, jak ujímati se a ke spáse přiváděti nešťastníky, které byla Evropa zavrhla a do žalostného vyhnanství zapudila!“

Ke zprávě této dlužno doložiti, že i P. Bigot, rovně jako většina jeho spolupracovníků, podlehl vražednému podnebí; zemřel 28. dubna 1854 zachvácen byv zimnicí.

Australie a Oceanie.

Obraz z missii na řece Labutí.

Australie ležíc v pásmu tropickém a podtropickém má podnebí jednotvárné; mezi podnebími severu a jihu, západu a východu není valného rozdílu. Jinak jest velmi lahodné a zdravé a doporučí se často plicními chorobami stíženým. Léto začíná v prosinci a trvá do dubna, a tu vystupuje teplota do značné výše. V krajinách na břehu mořském mírní vedro sluneční chladivý, příjemný váněk mořský, jenž z pravidla vane za dne, za noci pak větérkem pozemským neméně příjemným nahrazen bývá. Za to jsou žhavé paprsky sluneční na rovinách uprostřed pevniny skoro nesnesitelné a teplota dosahuje tam nezřídka i 58° R., rovně jako na pouštích afrických a asijských. Proto jest vnitrozemí australské, trpíc často dlouho trvajícím suchem, bezvodé a bezlesé. Na výšinách australských padává v zimě sníh, který Australané pro jeho vzácnost „bílým deštěm“ nazývají. Zvláštností australského podnebí jest, že na severu prší jen v létě, t. j. od

listopadu do dubna, na jihu v zimě, totiž od dubna do listopadu.

Celkem dlužno o Australii říci, že jest více zemí pustin a stepí než zemí úrodnou. Mořským větrům přinášejícím déšť jest dříve, nežli vniknouti mohou do vnitra země, vystupovati po kolmých, horských stěnách, které jako věnec pobřeží Australie kol do kola lemují, čímž pozbývají části svých par, tak že již na samém kraji pásma pobřežního počínají stepi. Tyto jsou zprvu bujnou travou porostlé, čím dále však do vnitř, tím více vysychají; vnitrozemí je trvale suché. Teplo sálající ze země rozpaluje vzduch a zbytky par, které přes pobřežní hory do vnitra zaneseny byly, nemohou zhustnouti v déšť. Cestovatelé, kteří procházeli pevninou australskou, viděli kolikráte nebe, ano se potahuje mraky a každou chvíli očekávali spadnutí deště. Obyčejně však se sklamali; vodní páry nemohouce pro vysokou teplotu vzduchu zhustnouti v kapalinu, proměnily se zase v plyny a mraky zmizely bez deště. Tak přihází se, že ve vnitrozemí se dostávají deště někdy až za několik let, a že menší řeky docela vysychají, větší pak v louže a jezírka se scvrkají.

Kdy a kým Australie byla objevena, nevíme jistě. Zdá se, že Hollandané byli první Evropané, kteří se přiblížili ke břehům tohoto pátého dílu světa. Jest sice na francouzské mapě z r. 1531., kterou zhotovil Francouz Finé z Briançonu, naznačena v místech, kde nyní Australie leží, země nazvaná „regio patalis“, ale udání toto jest neurčito. Teprv roku 1616. přistála holandská loď

„Cendragt“ pod kapitánem a srdnatým plavcem Dirk Hartogem ke břehům australské pevniny. Ale mořská skaliska a zádory koralové, o které v následujícím období tak mnohý pyšný holandský koráb se ztroskotal, činily plavbu nebezpečnou, a když 4. října 1655 nádherná loď „Vergulde Draek“ s bohatým nákladem a 78.600 zl. na jednom z oněch nebezpečných, pod vodou ukrytých úskalí zahynula, přestali hollandští kupci své lodě do těchto odlehlých končin vypravovati. Jenom krátce pozdržel se na sklonku 17. století v „zálivu Velrybím“ neohrožený Angličan Dampier. Teprve v dubnu r. 1770. podniknuta důležitější výprava do Austrálie slavným kapitánem Cookem, který země jím objevené prohlásil za majetek říše Anglické. Brzy potom založeno město Sydney, jež bylo zprvu vlastně anglickou kolonií trestnickou a teprv později hlavním městem Austrálie a spolu východištěm četných výprav výzkumných se stalo. Po Cookovi ohledali plavci evropští znenáhla také ostatní části pobřeží australského.

Zatím co činností neohrožených plavců vnější obrysy Austrálie nabývaly čím dále větší určitosti, děly se i na pevnině odvážné pokusy, prozkoumati zemi na přič od pobřeží k pobřeží. První takový pokus učinil Němec, Dr. Leichhardt, r. 1847., který však ze své výpravy se více nevrátil. Všecko úsilí, jeho stopu nalézt, bylo nadarmo. Také po něm tak mnohý smělý cestovatel vzal za své v nezměrných pustinách vnitroaustralských. Mnozí zahynuli zbraní domorodců nebo hladem, jiní vrátivše se zemřeli vysílením a přestálými útrapami. Ale

marny a bez užitku cesty ty nebyly. Jimi šířila se známost země, tak že mezi vnitrozemím a osadami pobřežními jsou celé krajiny, které již svá jména i své hranice mají a na osídlení a obdělání čekají; jimi však bylo také zjištěno, že ohromné prostranství uvnitř pevniny jest poušť neutěšená a k osídlení nezpůsobilá.

Australie dělí se politicky v pět osad: Nový Jižní Vales, Západní Australii, Jižní Australii, Viktorii a Queensland. Státní zřízení těchto osad je upraveno zcela podle vzoru anglického. Dokud Australie byla kolonií trestnickou, soustředěna byla všechna nejvyšší moc v rukou místodržitelových. Když pak znenáhla přibývalo obyvatelstva svobodného, nebylo lze na dlouho odíratí osadníkům podílu na správě zemské. Přiznán jim tedy nejprve hlas poradní a později dána těm kterým osadám ústava pořizená více méně podle ústavy anglické. Osadníci spravují se nyní sami svými sněmy. Odvislost na mateřské zemi záleží pouze v tom, že místodržitelovi londýnskou vládou jmenovanému přísluší vedle sněmů moc výkonná, a že zákon, má-li nabýti platnosti, potřebuje potvrzení královny anglické.

Obyvatelé Australie jsou dílem osadníci, dílem domorodci.

Co do národnosti jest mezi osadníky nejvíce Angličanů, Irčanů a Skotů; z ostatních Evropanů nejčetněji jsou zastoupeni Němci.

Domorodci australští jsou zvláštní skupinou plemene lidského. Obvyčně nedosahují prostřední výše bělocha, údý pak mají mnohem slabší a hu-

benější. Zevnějškem podobají se africkým černochům a sousedním Malajům. Čelo jejich jest úzké, dole vyčnívající, nahore pak nazpět zahrnuté; oči malé, černé, hluboko vpadlé, červeně podlité; nos nahore sploštělý, dole široký, ale orličí; licní kosti a čelisti vyčnívající; ústa široká s tlustými rty a bílými, silnými zuby. Kostnatá lebka spočívá na stlačených zádech a silných ramenách. Vlasy mají černé; vzrůst vlasů i vousů bývá tak bujný, že kůže srsti se podobá. Tělesné jejich výpary zapáchají tak protivně, že zvěř zdaleka je větříc se plaší, a proto prý i od žraloků ušetření bývají. Vzezření jejich jest dle pojmů našich velmi ohyzdné, divoké a potměšilé. Barva těla jest tmavohnědá, kávová, ano černá, někdy pouze rudohnědá. Tetujíce své tělo, znetvořují se tak, že často jako vlekoucí se kostlivci vypadají. Jejich zrak, sluch a čich jest rovně jako u Indiánů amerických neobyčejně vyvinut. Jsou též výbornými plavci a potápěči.

Tak popisují národopisci a cestovatelé australské domorodce. Rozumí se ovšem, že obyvatelé různých končin mají mimo společné hlavní rysy i mnohé odchylné zvláštnosti.

Jaké pak jsou mravy a obyčeje Australanů, jaký jest jejich způsob života?

O nějakém státním zřízení není u domorodců australských ani potuchy. Žijí v malých kmenech, majíce zevrubně vymezené okresy honební, na které bez dovolení sousední kmenové vstoupiti nesmějí, ano, přestupek takový trestává se smrtí, aniž potom krevní pomsta jest dovolena. Trpí-li však některý kmen nedostatkem potravy a sousední kmen má

potravy nadbytek, dovoluje se onomu v cizím obvodu potravin si zaopatřiti. Jednotlivé kmeny dělí se zase na rodiny, a každá rodina má svou hlavu. Z hlav rodinných skládá se rada, která o společných záležitostech se radí a rozhoduje, co v důležitých případech činiti třeba. Náčelníků všechny kmeny nemají, a jejich hodnost nezdá se býti dědičnou, nýbrž udílí se mužům vynikajících vlastností.

Manželství uzavírá se po většině výměnou nebo koupí ženy od jejího otce nebo bratra. U některých kmenů rozhoduje o osudu dívky otec, u jiných otec nebo bratr. Často bývají dívky již za malička někomu slíbeny; sotva pak že 11.—12. roku dospěly, bývají nastávajícímu manželi svému vydány. V západní Australii uzavírají se manželské sňatky takto: Chce-li mladý muž se oženiti, obrátí se na otce nebo na bratra své vyvolené a přinese mu darem zbraně, lovecké sítě, kožešiny, potraviny a p. Má-li ženich sám sestru a je-li i jeho nastávající švagr svoboden, odbude se věc zkrátka: uzavře se dvojnásobné manželství. Bylo-li pak vše ujednáno, přivedou příbuzní v určitý den večer nevěstu k ženichovi, všichni si sednou kolem ohně a noc stráví se tancem a zpěvem. Ráno vrátí se nevěsta ke svým příbuzným a zůstane u nich pravidelně několik dní; je-li příliš mlada ještě, pobyt její u příbuzných do neděl se prodlouží.

Osud australské ženy jest smutný, neboť muž nakládá s ní surově. Jest jeho otrokyní. Na ní spočívají všechny práce domácí; ona staví chýži, nosí vodu, hledá potraviny, udržuje oheň a zhotovuje oděv. Při stěhování nakládá na ni muž všechn

rodinný majetek i s dětmi. Zatím co muž nasbírané potraviny pojídá, sedí žena mlčky v uctivé vzdálenosti a spokojuje se na konci oběda skrovnými zbytky, kterých jí muž zanechal.

Jak málo Australan ženy a vůbec rodiny své si váží, vysvítá z toho, že v čas nebezpečnosti rodinu opouští a sám sebe jedině zachrániti hledí.

Rodiny Australanů nejsou četny; zřídka viděti více než dvě dítky hráti si před chýží. Příčina toho jest vraždění nebohých tvorů. Narodí-li se dítě a má-li již staršího bratra nebo sestru, které ještě choditi a matky na pochodech pěšky následovati nemohou, anebo je-li dítě slabo, nějak znetvořeno, jest jeho smrt jista. Zemře-li matka kojence, bývá tento s matkou za živa pochován. Jestliže však rodičové ustanovili, dítěti život darovati a je vychovati, věnují mu všecku lásku a péči, jaké jen srdce rodičů je schopno. Matka zavine je na místo do plének do kožešiny, nosí je na zádech a plačící konejší zpěvem. Dítka trestati, považuje se za ukrutnost; jaký div, že vyrůstající jsou nevázaný a nekárány! O živobytí vezdejší jest jim záhy se starati; ještě lezou po čtyřech, a již učí se od starších dětí hledati jedlé kořínky, hmyz a p. Později přijdou do „školy.“ Starší nějaký muž cvičí hochy v lezení, seznamuje je s obyčeji zvířat, učí je metati oštěpy a přivykati pořádku a sebezapírání. Starší zase žena učí děvčata stavěti chýže, dobývati vláken z rostlin, dělati přízi a plésti sítě. Záhy dávají se dětem jména, z pravidla podle rozmanitých okolností při narození, jež buď na místo

narození anebo zvláštní nějakou událost při narození se vztahují.

Aby mladíci dosáhli hodnosti mužné, jest jim rozličným zkouškám se podrobiti, které nejsou všude stejně přísný a těžký. Téměř všude vyražejí se jim po jednom z předních zubů a vrývají do těla hluboké jizvy. Někde zapovězeno čekatelům mužné důstojnosti požívatí třinácte jistých zvířat. Vlasy jest jim česati hrotem oštěpu. Vytrhují se jim vousy a tělo natírá tukem. Ukládají se jim přísné posty; tři dni a tři noci nesmějí ani jísti ani spáti. Jediné občerstvení, které se jim smí podati, jest krapet vody, kterou rákosovým prutem do úst vsávají. Tresty těm, kteří by předpisů těchto nezačovali, ukládají se nejtěžší; z pravidla propadá vinník smrti. Dobře-li však čekatelé při zkoušce obstáli, prohlásí se za muže.

Ježto Austrálie je chuda na živočišstvo, vedou domorodci trpíce nedostatkem potravy život dosti krušný.

Nebude zajisté od místa, když se tuto o živočišstvu a jako dodatkem i o rostlinstvu australském obšírněji rozepíšeme.

V Australii není opic, šelem, slonů, velbloudů, kopytníků a vůbec větších ssavců; za to žijí tam zvířata, kterých v jiných dílech světa není. K těmto náleží rod vaknatých, kteří proto tak se nazývají, ježto samice má zvláštní vak nebo záhyb kůže, v němž odchovává mláďata, dokud se sama uživiti nemohou.

Největší z vaknatých jest klokan aneb kängurú (*Halmaturus giganteus*), jenž bývá přes

1'5 m. vysoký a velmi podivnou má podobu. Přední část jeho těla jest vzhledem k zadní malá a slabá, přední nohy jsou 5—6krát kratší zadních. Ohon jest velmi dlouhý a svalnatý; zvíře sedíc podpírá se oň a skákajíc, jím si pomáhá. Klokani žijí v malých stádech na travnatých planinách australských a živí se rostlinami. Pohybuje se jen skokem a pronásledován jsa, dělá skoky na 5—6 metrů.

Klokanovi příbuzná jest vačice (řečená také opossum), která někdy tchoři, jindy lišce nebo veverce se podobá.

Jinou zvláštností Austrálie jest ptákokopysk (*Ornithorhynchus paradoxus*), o kterém přírodopysci dlouho nevěděli, mezi jaká zvířata jej vřaditi. Tělem podobá se totiž ssavci (bobru), ale místo tlamy má zobák jako kachna. Nyní jest jisto, že náleží do třídy ssavců.

Ssavci tak řečení chudozubí zastoupeni jsou v Australii mravencojedem (*Myrmecophaga jubata*). Toto podivné, 2 metry (i s ocasem) dlouhé zvíře živí se drobným hmyzem, zejména mravenci, jejichž příbytky rozhrabává, polekaná zvířátka dlouhým, lepkavým jazykem do úst vsoukajíc a polykajíc.

V divokém stavu nebo napolo ochočen jako domácí zvíře domorodců žije v Australii pes, dingo, nebezpečný to druhdy nepřítel osadníků, jenž ve stádech ovčích krutě řádíval. V obydlených končinách jest nyní vyhuben.

Kůň, osel, ovce, koza, vepř a v nejnovější době i velbloud uvedeni jsou do Austrálie od Evropanů. Z těchto cizozemských zvířat daří se tam nejlépe

ovci, neboť kromě Španělska není na celém světě tak výborných pastvin jako v Australii, a ovce dává tudíž jemnou vlnu, jaké jen vlna ovčí španělských se vyrovná.

Ptactvo australské jest ptactvu jiných dílů světa mnohem bližší než osamocená zvířena.

Největší domácí pták jest australský pštros, kasuar čili emu (*dromaeus Novae Hollandiae*), jenž nezřídka i 2 metry bývá vysoký. Ovšem, kdo za našich dnů kasuara chce spatřiti, musí se odvážiti do odlehlých stepí vnitrozemních, neboť v lidnatých krajinách úplně vymizel, a brzo snad na celé pevnině vyhyne.

Mimo kasuara oživuje lesy a stepi australské četná rodina papoušků, překrásně opeřených, labuť černá a podivný pták kivi novoselandský (*Apteryx australis*), jenž za dne v houští se ukrývá, za noci pak v bařinách červy loví.

Nejzajímavější z ptáků australských jest však v e l e c h v o s t (*Menura superba*), který jedině v Australii žije a s chvostem, který vzhůru nosí, výšky 3' dosahuje. Podobá se bažantu. Peří má nahoře tmavé, hnědopopelavé, vezpod popelavé, krk červený. Překrásný jest chvost samečkův, jenž záleží ze 16 pér, z nichžto dvě krajní v podobě 2 jsou zahnutá, velmi hustá, vezpod černohnědá a červeně vroubena, zevně temnošedá, na konci jako samet černá a bíle pruhována. Péra prostřední, jichž jest 12, jsou černá a velmi řídko ochmýřená. Celý chvost má podobu čarokrásné lyry: obě krajní péra zdají se býti rámcem, péra prostřední strunami.

Velechvost živí se brouky, hlemýždi, červy a semeny. Hledaje potravu hrabe jako slepice, ale ne nazad, nýbrž stranou. Svaly jeho ústrojí zpěvného jsou tak silny, že hlas jeho jest silný, jasný, pronikavý. Zpěv jeho jest podivnou směsicí rozmanitých nápěvův a živým žvastem, který náhle přidušeným výkřikem končívá. Mimo to nápodobuje velechvost ty nejrozdivnější zvuky a hlasy. Na blízku pily v horách australských vystavené bylo slyšeti jednou v neděli hluboko v lese štěkot psa, lidský smích, dětský pláč, zpěv a skřek rozličných ptákův a mezi tím i pronikavý rachot pracující pily, a přece píla toho dne stála (byla neděle) a blízký les nebyl obydlen! Osadníci nevěděli s počátku, co by to bylo, až se konečně zjistilo, že velechvost nápodobuje všechny zmíněné zvuky a hlasy, byl původcem onoho koncertu.

Velechvost jest velmi plachý. Lovcům jest velmi obezřele si vésti, chtějí-li se ptáku přiblížiti. Někteří vábí jej nápodobujícíe jeho hlas, jiní plíží se k jeho hnízdu opatrně houštím, aby to nepozoroval, a opět jiní zastrčí si chvost takového ptáka za klobouk a šramotí jím v listí. Velechvost domnívá se, že to sok, jenž se vplížil do jeho okresu, a spustí se na něho.

Hnízdo si staví velechvost nejraději v hlubokých, osamělých roklinách, jakých v rozpukaných horách australských jest s dostatek. Tu vyhledá si několik stromků, které blízko sebe stojí a svými větvemi se dotýkají, nanosí tam chrástí, kořenů, mechu a trávy, a hnízdo je hotovo. Ačkoli na pohled zdá se býti hnízdo nedbale zbudováno, jest nicméně

pevné a trvanlivé, dobře kryto a od větru a nepohody dostatečně chráněno. Samička snáší do roka jedno jediné vejce, tak že pták dříve nebo později nebude-li zákonem chráněn, úplně vyhyne.

Také říše rostlinná v Australii velice se liší od květeny ostatních dílů světa. Rostlinstvo australské jest nápadně jednotvárné, ježto listí stromův a keřů blahovičných (eukalyptů), které tvoří $\frac{4}{5}$ všech lesův australských, vně i vespod stejně jest zbarveno, a nemá tudíž rozmanité barvitosti, která naše lesy činí tak pestrými a krásnými. Listy stromův australských nerozšiřují se vodorovně, ale visí větším dílem kolmo dolů, a proto není v lesích australských žádného stínu, čehož pocestný zvláště za poledního slunce velmi nemile pocituje. Kdežto u nás na podzim listí žlutne, červená a opadává, na jaře pak novou zase svěží zelení se odívá, v Australii, kde jest pouze nepatrný rozdíl mezi létem a zimou, pokrývá lesy nepřetržitě plášť olivově zelený, který se nikdy nemění. Nejrozšířenější stromů australských jest svrchu již zmíněný blahovičník čili eukalyptus (*Eucalyptus dumosa*), jenž dorůstá výšky až 200—480' a akacie (*Acacia aneura*).

Jak z uvedeného vidno, jest zvířena australská chuda, a všechna jmenovaná tuzemská zvířata nestačí na výživu Australanů, kteří orby neznají, a jen lovem se zabývají. Na štěstí nejsou příliš vybíraví, a pojídají s chutí věci, které se nám na výsost protiví. Krysy, myši, hadi, žáby, netopýři, ještěrky, hnusné housenky a pondravý jsou jim pamlskem, všechny druhy mořských hlemýžďů vítaným pokrmem, jen proti ústřicím cítí odpor nepře-

konatelný. Mezi australskými ještěrkami zasluhuje zmínky ještěrka ježatá; zvířátko toto 15—18 cm. dlouhé pokryto jsouc všecko bodláky vypadá strašně, ale jest jinak nevinné a neškodné. Toto, ano i zdechlá velryba vyvržená na břeh mořský jest domorodcům pravou lahůdkou: všecko spěchá a pochutnává si na shnilém jejím mase.

Dlužno podotknouti, že syrového masa požívají Australané zřídka jen; obyčejně pekou vše na uhlí nebo v jamách mezi rozžhavenými kameny.

Oblíbeným jejich pokrmem jsou vejce želví. Znajíce dobře stopu těchto zvířat, když vycházejí z vody na souš, aby snesly vejce, nasbírají jich často velké množství. Není-li právě ničeho jiného k snědku, berou zavděk i mravenčími vajíčky a tlustými červy, kterých pod korou odumírajících blahovičníků hledají. Maso kasuara jest pochoutkou domorodcům nejmilejší, ale také nejvzácnější. Obyčejně hledí lovec zastihnouti slepici, když sedí na vejcích, anebo plíží se opatrně k hejnu těchto ptáků, drže na tyči kůži zabitého kasuara nad vysokou travou a všecky pohyby ptáka i jeho hlas napodobuje, až se nepozorován své kořisti přiblíží a ji skolí. Klokana honí za silného deště anebo prudkého větru; číhá naň v houštině, a zabíjí oštěpem, který zřídka cíle svého se chybí.

Mimo maso živí se Australané také semeny a plody rostlinnými, kořinky a houbami. Zrna některých rostlin rozemílají nejprve kameny a potom ku požívání upravují. Soli, pepře a podobného koření neužívají; za to milují tím více věci sladké, zvláště med divokých včel a šťávu, kterou některé druhy

blahovičníků na listech svých vypocují. Kde mohou, zhní se zvláště po semenu jisté jedovaté rostliny. Aby pozbylo jedu, močí je ve vodě a zahrabou na nějaký čas do písku. Upraženo chutná semeno to jako jedlý kaštan.

Nelze popřít, že v Australii se vyskytuje i lidožroutství, ač porůznu a zřídka. Australský časopis Krok town Kurier oznamoval r. 1875, že černoši jakéhosi bělocha zabili, napíchli, na ohni pekli a upečeného ztrávili. Běloch ten byl mladý a tlustý. Divoši, kterým maso jeho chutnalo, chytli na to jiného bělocha, zabili, ale nesnědli, ježto byl velmi hubený. Cestovatel Forrest střetl se ve východní Australii s tlupou čenochů, kteří mu hrozili, že ho snědí, jestliže se svými průvodci co nejdříve neodtáhne. Týž cestovatel potkal jednou starce, jenž plačky si mu stěžoval, že syn jeho právě od svých soukmenovců byl snězen. Také padli v boji bývalí vítězům, zemřelí pokrevným přátelům za pokrm, ano podle zpráv missionáře P. Salvada vyhrabávají divoši na způsob hyén pochované nebožtíky a pojídají. Rodičové požívají údů svých zemřelých dětí, a matka australská strojívá z masa svého ukrutně zabitého děcka příšernou hostinu. Není však pohnutkou těchto a podobných ukrutností chtivost lidského masa, ale spíše pověra, že síla tělesná, ano i duševní schopnosti sněženého přecházejí na živoucí.

O bydli Australanů jest velmi jednoduché. V některých krajinách nemají vůbec žádných chýží; za nepohody nakupí hromadu chrastí a chvojí a vlezou pod to, aby chráněni byli od deště. Jinde

staví si chatrče z listí a lupení anebo vyhrabují jámy a přikrývají větvemi. Chaty západních Australanů záleží z několika větví, které se zastrčí do země a nahoře k sobě ohnou a spojí. Bývají 4' vysoké a 5—6' široké a kryty buď listím anebo v čas dešťů korou eukalyptovou, obtěžkanou kamením. Tu a tam staví si obydlí i ze dřeva a pokrývají je nepromokavou střechem; v nich bydlívá 5—10 rodin, z nichž každá má v chatrči své ohnisko. Jsou čisté a tak stavěny, že obyvatelé jedné nevidí do druhé. Často bývají divochům přibýtkem i skalní sluje a duté stromy.

Mírné podnebí činí Australany co do oděvu velmi lhostejnými a nedbalými. V severních končinách nemají vůbec žádného; co jim visí na těle, není oděvem, ale okrasou. Na jihu a západě však zahalují se v kůže klokaní nebo psí; jindy dostačí jim úzký pás z trávy a listí okolo kyčlí. Kůži upravují na oděv takto: natáhnou ji a ostrým kamenem oškrabou, a by byla měkčí a ohebnější, tukem natírají. Třeba-li na oděv více kožešin než jedné, sešívají je svazy z ocasu klokaního. Ovšem, kde se obeznámili již s evropskou nití a jehlou, tam starý způsob krejčoviny mizí. Houni z kůže ušitou nosí na těle z pravidla tak, že pravé rameno zůstává odhaleno; oba konce spojí pak na prsou tvrdým, špičatým dřívkem anebo kosticí. Na dolním toku řeky Murraye zhotovují si ženy velmi uměle plášť z vláken rostlinných, který však má podobu velké rohožky je neohebný a tudíž nepohodlný.

Obzvláštní péči věnují Australané ozdobě svého těla, jmenovitě hlavy, mastíce si vlasy tukem anebo

natírajíce je červenou hlinou, svazující je v chochol na zad zahnutý, anebo zdobíce je zuby klokaními, rybími kosticemi, ptačím peřím aneb i ohonem některého zvířete, obyčejně dinga. Některé kmeny stříhají si vlasy až k temeni. Na své vousy jsou Australané velmi hrdi, nahrazující je, zdají-li se jim příliš krátké, falešnými; přilepují si totiž smůlou rostlinnou psí ohon na bradu a kousek kůže z vačice na horní rty. Okolo hlavy ovinují si stuhy předené z prachového peří černých labutí nebo pižmové kachny. V západní Australii ovinují si domorodci kolem těla šňůru ze srsti vačice několik set metrů dlouhou; kratší šňůry nosí okolo levé ruky a hlavy. Jest to ozdoba mužů; mladíci zdobí si vlasy peřím a psími ohony. Vdané ženy nenosí okrasy žádné; mladé dívky nosí na šíji širokou stužku z vlasů.

Společné všem kmenům jest malování těla červenou, žlutou a bílou hlinou, někdy i černou barvou. Děje se tak o zvláštních slavnostech, anebo na znamení zármutku nad úmrtím příbuzných a přátel, anebo i před výpravou válečnou. Skoro všechny kmeny mají obyčej tělo své barevně tetovati. K tomu konci rozrývají si ostrými kameny nebo mušlemi kůži na prsou, rukou a ramenou, někdy i na slabinách, a nechají ránu tak dlouho otevřenou, až na místě zraněném hluboká jizva zůstane. Obyčejem neméně rozšířeným jest, vyrážeti si přední zuby, zkomolovati prsty u rukou, provrtávati chruplavku v nose a prostrkovati hlazenou kostí, pérem nebo dřívkem; obyčej tento není však domácí, australský, ale cizí, odjinud přinesený.

Rovně jednoduché jako obydlí jest i nářadí a zbroj australského černocha.

Nářadí jako: sekery, nože, nádoby a p. zhotovují si Australané většinou z tvrdého dřeva, kostí nebo kamene. Ryby, ptáky a čtvernožce loví síťmi velmi uměle pletenými.

Zbraně Australanů jsou: oštěpy s opáleným hrotem, palice, dřevěné meče a hlavně tak řečený bumerang.

Bumerang jest hůl jako rohlík zahnutá, 2—3' dlouhá, která vržena byvši a minuvši se cíle svého do rukou útočníka se vrací. Dívoch mrští bumerangem o zem, tento se odrazí a vyletí určitým směrem a točí se ve vzduchu; doletěv jistě výše, vrací se tam, odkud byl vyhozen. Kdo se zbraní touto obratně umí zacházeti, může jí dáti směr, jaký chce. Australané usmrcují bumerangem ptáky a menší ssavce až na značnou vzdálenost 40—50 metrů. Ve válce jest zbraň tato zvláště proto nebezpečna, ježto nelze v tu chvíli, kdy ve vzduchu se vznáší, uhodnouti, kam dopadne. Nyní umění, s touto zbraní zacházeti, již valně mezi domorodci se ztrácí.

Na ochranu těla užívají Australané štítů ze dřeva nebo kůry blahovičnickové vyřezávaných a uvnitř příslušnou rukovětí opatřených. Zbraně ozdobují rádi rozmanitými nákresey; každý kmen má své zvláštní okрасy a svůj kmenový znak na štítech. —

Kmenové australští potulující se z místa na místo vedou život kočovný. Na pochodu táhnou napřed muži se svými zbraněmi, za nimi ženy se zavazadly a dětmi. V měchu, který každá žena

nese na zádech, jest uschován ploský kámen, kterým jedlé kořínky se na potravu rozemílají, zásoba jakési hlíny, již s kořínky smíchané požívají, kamenné nože a hroty, plásti smůly, svazy klokaní, jichž užívají jako nití, jehly ze špičatých kostí a rozdivné kouzelné amulety. Na pochodu bedlivě pozorují, kde by co naléztí bylo k snědku — a to všecko vklouzne do měcha. Ženy a děti vedeny vždy několika muži táhnou nejkratší cestou, kdežto ostatní tlupa velkými oklikami za příčinou lovu k cíli se ubírá. Když přišli na místo odpočinku, roznítí rychle oheň vrtíce tvrdé dřevo o měkké a co cestou našli neb ulovili, k obědu nebo večeři si upravují. Nasytivše se oddávají se klidu a spánku, o zítřejší den se nestarajíce.

Kmenové australští žijí spolu v nepřetržitých pútkách, neboť pohnutek k různicím je vždy s dostatek. Jednak každé úmrtí považuje se za účinek nepřátelského kouzla nějakého, jednak krevní pomsta a spory o kořist a meze honebního obvodu jsou stálým podnětem k válkám a různicím. Když se byl některý kmen na válce usnesl, zvěstují to okolním kmenům poslové a zapálené na výšinách ohně. Je-li nepřítel silnější, hledí jej obelstít, buďto ze strany jej obcházejíce anebo na oko neozbrojeni k němu se blížíce, zatím však potajmu oštěp nohou po zemi vpřed postrkujíce. Jindy zase ustanoví se společně den i místo bitvy a pak táhnou do boje i ženy a provázejí útok a zápas zpěvem a divokým křikem. Jako kdysi hrdinové Homérovi dodávají si bojovníci nejprve nadávkami a hrozbami srdnatosti a odvahy, načež teprve za strašného skřeku

oštěpy na sebe házejí. Ježto však velmi obratně štítů se dovedou krýti a ráně vyhýbat i při tom jenom na ty míří, kteří štítem se kryjí, trvá to hodně dlouho, než někdo bývá poraněn. Padl-li konečně někdo, zazní krajinou vítězný ryk nepřátel a boj se prohlásí za skončený. Z pravidla se mír ihned uzavře, mrtvý pochová a přátelství veselým tancem obnoví. Ovšem, někdy se vede válka s větší rozhořčeností a pak dopadne krvavěji.

Podivny jsou obřady a zvyky smuteční. Na označení zármutku padnou si muži s odvrácenými obličejí v náruč, kdežto ženy levicí obejmou kolena osoby, již svou soustrast dávají na jevo, pravicí pak obličej si rozškrabují.

Náboženské názory Australanů jsou zmateny a nikterak u všech kmenů jedny a tytéž. Někteří věří v boha dobrého, jenž na nebesích bydlí, jenž všecko stvořil a proto Mahmam-murokem se nazývá; velmi snadno jest jej urazit, ale také velmi snadno jej zase usmířiti. Jsouce národem po výtce loveckým představují si Australané nejvyšší bytost jako mocného a obratného lovce. Proto, když se na lov chystají, prosí jej za štěstí lovecké, a konají za tímže účelem oběti. Ženy rozdělí oheň, pohlavár hodí do plamenů nějaké zvířátko, okolostojící zpívají přidušeným hlasem loveckou píseň a nohama stejnoměrně dupajíce takt si dávají. V Nové Nursii, o které později více uslyšíme, považuje se za stvořitele všehomíra bůh Motogon, jenž na počátku světa zvolal: „Země, objeviž se, vody, objevtež se!“ foukl, a vše, co jest, bylo stvořeno. Jak velkolepá to představa o stvoření světa! Mocná

bytosť pouhým slovom a fouknutím stává se stvořitelem všehomíra! U jiných kmenů přebývá nejvyšší bytosť na ostrově daleko kdesi na východě, slove Burambin, a pojídá ryby, které na její povel samy se dostavují. Má také bratra, Daravigala jménem, jenž sídlí na dalekém západě, a ze zlosti nad ztrátou svého nože na lidi poslal neštovice. Podobným asi bohem byl Pungil, bůh to domorodců, jenž bohem bělochů byl přemožen, a do útroby země svržen, kde spoután leží. Také vzpomínka na potopu světa se u Australanů zachovala; vypravují totiž o velké potopě, po které pokolení před tím na zemi žijící ve hvězdách na nebi se proměnilo.

Slunce a měsíc jsou po názoru Australanů božské bytosti, a uctívají se tancem; měsíc je manželem slunce, jenž „o novém měsíci“ od manželky své usmrčen bývá. Meteory jsou děti hvězd, a také se jako vyšší bytosti uctívají.

Avšak netoliko na nebi, nýbrž i na zemi bydlí bohové domorodců, a to četní a hodně zlí. Na západě užírá lidem, zvláště ženám zdlouhavými nemocemi životních sil Van-gul, strašná to obluda ve sladkých vodách žijící. Na východě číhá Vandong a unáší v noci své oběti, aby je na ohni pekl. Na jihu škodí lidem Marralye, jenž v podobě ptáka povětřím poletuje, a smrt a neštěstí jim přináší. Na severu vládne smrtonosný Yumburar, jenž vnitřnosti mrtvých požírá.

K těmto zlým duchům druží se mnoho jiných nadpozemských bytostí, strašidel, obrův a skřítků, kteří vesměs ubohé divochy ve stálém strachu udržují, které však amulety a kouzly lze učiniti

neškodnými. Mocně působí v této příčině sádlo od ledvin, které se tudíž padlému, ano zhusta ještě živoucímu nepříteli z těla vyřezává

Kněží a chrámů domorodci nemají; pouze na jihu byli nalezeni bůžkové ze dřeva, kůry nebo kamene. Také některé jeskyně a vrcholky hor považují za posvátné.

Velký vliv mají čarodějníci; při všech nemocech, jež po soudu domorodců jsou následkem nepřátelského kouzla nějakého, bere se útočiště k jejich umění; oni udílí radu v pochybnostech, s dušemi zemřelých jsou ve styku, mohou neviditelně ve vzduchu lítati, déšť, vedro, sucho způsobiti, řeky v jejich toku zastaviti a p.

* * *

Když založená r. 1788. osada Nový Jižní Vales s hlavním městem Sydneyem se brzy rozmohla a utěšeně zkvétala, pojali Angličané úmysl, podobnou osadu založiti také na pobřeží západním. K tomu konci zvolena nejprve krajina na řece Labutí. Podle zeměpisné šířky bylo lze souditi na mírné podnebí, a plavci, kteří tam bezpečný přístav, hojnost pitné vody a dříví byli našli, líčili krajinu velmi příznivě. S nepředložeností poněkud větší, jakou zřídka jen u opatrných synů Velké Británie shledáváme, opomenuto, zevrubněji o jakosti půdy, rozsáhlosti pastvin a povaze tamějších divochů se přesvědčiti, a osada po povrchním jenom prozkoumání půdy založena. Vždyť také v Novém Jižním Valesu bylo pobřeží povrchně jen prozkoumáno, a přece se podnik tak příznivě povedl! Sama anglická

vláda ujala se věci důrazně; darovalať osadníkům rozsáhlé pozemky, a tito opatření vším potřebným vydali se na cestu k řece Labutí.

Avšak velké bylo jejich sklamaní, když do neznámé, zázračné země přibyli. Bylo to r. 1829. Na úzkém pruhu země při moři hustým lesem olemovaném přistála loď ke břehu. Ale sotva že osadníci vystoupili na pevninu, přivítali je divoši v houští ukrytí krupobitím oštěpů. Záhy přesvědčili se též, že půda je málo výnosna. Zvěře nebylo skoro žádné a osadníkům nezbývalo, než porážeti tažný dobytek z Nového Jižního Valesu přivezený. Mimo to padlo mnoho koní a ovec, ježto neobvyklé traviny jim nešly k duhu. Veškeren náklad hospodářského a jiného nářadí, jehož v pustině nebylo lze upotřebiti, ležel v bednách na břehu mořském. K tomu ke všemu vzpírali se přivezení dělníci dostáti svým závazkům, a tak zdálo se, že nová osada hned v nejprvnějším počátku vezme za své. Jenom houževnatě vytrvalé britské povaze podařilo se po delším čase, ji zachrániti. A když později i vydatné pastviny byly objeveny, bohatá ložiska uhelná a stříbrná nalezena, a vláda anglická osadníkům silné oddělení trestanců na pomoc vyslala, vzmožla se kolonie časem tak, že se nyní řadí k nejpokročilejším osadám australským.

Daleko do vnitra země jest půda osady celkem písčitá; ale písek ten není tak neúrodný jako písek africké Sahary. Místy, na pť. blízko hlavního města Perthu, rodí se výborné víno; sotva že jedny hrozny z révy uřezány byly, nalévají se již a zrají druhé. Fík nese ovoce třikrát do roka; zemáky rodí se dvakrát.

Také pšenice a vůbec obilí daří se znamenitě, a ovocné stromy i zeliny tam přesazené odměňují hojně péči sobě věnovanou. Ve vnitrozemí ovšem jest půda nestejna; rozsáhlé pastviny trpí nedostatkem vody, neboť řeky za vedra letního vysychají, a mimo to leží od sebe daleko. Jenom velmi těžko a to nedostatečně lze řeky nahraditi umělými vodními nádržkami.

Podnebí krajiny na řece Labutí jest jedno z nejpriznivějších v Australii. Ačkoli teplota v létě i 34° R. dosahuje, není vedro přece nesnesitelné, a lze i na slunci bez nebezpečení pracovati. Žhavé větry severo-australské jsou tam neznámy, naopak okolo poledne každého dne zavane svěží větřík mořský a věje až do večera. Zima je mírná; sněhu není vůbec, mrazy však jsou dosti častý. V létě padá těžká rosa, a v lednu, nejparnější to měsíci letním, osvěžují časté deště pole a luka. Za každého ročního počasí lze bezpečně spáti pod širým nebem.

Hlavní město západní Austrálie, která se co do velikosti rovná bezmála celé Evropě bez Ruska, bylo založeno na pravém břehu řeky Labutí, 8 mil od ústí jejího do moře, Skotem Jamesem Sterlingem, a slove Perth. Jiná důležitější města jsou: přístav Freemantle při ústí řeky Labutí, Albany, taktéž přístavní město, ve vnitrozemí pak Toodyoy, Newcastle a York nad Avonem, jak řeka Labutí v horním toku svém se nazývá.

* * *

Mezi prvními osadníky na řece Labutí bylo také několik katolíkův a ti po 12 let neměli stálého kněze.

Časem zavítal k nim některý missionář z východních kolonií, a pak obcovali zase po dlouhém čase mši svaté a přijímali sv. svátosti. Jsouce při této nedostatečné duchovní správě v nebezpečení, stáli se u víře lhotejnými nebo dokonce upadnouti v osidla některé sekty protestantské, obrátili se tito opuštění katolíci r. 1841. na arcibiskupa sidneyského Poldinga a prosili úpěnlivě za kněze, slibující, o jeho výživu se postarati, a co nejdříve slušný kostel vystavěti. Arcibiskup jakmile byl s to, prosbě vyhověl. Dne 24. listopadu 1843 přistál irský missionář Jan Brady, jakožto generální vikář arcibiskupův, s hollandským knězem Janem Joostensem a irským katechistou Patrikem O'Reillyem v zátoce freemantleské. Rádost západo-australských katolíků byla velká; ano i anglický místodržitel Hutt přivítal missionáře vlídně, povolil jim všude, kde by žil dostatečný počet katolíků, stavební místa pro kostely, fary a školy, a slíbil jim i peněžitou podporu vládní. V několika letech vyvinula se tam církev katolická tak, že se stala samostatným biskupstvím, a prvním biskupem byl první její missionář Jan Brady.

Tak bylo postaráno o duševní blaho přistěhovaných katolíkův. Avšak kdo měl ujati se ubohých domorodců, kteří před cizinci plaše do pustin ustupovali? Pro tuto obtížnou úlohu zvolil si Bůh syny sv. Benedikta.

Politické bouře církevní mají také svou dobrou stránku: vichorem nepřátely církve rozdmýchaným bývá mnohé úrodné semínko zaneseno do krajín cizích a tam zaseto přináší užitek stonásobný. Když

r. 1835. ve Španělsku nastala doba lichého liberalismu a řeholníci a řeholnice z vlasti byli vypovídláni, byli mezi jinými také dva Benediktini slavného opatství v Kompostelle, PP Josef Serra a Rosendo Salvado, přinuceni, chopiti se hole poutnické. Pobývše několik roků v pohostinném království Neapolském, přihlásili se posléze v Římě za misijnáře v kterémkoliv dílu světa. Právě tehdy prodléval v Římě svrchu již jmenovaný generální vikář církve západoaustralské msg. Brady a ten přijal oba španělské Benediktiny ochotně za své spolupracovníky. Dne 5. června 1845 udělil jim papež Řehoř XVI. audienci na rozloučenou a apoštolské požehnání. Jsa sám synem sv. Benedikta rozloučil se s nimi sv. Otec slovy vpravdě oteckými řka: „Nezapomínejte, milí synové, že náležíte velké rodině našeho slavného patriarchy sv. Benedikta, jenž otcem mým jest i vašim. Vy jste se rozhodli, nastoupiti na apoštolskou cestu, kterou mnozí na slovo vzatí věrověstci z našeho řádu byli kráčeli. Oni velkou část národův evropských na křesťanství obrátili svým kázáním a svou prací dobrodiní ušlechtilých mravů jim přinesli, pustiny v úrodné kraje proměnili. Nuže, mějtež tedy v uctivosti oděv, který nosíte a nebesa žehnejtež vaši horlivost a odměňtež budoucí práci vaši hojným ovocem!“

Na podzim téhož roku 1845. vypravil se msg. Brady se svými nastávajícími spolupracovníky do Austrálie. Byl jich značný počet: 7 kněží, 11 klerikův a 2 bratři laici; dle národnosti byli mezi nimi Irové, Španělové, Francouzi, Vlachové a 1 Tyrolan. Dne 17. září odrazila fregata „Isabella“ od břehů

evropských a 7. ledna 1846 přistála v zátoce freemantleské, a následujícího dne vystoupili missiionáři zpívající *Te Deum* a litanii loretaňskou na břeh. Mezi zvědavci, kteří na břehu se byli shromáždili, bylo také několik australských divochů. Soustrastně pohlíželi missiionáři na hubené, skoro nahé postavy ubožáků, kteří spatřivše vlídné cizince volali: „*Maragna, maragna!*“ t. j. „chleba, chleba!“ Milerád dal jim P. Salvado, zač prosili, přeje sobě z toho srdce, by mu brzy dopřáno bylo, lámati těmto synům pouště chléb duchovní. Také v Perthu potkávali ve všech ulicích divochy žebrající a přesvědčili se hned v první dni po svém příchodu, že se s nimi nenakládá lépe než s nerozumnými zvířaty.

Po několikadenním odpočinku rozdělil msg. Brady novou vinici Páně na tři okresy: severní, jižní a střední. Než pokusy založiti missii v okresu jižním a severním, nezdařily se a missiionáři tam vyslaní vrátili se s nepořízenou a jiné působitiště si vyhledali. Msg. Bradymu zbyli pouze Benediktini španělstí. Aby jich týž osud nestihl jako jejich druhy, neposlal jich mezi divochy, ale přidělil jim duchovní správu Evropanů v hlavním městě. Ale to bylo horlivým mužům proti mysli; vroucím jejich přáním bylo, působiti mezi ubohými domorodci. Naléhavým jejich prosbám biskup konečně vyhověl. Když jeden z katolických kolonistů, irský kapitán John Scully sdělil s biskupem, že na blízku jeho usedlosti na řece Labutí jest úrodná krajina a okolní lesy domorodci hustě jsou obydleny, propustil PP. Salvada a Serru i s jejich katechisty, aby v řečené krajině o založení missií se pokusili.

Poslyšme, co P. Salvado o apoštolském podniku svém vypravuje:

Msgr. Salvado,
zakladatel a první opat benediktinského opatství Nové Nursie.

„Dne 16. února r. 1846. s křížem na prsou,
poutnickou holí v ruce a rancem na zádech ode-

brali jsme se do kostela, kde nás biskup již očekával. Všecko obyvatelstvo města bylo se shromáždilo ve stoličním chrámě perthském; katolíci i protestanté chtěli nám dátí poslední „s Bohem,“ neboť se domnívali, že jest to loučení na vždy. Biskup učinil přiměřenou promluvu, která všecky posluchače hluboce dojala, a když jsme byli od něho dostali apoštolské požehnání a polibek míru, vyšli jsme z Perthu. Více než dvě hodiny daleko vyprovázel nás vrchní pastýř a valná část obyvatelů. Nejpotřebnější oděv, hospodářské nářadí a přenosný oltář vezly za námi dvě povozy.“

„S počátku vedla nás cesta krajinou velmi písčitou, tak že povozy naše co chvílka v písku zabředaly. Pod obrovským eukalyptem jsme přenocovali. Ráno jelo se hustým lesem a za krátko dorazili jsme na paseku, kde se cesta na tři dělila. Byli jsme v nemalých rozpacích. Na štěstí namanul se nám v této tísní divoch s oštěpem v jedné a hořícím podpalkem v druhé ruce. Když jsme naň volali „Moore, Moore!“ — jméno to nejbližšího irského osadníka — porozuměl nám a zavedl nás ke dvorci Irčanovu. Pod jeho pohostinným přístřeším obětovali jsme na dlouhý čas naposledy nejsvětější oběť v krytém stavení; od této chvíle až do založení našeho nového kláštera pouze pod širým nebem mši sv. jsme sloužili.“

„Dále šla cesta přes příkrý výběžek Darlingského pohoří, 30 mil odtud přes vyschlý bezmála Avon a teprv potom dospěli jsme ke dvorci kapitána Scullyho, jenž 68 mil od Perthu vzdálen jest a na samém okraji země Evropany osazené leží.

Pobyli jsme tam tři dni, aby se našim tahounům dostalo potřebného odpočinku; po té poradivše se všestranně s čackým Irčanem, do neznámé, před námi ležící země jsme se vydali. Magnetická jehla byla naším vůdcem; jí se spravující ubírali jsme se na sever, kde po výpovědi domorodců ležela úrodná země, kterou „baggi — baggi“ nazývali. Překročivše nízké pohoří jeli jsme dlouho rovinou téměř holou a písčitou, kde tu a tam zakrslý eukalyptus a jedovaté bejlí rostlo. Znenáhla přibývalo půdy úrodné a na rovině „Viktorii“ žasli jsme nad krásným stromovím a bujným rostlinstvem. Avšak krásný pohled na krajinu ztrpčovala nám palčivá žízeň. Studánka, kterou jsme našli, byla skoro vyschlá; náš dobytek trápen žízní sotva vodu zočil, vrhl se nedočkavě do studánky a my musili násilně žíznivá zvířata odvésti, abychom sami kalnou, solnatou tekutinou žízeň uhasili. Divoch, kterého nám kapitán Scully dal za průvodce, mínil, že asi ještě jeden pramen jest na blízku. Hledali jsme tedy a skutečně pramen našli, ale i tam, jak se syn pouště vyjádřil, „slunce vodu vypilo.“ Konečně našli jsme ještě jiné místo, kde ve stínu obrovských stromů pitná voda se byla udržela. Tam tedy za nastávající noci jsme se usadili a při večeři i našemu hladovému divochu najísti se dali.“

Z rána druhého dne bylo našim missionářům podrobiti se trpké zkoušce: všichni vozkové prohlásili totiž, že je ani na krok dále provázeti nebudou a složili přese všechny prosby a námitky majetek jejich pod strom, odhodláni vrátiti se do Perthu a missionáře jejich osudu zůstaviti. Ježto

byla právě první neděle postní, obcovali ještě mši svatě, kterou PP. Salvado a Serra ponejprv v západoaustralské pustině pod širým nebem sloužili. Jeden z vozů byl oltářem. Hned na to nastoupili vozkové na zpáteční cestu a také divoch missonáře opustil. „Příhoda tato, ač nemilá,“ píše P. Salvado, „úmyslu našeho nezviklala, neboť všecku naději skládali jsme v Toho, jehož jsme byli právě při posvátném úkonu za ubohé divochy obětovali.“

Tak zůstali oba kněží s bratrem Leandrem a jedním irským katechistou samotni v širé pustině. Hned první den vystavěli si z haluzí stromových chatrč, kterou listím a travou pokryli. Jsouce do práce zabrání ani nepozorovali, že tlupa divochů dlouhými oštěpy ozbrojených ze zdálí je pozoruje a pomalu k nim se blíží. Konečně divochy zpozorovali; ale nevšímajíce si jich, ačkoli domorodci tamějších krajín jako lidožrouti známi byli, stavěli svou chatrč dále, roznítili potom oheň, zapěli nešpory se všemi obřady a poklonami, jakoby doma v chóru klášterním se nalézali, modlili se kleče růženec, po večerech chlebové placky v popeli upečené a hrst uvařeného rýže, zapili čajem a položili se k nočnímu odpočinku.

Z rána zbudovali si missonáři polní oltář a obětovali mši sv. za divochy, kteří zase jako včera velmi pozorně všechny jejich pohyby sledovali. K poledni divoši se vzdálili, ale večer přišli zase a postavili se asi 30 krokův od chatrče. „Opět,“ vypravuje P. Salvado, „konali jsme bez bázně své obvyklé večerní pobožnosti; ale v noci nedala nám přece myšlenka na blízkost divokých sousedů po-

koje; vždyť každou chvíli mohli nás přepadnouti a na našem mase si pochutnati.“

První mše svatá v australské pustině.

Následujícího dne missionáři po mši sv. snídali. Najednou vidí, že jsou ze všech stran obklopeni

divochy, z nichž každý 5 až 6 házecích kopí v rukou drží. Jdou tedy vlídně se tváříce divochům vstříc a nabízejí jim svou snídani a několik kousků cukru. „Divoši točili sice hrozivě svými oštěpy, a jejich ženy a děti vřeštěly, ale my jsme kráčeli zmužile vpřed,“ vypravuje P. Salvado dále, „dávali jsme jim na srozuměnou, aby kopí odložili a nabízeli jsme jim chlebové placky a cukr, sami obého požívající, aby k nám nabyli důvěry. Někteří skutečně oštěpy odložili a cukru okusili, ale sotva že se jim dotekli úst svých, honem zase zahodili, neboť sladká chuť budila v nich nedůvěru a podezření. Opětne jedli jsme před nimi, abychom jim dodali odvahy. Konečně odvážil se toho jeden a shledav, že náš dárek je chutný, pobízel i své druhy, aby také okusili. V několika minutách byly naše chlebové koláče a kousky cukru ztráveny a divoši byli by se málem o zbylé drobty seprali.“

To bylo první vzájemné sblížení missionářů s divochy. Tito vstoupili po té do chatrče, prohlíželi si náradí a pomohli missionářům vystavěti chatu větší a důkladnější. Ovšem ztrávil brzy skrovné zásoby potravin hlad divochův; ale tito zase navzájem dělili se s cizinci o to, co sami našli neb ulovili. Od té doby potulovali se missionáři s divochy lesem i pustinou, ochotni, státí se sami takořka divochy, aby divochy získali Kristu. Přesvědčivše se, že jen takovýmto způsobem lze řeči, mravům a obyčejům ubožáků se přiučiti a duše jejich na cestu spásy přiváděti, nezpěchovali se vykonati tuto hrdinnou oběť, o které my, jsouce obklopeni pohodlím vzdělaného světa, nemáme ani

potuchy. Aby si divochy naklonili, nosili na pochodu jejich dítky na zádech, snášeli dříví na oheň a majíce jakés takés vědomosti lékařské, nemocné divochy léčili. V odměnu za to podávali jim divoši lahůdky, jakým by evropský žaludek těžko zvykal: dešťovky, ještěrky, pondravý a p. Jak velký byl asi hlad, který missionáře přiměl, přirozenou ošklivost překonati a takové potrawy požívati!

Tu a tam podařilo se uloviti i klokana nebo vačici, a takový den býval pro missionáře svátkem, maso pak svrchu jen opečené a krvavé na půl téhodne vítanou pochoutkou. Více však ještě nežli hladem bývali missionáři na svých apoštolských potulkách trápeni žízní; za suchého počasí letního není v krajinách těch jiné vody kromě zkažené, solnaté lužovice, a často není ani této. K tomu přidružila se brzy bolestná nemoc oční, kterou tam působí pronikavé světlo sluneční od kamenité půdy se odrážející a zrak oslepující. Po několika málo nedělích cítili missionáři velkou únavu a sklíčenost, ale myslí přece nepozbyli.

Ostatně při veškeré bídě nebylo i bez směšných, komických výjevů. P. Salvado, jenž dosud nejšťastněji všem svízelným vzdoroval, vyšel si jednoho dne na lov klokánův, aby svým vysíleným, chorým spolubratřím zaopatřil silnou, masovou polévku. Dlouho pachtil se nadarmo: o zvěři nějaké nikde ani slechu ani vidu. Na myslí sklíčen a mrzut vracel se domů, když v tu chvíli ohromné hejno papoušků, tak řečených kakadů, do lesíka, kudy se právě ubíral, se sneslo. Napjav všecky síly mrštil svou železem kutou holí do hejna a zabil dva ptáky.

Ale co se nestalo ! Jako na povel shlukli se ptáci, jichž bylo okolo 5—6000, na lovce a zobáky i drápy nemilosrdně na ubohého doráželi ; jenom tak, že holí točil nad hlavou a od stromu ke stromu utíkal, ubránil se opeřeným nepřátelům. Polévka, kterou potom svým bratřím uvařil, všem výborně chutnala, tak že od toho dne častěji na lov těchto ptáků, kteří okolo rybníka blízko missionářské chaty ležícího se slétali, chodívali.

Přiblížily se velikonoce a bratru Leandrovi napadlo, že by mohl svým druhům na svátky ustrojiti nějakou dobrou krmi. Vypravil se tedy na bílou sobotu na lov klokanů. Brzy zočil jedno takové zvíře, ale, ač byl dobrým běhounem, nebyl přece s to, aby zvíře dohonil ; a nejenom to, utíkáje za klokanem, zabloudil v pralese. Přikvačila noc a bratr nevracel se ke svým druhům, kteří o něho mřeli strachem. Nadarmo volali a křičeli v okolních lesích, nadarmo zapalovali ohně na okolních výšínách ; odpovídala jim pouze ozvěna a posměšný křik papouškův ohněm ze spánku probuzených. Byl to tehdy smutný Boží hod velikonoční. Se srdcem ustrašeným a myslí sklíčenou sloužili slavnou mši sv. a zpívali odpoledne nešpory a za ztraceného sliby Rodiče Boží činili. Teprve v pondělí velikonoční, když už smrt jeho se pokládala za jistou, přivedli ho nazpět divoši.

Bratr Leander měl jediné Bohu co děkovati, že byl divochy zachráněn, neboť zblouzení v tak řečených australských keřinách končívá i pro Evropana, který dlouho již v pustině australské žije, pravidelně strašnou smrtí hladem. V našich

evropských lesích poznáváme snadno stranu severní podle mechu na stromech, ale na kmenech stromův australských není znáti strany větrné a těžko tudíž zbloudilému naléztí směr ztracený. Vedrem, nedostatkem vody a jedlého ovoce vysílen, propadá strašnému osudu. Toliko domorodci neobyčejně bystrými smysly obdaření jsou s to, aby stopu ztraceného našli a sledovali na všech cestách, kudy nešťastníka hnalo zoufalství.

Před několika roky zabloudil v australském křoví pastýř, jenž hlídal stáda u dvoru asi 50 mil od Sidneje vzdáleného. Sotva že pán jeho o neštěstí zvěděl, jal se s několika divochy a evropskými osadníky pastýře hledati. Divoši kroužili okolo chýže ztraceného v kruhu vždy větším, až byli jisti, že pravou stopu našli; po té sledovali ji pět dní ve vzdálenosti bezmála 25 mil přes řeky, močály až ke břehu mořskému a našli konečně pastýře ještě živého. Tento však trpěl na svých bludných cestách tolik, že se brzy potom pomínul rozumem.

Také Evropané, kteří spolu s divochy ztraceného hledali, pozorovali tu a tam v měkké půdě kročeje; třetího dne našli na stromě nedávno teprve vyřezaný nápis: „Ó Bože, slituj se nade mnou! T. B.“; našli také jeho obuv a kapesní šátek; ale divoši sledovali jeho stopu i na místech, kde osadníkům byla neviditelná. Tak ukazovali na pátého dne na tvrdé skále místo, kde klečel; osadníci však nemohli na kameni ani zvětšovací sklem vypátrati stopy nějaké, a přece potvrdil potom zbloudilec pravdivost onoho výroku.

P. Salvado přesvědčil se později o podivuhodné bystrosti smyslové u divochů v podobném případě. Z Nové Nursie ztratil se mladý Angličan, chlapec to dvanáctiletý, a P. Salvado sledoval jeho stopu s několika divochy. Již večer druhého dne postěstilo se divochům hoča naléztí, jenž své zachránění ochraně Rodičky Boží připisoval. Jinak jsou případy, kdy zbloudilec v čas nalezen bývá, řídky; obyčejně bývá nalezena jeho mrtvola. —

Tak žili missionáři již delší čas mezi divochy život bídny a klopotný, aniž činnost jejich přinášela žádoucího ovoce. Mimo to bylo se obávati, že nemajíce dostatečné potravy, oděvu a podobných prostředků k živobytí nevyhnutelně potřebných, svízelům a trampotám brzy podlehnou. Za tou příčinou odhodlal se P. Salvado vrátiti se do Perthu, aby tam získal pro svou missii příznivce a dobrodince a vyprosil si nějakou podporu.

Missionář líčí svou cestu do Perthu takto:

„Domorodec, jménem Bigliagoro, jenž se hned po našem příchodu k nám byl připojil, byl na cestě mým vůdcem. Jako všichni jeho soukmenovci neměl kromě obvyklé okrasy ze srsti klokaní na hlavě žádného oděvu, a proto oděl jsem ho nejprve kusem vlněné látky. Na daleké cestě živili jsme se ještěrkami a dešťovkami. Bigliagoro ponechal mi sice vždy nejlepšího sousta své kořisti, ale mému žaludku nelichotily příliš takové pamlsky. Po několika dnech vedlo se nám lépe; tu a tam ulovili jsme vačiči nebo ptáka nějakého a obloživše lupením, pekli jsme maso ve žhavém popelu, a to už byla lepší pečeně. Večer pomodlil jsem se breviář a

uložil se ke spánku. Můj společník po zvyku svých soukmenovců, kteří dotud jedl, dokud je co k snědku, večeřel dále, a víc než jednou probudil mne, a podával mi sežvýkané již maso řka dobromyslně: „Kvaba, kvaba, nunda nalgo!“ t. j. „Vezmi, vezmi, je to velmi dobré!“ Nic nepomohlo, když jsem mu řekl, že mu věřím na slovo; chtěj nechtěj musil jsem domnělou lahůdku vzíti a jísti.“

V Perthu vyprávěl P. Salvado biskupovi o smutném postavení missionářů. Mag. Brady byl pohnut až k slzám, ale nemaje sám peněz, poručil pohnutlivou promluvou missii přízni obce křesťanské. Missionář sbíral tedy u katolíků příspěvky; ježto však katolická obec perthská nebyla ani četná ani zámožná, vypadla sbírka nepříznivě. Co teď? Bez dostatečné podpory nemohli missionáři mezi divochy nadíti se žádného úspěchu; dříve nežli by se byli řeči jejich přiučili a kočovnému životu si zvykli, byli by jistě bídně zahynuli. Proto chtěl biskup Benediktiny okamžitě odvolati, k čemu se však tito nikterak odhodlati nemohli. Jim tanula na mysli slova Kristova: „Jdouce, učte všecky národy!“ Kdyby se byli s nepořízenou vrátili, byla by se církev katolická vůči domorodcům osvědčila zrovna tak malomocnou jako sekty protestantské, které nešetříce ani práce ani peněz, přece zhola ničeho nepořídily. Vydavši nesmírné sumy peněz, vzdala se londýnská společnost missijní roku 1843. veškeré činnosti missionářské v Australii; rovně tak zůstaly i pozdější pokusy Methodistův, Ochranovských a jiných protestantských missionářů marny. A přece nebyli protestanté ve volbě prostředků na obrácení domo-

rodeů příliš vybíraví. Tak na př. pochyтали kdesi kde jakého divocha jako zvěř, spoutali jim nohy, aby neutekli, a namluvili jim, že pouta jsou vlastně sponky na okrasu! A přece vše nadarmo! Proto bylo by to bývalo velkou vítězoslávou pro nekatolíky, kdyby byli i missionáři katoličtí musili s nepořízenou odejít. P. Salvado prosil tedy biskupa, aby jich v missii ponechal a ujistil je, že by sám i druhové jeho raději hlady zemřeli, než aby díla započatého zanechali. A biskup svolil.

Při této příležitosti změnil P. Salvado také svůj dosavadní plán. Dosud vedli missionáři život kočovný, aby s divochy z místa na místo se stěhující tím dříve jejich jazyku se přiučili. Později nebylo toho více potřebí, a P. Salvado pojal úmysl, někde v příznivé poloze založit klášter, okolo něhož by se divoši ponenáhlu shromažďovali, a nejen víře křesťanské přiučovali, ale také na lidi své důstojnosti lidské vědomé se vzdělávali. To byl osvědčený plán Benediktinů staré doby; také nyní v pustině australské měl se osvědčiti. Ale odkud vzíti potřebných peněz?

V této tísní napadlo P. Salvadovi, jenž byl výtečným pianistou, že by mohl v Perthu uspořádati ve prospěch své missie večerní hudební zábavu, ve které by sám jako virtuos, umělec, vystoupil. Msgr. Brady schválil jeho úmysl. Také jinde dostalo se mu žádoucí podpory, tak že se hudební jeho produkce skutečně celé město bez rozdílu vyznání účastnilo: místodržitel ponechal ochotně prostrannou síň v budově soudní, methodistický lithograf natiskl zadarmo programův a pozvánek, anglikánský kazatel zapůjčil koberec své modlitebny, jeho kostelník

postaral se o světlo, jakýs žid převzal pokladnu a katolické řeholnice zapůjčily piana. Tak za přispění katolíkův i protestantů vešel koncert ve skutek; dne 21. května vystoupil P. Salvado ve svém benediktinském hábitě před četné obecenstvo jako pianista.

Salonní oblek, ve kterém se před obecenstvem objevil, popisuje sám takto:

„Po tříměsíčním pobytu v australské pustině byl můj oděv všelijaký. Roztrhaný hábit sáhal sotva po kolena, punčochy, které jsem byl nitěmi a záplatami všech barev zalátoval, byly hodně strakaty, střevice roztrhány a děravy, tak že prsty z nich vykukovaly. Když k tomu přidáme dlouhou, rozčuchanou bradu, barvu obličeje, jakou vidáme u uhlířův, a ruce kovářské, bude obrázek můj úplný. Přes to přivítalo mne obecenstvo hlučným potleskem, a to mně dodalo odvahy.“

Ostatně povedla se produkce apoštolského umělce bezpochyby velmi dobře, neboť příjem z koncertu byl značný. Za stržené peníze nakoupil P. Salvado potraviny, oděvu, semen a polního náčiní, naložil na vůz dvěma volky tažený, k vozu přivázal několik kozí a kůzlat, a s veselou myslí se vracel.

Na neštěstí nastalo právě touže dobou deštivé počasí. Ve dne promokl P. Salvado až na niť, a v noci nemohl si ani na mokré půdě odpočinouti. Mimo to nebylo lze pro vodu, která široko daleko se rozlila, rozeznati cesty, a missionář již druhého dne zabloudil. Toliko řízením Božím, jak sám vyznává, cestu zase našel. Místy byla voda tak hluboká, že byl nucen ji přeplavati. V jakémsi močálu zapadl

vůz až po osy a tahouni po břicho. Ačkoli je P. Salvado vypřáhl, nemohli přece z bláta ven. Použil tedy prostředku nejkrajnějšího: přiložil jim hořící podpalek k bokům. To pomohlo. Napjevše zoufale všechny síly vybředli tahouni z bláta, byli však potom tak zuřivi, že se missionář musil před nimi utéci na strom. Teprv druhého dne odvážil se již k nim se přiblížiti, ale zapřáhnouti do vozu se více nenechali. P. Salvadovi nezbyvalo, než káru až do jara t. j. do konce deštivého počasí nechat v bahně, a část nákladu naložiti na volky; sám vlekl koš s kuřaty, psa, kozy s kůzlaty a kočku. Po dlouhé, namáhavé cestě došel konečně ke svým bratrům, ale zastal je žalostně truchlící nad úmrtím irského katechisty, jenž za jeho nepřítomnosti byl zemřel.

Ježto půda, na které missionáři svou první chatu si byli vystavěli, nebyla příliš úrodná, vybrali si krajinku příhodnější a úrodnější. Za pomoci divochů zbudovali si v srpnu r. 1846. chatrč novou, a jali se obdělávati půdu. P. Serra vodil volky, a P. Salvado je silnější řídil pluh. V září zasili dvě pole pšenicí a zasadili 900 rév, 600 ovocných štěpův a 3000 zrn olivových. K velkému úžasu domorodcův osení se brzy zazelenalo, a missionáři těšili se na bohatou sklizeň.

Zatím co obilí zrálo, a zasazené stromové pučelo a rostlo, učili se missionáři pilně nářečí tamních domorodcův a působili na ně neustále mezi sebou se hašteřící a válčící smířlivě jako andělé míru. Často vrhali se s křížem v ruce mezi bojovníky, a odtrhovali zuřivce od sebe. Raněné v boji nosívali

do své chýže, vymývali jejich rány, a nalivše do nich olivového oleje zavazovali. Nejednou povedlo

Benediktini ošetřují raněné domorodce.

se jim i těžce raněné na životě zachovati. Jednou, když se právě modlili brevír, přiběhne žena, a

plačky vypravuje, že syn její raněn byv oštěpem umírá v lese. Missionáři pospíšili ihned na místo, zanesli těžce raněného do své chaty, zašili jeho rány a obvazkem v olivovém oleji namočeným zavázali. Divoch již za týden se vyhojil, následoval později své laskavé lékaře do Evropy a vstoupil do řádu benediktinského.

Případy, kdy missionáři raněné a vůbec nemocné divochy léčili a skutečně uzdravili, byly tak časté, že uzdravení ta ne tak svému nepatrnému umění lékařskému jako spíše modlitbám svým přisouvali. Na divochy ovšem obětivost a lidumilnost missionářů nezůstala bez účinku; vidouce, jak laskavě a nezištně s nimi nakládají, pozbývali znenáhla své k nim nedůvěry, a přilnuli k nim časem celým srdcem. Chtěli-li však ubohé nevědomce vyléčiti i z choroby duševní, musili odnaučiti je kočovnému životu a přiměti je, aby zvolíce si stálé bydliště místo lovu živili se orbou. K tomu konci ustanovili založiti rolnickou osadu, okolo které by se divoši usazovali a stálému životu si zvykali. Msgr. Brady schválil jejich plán a dar asi 2000 zl., kterého se jim dostalo od spolku pro rozšíření víry, byl jim právě vhod. Byla jim totiž divoká zvěř téhož roku spásala osení a mimo to oznámily jim úřady, že trať, kde se byli usadili, náleží k pozemkům již od jiných osadníků zakoupeným. Byli tedy nuceni dosavadní své sídlo opustiti a po novém se ohlédnouti.

Po nějakém čase vykazala jim koloniální vláda australská 40 měřic půdy (akrů) na rovině „Viktorii“, na břehu řeky Moore, a již 2. ledna 1847 jali se zakládati třetí svou osadu na pevnině australské.

První stála v novém sídle prozatímní chýže, načež káceny staleté eukalypty a mohutné akacie a za krátko 34 akrů v úrodnou půdu obráceno. Podzim — v Australii měsíc březen — se blížil. Za pomoci irských a francouzských osadníků vystavěli si missionáři prostrannější a pevnější obydlí a stáje. Již v únoru nabyly břehy Moore zcela jiné tvárnosti; přichází domníval se býti na blízku evropské usedlosti. Všude se čile pracovalo: zedníci z Perthu stavěli zdi, mniši orali, domorodci káceli stromy, a jejich děti pásly stáda.

Dne 1. března 1847, ve výroční den svého příchodu do Západní Austrálie, položili PP. Serra a Salvado základní kámen nového kláštera, kterému podle rodiště sv. Benedikta dali jméno Nová Nursie.¹⁾ Kostel minili zasvětití nejsvětější Trojici a neposkvrněnému Početí. Po 50 dnech namáhavé práce byla stavba kláštera dokončena; byl 13 m. dlouhý, 5 m. široký a 4 m. vysoký. Zedníci a tesaři vrátili se do Perthu a 26. dubna strávili řeholníci první noc v novém stavení.

„Naše radost byla veliká,“ píše P. Salvado, „domnívali jsme se býti v našem krásném opatství sv. Martina v Kompostelle.“

Australané, již dosud mimo své bídne chaty jiných budov neviděli, nestačili nové stavbě dle jejich pojmů ovšem velkolepé se diviti. Přicházeli u velkém počtu, a mnozí usadili se u kláštera. Za tou příčinou žádali missionáři vládu za nový kus země, a obdrželi nových 30 akrů polností a na

¹⁾ Nursia, nyní Norcia, jest město ve střední Itálii, ve starověké krajině Umbrii, mající asi 4000 obyvatelů.

1000 akrů pastvin pro stádo dobytka nedávno zakoupené. Chov dobytka přinášel později rovně jako polní hospodářství hojný užitek. Zatím přicházelo do osady vždy více domorodcův, a hlásilo se o práci. S radostí přijímali je missionáři, a zvykajícím novému, stálému životu vštěpovali ponenáhlu základní pravdy sv. náboženství. Předkem a nejprve hleděli vyzkoumati náboženské jejich názory, doufajíce naléztí něco, čeho by bylo lze použiti jako přechodu k nauce křesťanské. P. Salvado líčí nám jednu takovou výzkumnou rozmluvu s divochy takto:

„Abych se od divochův o jejich víře něčeho dověděl, použil jsem malé lsti. Když jsme jednoho večera s některými u svých soukmenovců váženými domorodci večereli, řekl jsem jim: „Já, jenž zde před vámi stojím, nejsem sám, jak se domníváte, ale jsme tu dva v jednom.“

Divoši dali se do hlasitého smíchu.

„Smějte vy se jak chcete,“ pravil jsem, „já jsem přece jenom dva v jednom. Zde zevně jest toto velké tělo, které vidíte, ale zde uvnitř jest jiná malá bytost, jižto nevidíte. Ono pomíjí smrtí a pochová se do hrobu, tato však neumírá, ale vzdálí se při smrti z těla.“

„Ano, ano,“ odvětili divoši, „také my jsme dva, a ten menší z nás přebývá v našich prsou.“

„A jak nazýváte toho menšího?“

„Kacínem.“

„A kam se ubírá kacín po smrti?“

„Prchne do lesů,“ mínili někteří, „vydá se na moře,“ tvrdili jiní, a jiní zase nevěděli vůbec, zdali a kam jde.“

„Tím skončil můj výslech. Později dověděl jsem se více ode dvou Australanů, kteří mně byli velmi oddáni. Umře-li člověk — vypravovali mi — přebývá duše jeho v korunách stromů, které okolo chýže jeho rostou, a zpívá žalostným hlasem jako raněný pták tak dlouho, až někdo jda okolo ji vysvobodí, a do svého těla přijme. Proto, jakmile vešlo ve známost, že duše nějaká ve větvích poletuje, blíží se domorodci husím chodem a sehnuti ke stromu a dvěma dřívky o sebe tlukouce přidušeným hlasem: pst . . . pst . . . pst . . . volají. Někdy duše tohoto pozvání nedbá, a zůstane na stromě, ale obvykle vletí ústy do prvního v řadě, a vyšedši ihned z něho, do druhého, třetího atd., až konečně v posledním na vždy se usadí. Zmiňuji se — praví P. Salvado — o této pověře proto, ježto svědčí o víře divochů v posmrtné trvání a stěhování duší.“

„Zemře-li matce kojeneček — vypravuje dále — domnívá se matka, že hlas nočních ptáků jest hlasem jejího dítěte, a povstavši z lůžka hledá svého miláčka. Celé hodiny bloudí lesem a volá naň lichotivými slovy, jakých jí mateřská láska podává na jazyk, a vyzývá je, by se vrátilo do její náruči.“

„Věra v posmrtné trvání duše lidské jest po veškeré Australii rozšířena, jmenovitě všeobecná jest domněnka, že příchozí Evropané jsou zemřelí Australané, jejichžto duše, aby se očistily, do těl bělochů se přestěhovaly, a kteří do své staré vlasti se vrací. Starí Australané oslavovali často Evropany jako své příbuzné a byli pevně o jejich totožnosti přesvědčeni. Někteří kmenové věří, že duše

po smrti vedeny jakýmsi mořským ptákem vystěhují se na vzdálený ostrov na západě, a opět jiní, že sestupují do „pindi“ t. j. prostranné podzemní jeskyně, kde duchové předků přebývají. Na jihu představovali si duši velmi malou, tak že uchem jehly projíti a po smrti člověka bez potravy žítí může.“

Ostatně podařilo se missionářům teprve po dlouholetém styku s domorodci náboženské jejich názory zevrubněji seznati. Právem varuje tedy P. Salvado před zprávami cestovatelů, kteří znajíce z pravidla jen povrchně jazyk domorodců nejsou nikterak v této příčině spolehlivi. „Jestliže,“ praví P. Salvado, „takový evropský cestovatel dá domorodci na př. otázku: zda věří, že má duši rozumem obdařenou, jsem jist, že divoch usmívaje se pokrčí rameny, a z toho učiní si cestovatel úsudek: „Divoši nevěří, že mají duši rozumem obdařenou,“ a zapíše si to hbitě do svého zápisníku, kdežto zatím divoch pokrčiv rameny a usmívaje se chtěl vlastně říci: „Bledochu, nerozumím ti, co mi pravíš.“

U divochů v okolí Nové Nursie nenalezli missionáři žádné bohoslužby. Divoši tamější věří v bytost silnou a velmi mocnou, která nebe i zemi stvořila. Nazývají ji Motogonem a domnívají se, že majíc podobu lidskou v Australii se zrodila a černé pleti jest jak oni sami. Když stvořila nebe, zemi, vodu, rostliny a klokana, foukla a zvolala: „Nebe, země, vodo, rostliny, klokane, povstaňtež!“ a povstaly. Australané okolo Nové Nursie věří také v bytost zlou Ciengu, bájíce o ní, že posílá bouřky a hrozné průtrže mračen, jež v dobu rovnodenní na zemi dopadají; ale zdá se, že ani dobré

ani zlé bytosti se neklanějí. „Viděl jsem,“ vypravuje P. Salvado, „kterak divoši za nejstrašnějších bouřek Ciengovi klnuli, že jim poslal takovou nepohodu. Při tom dupali zlostně zemi, neboť věří, že zlý duch obývá ve středu země. Také jinak Cienga ubohé divochy stále znepokojuje. V noci domnívají se viděti jej v temnotě lesní a neodvážují se tak snadno vzdáliti se od ohně, kolem něhož se byli rozložili táborem. Nemoci a smrt připisují kouzelníkům, jejichžto moc působí divotvorný kámen, jenž v těle kouzelníkově jest ukryt a po jeho smrti do těla jeho syna přechází. Uzdraviti se, znamená tedy tolik, jako z kouzla čarodějníkovy se vymaniti.

Slunce považují divoši za svého dobrodince a přítele, kdežto měsíc jest jejich nepřitelem, jenž je často o kořist připravuje. Hvězdy nejsou tak zlé, nicméně vyslovují je divoši ostýchavě a potichu. Žijí spolu v manželství a menší hvězdy jsou dítky větších. Je-li třeba deště, vytrhnou si domorodci několik vlasův a foukají v tu stranu, kde má pršet. To působí neomylně; jestliže však se déšť přece nedostaví, jest jedinou toho příčinou nepřátelské nějaké kouzlo.

Nejvíce bojí se domorodci hada řečeného „ukol,“ jenž ve vodě na svou kořist číhá, a za celý svět by nešli v noci k řece nebo k rybníku. P. Salvado hostil kdysi pozdě večer několik divochův a ježto se nedostávalo nápoje, posýlal jednoho z nich se džbánem k blízkému rybníku pro vodu. Divoši vidouce to oněměli strachem a teprve po dlouhé chvíli odvážili se promluvit řkouce: „Otče, půjdeme-li, jsme všichni syny smrti; půjdeš-li však ty, nestane

se ti nic; neboť had „ukol“ nemá moci nad tebou.“ Jenom stěží přemluvil je P. Salvado, by jej k vodě doprovodili, a tu strachem se chvějíce drželi se missionáře za šosy. „Ano,“ pravili, „ty nám nevěříš, ale my víme ze zkušenosti, že s velikým tímto hadem není co žertovati.“

Někteří cestovatelé vypravují, že Australané věří i v peklo. Nazývajíce je „viami“ domnívají se, že je to velká, širá poušť písečná bez vody, beze stínu, bez zeleného stébla, bez rosy, bez osvěžující noci, kde tři ohnivé koule, tři žhavé slunce v troj-uhelníku postaveny věčně nad temenem těch hoří, kdož čarodějníky tupili, pohlaváry zabíjeli, dívky loupili nebo starce bili.

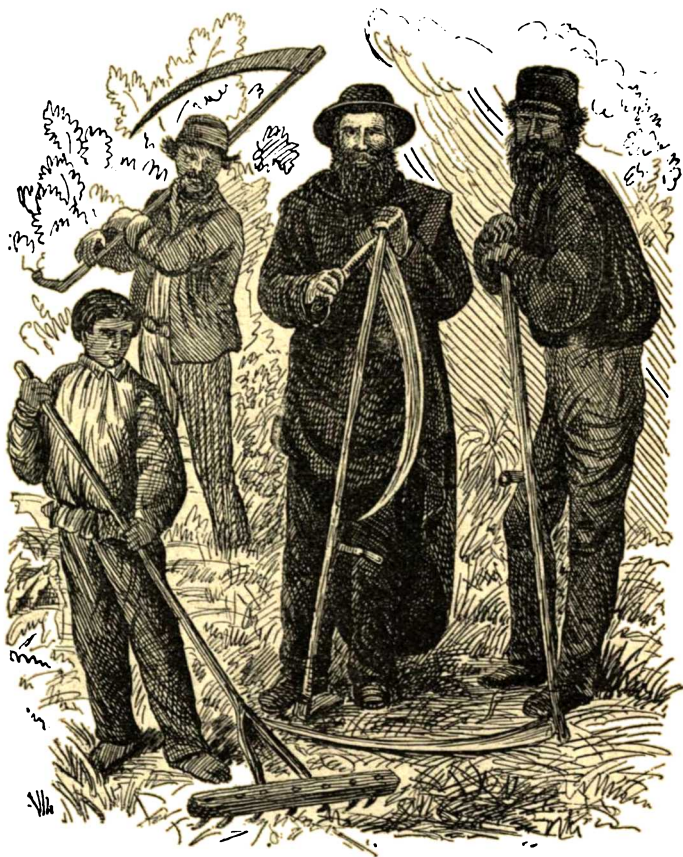
Těchto a podobných domněnek, které ač zkomoleny, zdravé jádro a patrné vzpomínky na prazjevení obsahovaly, používali missionáři jako přechodu k naukám křesťanským hlásající na základě jejich divochům evangelium Kristovo.

Když biskup msg. Brady v srpnu ponejprv do benediktinského kláštera zavítal, žasl nad úspěchem, jehož se byli missionáři v čase poměrně krátkém dopracovali. Bývalí lidožrouti byli již mnoho ze své surovosti pozbyli a byli se již tolik s křesťanstvím obeznámili, že jistý divoch, jenž na lovu smrtelně se byl poranil, mohl pokřtěn býti. Ano již dříve bylo sedmileté děvče posláno řeholnicím do Perthu, kde jako prvotiny západoaustralské missie slavně bylo pokřtěno.

V první žně, které v Australii začínají v listopadu, divoši missionářům při práci ochotně pomáhali a naučili se brzy rovně tak obratně se srpem

a kosou zacházeti jako jejich učitelé. V tytéž žně přihodila se pamětihodná událost. Právě, když řeholníci v čas odpočinku domorodce vyučovali, utekla se do kláštera žena, majíc vlasy rozčuchané a pronikavě o pomoc volajíc a za ní přihnal se muž její s oštěpem v ruce. Missionáři ujali se nebohé a nedali jí ublížiti; za to popudili proti sobě jejího pronásledovatele, který jim přísahal pomstu. Když následujícího dne z rána missionáři opět na žeň se vypravovali, spatřili s hrůzou na blízké rovině ve vysoké trávě zdvihající se kouř a praskající plameny, jež hnány větrem rychle pšeničným lánům missie se blížily. Polekáni ženou se mniši a jejich divocí pomocníci proti nebezpečnému nepříteli a snaží se kde jakou suchou travu a všecko chrastí odkliditi, aby plameny zastavili. Avšak ohromný žár jakoby se posmíval jejich nadlidské námaze: brzy musili s opálenými vousy a vlasy ustoupiti a ovoce tolikera prací a trudů ponechati plamenům na pospas. V této tísní pospíšil P. Salvado do kaple, sňal obraz Rodičky Boží s oltáře a zanesl na místo požárem nejvíce ohrožené. A hle! v tu chvíli obrací se prudký vítr a zanáší oheň k blízkému lesíku, tak že úroda zůstala nedotknuta. Divoši vidouce, co se stalo, stáli tu žasnouce a s úctou na svatý obraz pohlízejíce pravili: „Tato bílá paní jest velmi mocná; ano, to jest její dílo, to jest její dílo; nám něčeho takového dokázati nelze.“ Když potom žhár, jenž ze msty oheň byl založil, o zázraku se dověděl, byl tak dojat, že missionáře za odpuštění prosil a od té chvíle k nejhorlivějším přátelům missie náležel.

První větší práce, které se Benediktini se svými divochy podjali, byla stavba vozní cesty do Perthu.

Benediktini učí domorodce žítí a síci.

Podnik zdařil se tou měrou, že cestu, která dříve trvala celý týden, potom ve 3—4 dnech bylo lze urazit. Dne 8. prosince otevřeli missionáři první

školu pro dívky divochův a v týž den udělili křest
svatý několika hochům, s dovolením pak rodičů

Benediktini učí domorodce chovu ovcí.

podrželi je v klášteře, kde jako klášterní žáci vedli
s mnichy život řeholní. Od toho dne rozdávali také denně
divochům polévku a navykali je zároveň příkrývat

tělo oděvem, ani toliko slušně odění směli o polévku se hlásiti. Tak osazovalo se kolem kláštera vždy víc a více divochův, ochotných, sdíleti s mnichy práci jejich a žiti život křesťanský.

Jelikož Australané i hudebně nadáni jsou, přiučovali missionáři své klášterní žáky zpěvu chorálnímu. Vůbec Australané milují zpěv náruživě; beze zpěvu a tance neobejde se žádná z jejich slavností. Nápěvy jejich písní jsou většinou vážny a smutny. Zpívajíce dávají si takt dřevěnými paličkami, uměle jimi o sebe tlukouce. V cestopisech australských cestovatelů bývají vytištěny písně, které nikterak nejsou bez poesie. Tak zpívali na př. divoši, když první jejich krajan vsedal na loď, aby se plavil do Anglie, tklivým tónem:

„Kam se ubírá samotná loď?

Miláčka svého neuzříme více!

Kam se ubírá samotná loď?“

Všech těchto a podobných přirozených vloh a schopností missionáři používali, aby z divochů učinili lidi vzdělané a práce milovné. Když r. 1848. se v Nové Nursii konala první diecesání synoda, která ovšem jen z biskupa, jeho generálního vikáře a našich Benediktinů záležela, bylo ustanoveno v započatém díle úsilovně pokračovati a mladou osadu značně rozšířiti. K tomu konci zakoupeno nových 2560 akrů půdy a P. Salvado vykázal každému domorodci část těchto pozemkův a poskytl jim takto stálého obydlí. Aby plli jejich povzbudil, daroval jim za práci několik krejcarův a slíbil, že budou-li pracovití a spořiví, že jim za uspořené peníze koupí slepici, ovci nebo i krávu a koně.

Z toho byla radost těchto synů přírody veliká. Starost o malé jmění svých svěřenců převzal ovšem P. Salvado sám, ukládaje vydělané peníze pro každého do zvláštní spořitelničky. Velká bývala radost domorodců najmě v sobotu, kdy nová mzda ke staré se přikládala a katechisté nastávajícím rolníkům vypočítávali, jak dlouho jim bude ještě pracovati a spořiti, až uspořené peníze postačí na zakoupení ovce, prasátka a p. Pro samou radost zapomínali domorodci ponenáhlu na oblíbený jindy lov klokanův. A Bůh požehnával práci pilných rolníků bohatými žněmi. Jaký div, že divochův a chatrčí jejich u kláštera stále přibývalo a že za krátko kolem Nové Nursie pěkná vesnice se rozkládala!

Na sklonku r. 1848. bylo Nové Nursii podrobiti se trpké zkoušce. Již před tím byla apoštolská Stolice P. Serru ze středu milých mu Australanův odvolala a jej biskupem diecése Port-Viktorie učinila. Krátce na to nařídil biskup Brady P. Salvadovi, aby v zájmu církve západoaustralské se odebral do Evropy. S těžkým srdcem odcházel a odevzdával P. Salvado správu mladé křesťanské obce svým spolubratřím. Dva hoši, Dirimera a Konaci, kteří později do řádu sv. Benedikta vstoupili, provázeli jej na cestě do Evropy, když byli prve z rukou biskupových křest sv. přijali.

Jak žasli tito synové pustiny, když ponejprv spatřili divy vzdělaného světa! Bárku, na které se plavili po řece Labutí, pokládali za velkou rybu, která vesly tak jako kůň uzdou se řídí, a obrovský koráb „Císaře čínského“, na kterém se plavili do Evropy, nazvali „otcem malých bárek“. Když

v Anglii ponejprv uviděli železnou dráhu, žasli nad rychlostí její a pravili P. Salvadovi: „Otče, učiníš dobře, když něco z tohoto ohně vezmeš s sebou do Austrálie, aby zdlouhavé naše volské povozy trochu rychleji z Nové Nursie do Perthu jezdily.“

Když přibyli do Paříže, zuřila tam právě revoluce. Když spatřili ozbrojence v ulicích, ptal se Dirimera P. Salvada:

„Co pak vlastně zamýšlejí tito bojovníci se svými puškami a tito jezdci se svými velkými puškami (děly)?“

„Bojují proti bezbožníkům, které jsi právě viděl, ani povykující po ulici běželi.“

Po krátké přestávce pravil mladý Australan, jenž si byl zatím vzpomněl, jak P. Salvado bojující jeho krajany rozbraňoval: „Otče, proč pak nejdeš mezi vojáky a bezbožníky, a neodejmeš všem zbraní a nezavřeš jich do tohoto velkého domu, aby se nemohli zabíjeti? Běž, my oba ti pomůžeme.“

„Proto,“ vece missionář, „jelikož tato země není mou zemí a protože těchto lidí neznám.“

„To nevadí,“ praví chlapec, „vždyť jsi divochů neznal též a přece jsi zakročil, kdykoli se mezi nimi strhla půtka, a vyrval jsi bojujícím oštěpy z rukou, zavřel jsi je do kláštera a bylo po sporu!“

„Nevěděl jsem skutečně,“ dokládá P. Salvado, „co bych mladému Australanu na tuto námitku odpověděl, neboť nemohl jsem mu zajisté říci, že často snáze jest, smířiti mezi sebou divochy, než lidi stojící na nejvyšším stupni vzdělanosti.“

• Uspořádav své záležitosti s předsedou spolku pro rozšíření víry spěchal P. Salvado z Francie do

Italie, aby u propagandy a sv. Otce složil počet z vladařství svého, to jest o stavu církve západo-australské podal zprávu. Tehdejší papež Pius IX. přijal missionáře velmi blahosklonně a oděl na prosbu jeho oba australské hochy řeholním rouchem svatého Benedikta, a dal jednomu z nich své vlastní jméno Jan Maria a druhého nazval Františkem Xaverským, „neboť,“ doložil, „Australie potřebuje nového Františka Xaverského.“ Po té zavedl P. Salvado své svěřence do kláštera nejsv. Trojice, kde před lety sám byl meškal, a ponechal jich tam na vychování, aby, nabudouce důkladného vzdělání, kdysi jako schopní učitelé svého národa do Australie se vrátili. Hoši byli se vším srozuměni, „neboť,“ pravili loučíce se s P. Salvadem, „zde jest mnohem krásněji než v missii, a kdybychom již nyní domů se vrátili, tázali by se nás rodiče a příbuzní, zda také rozumíme papíru, který mluví (zda umíme čísti), zda sami umíme takové papíry dělati (zda psátí umíme), zda koně a stromy děláme (kreslíme), zda umíme prsty hrát (zda hudbu provozovati umíme), a tak ledaco ještě jiného — a kdybychom říci musili, že nikoliv, řekli by nám: ‚Ó, vy jste dosud džunarové (t. j. dítky lesů) jako my.‘ Mnohem lépe tedy jest, abys ty sám odcestoval a my zatím mnohému, i mši sv. sloužiti, se naučili. Až potom všechno už uměti budeme, pošleme ti papír, který mluví (psaní) a ty nám přijdeš do přístavu naproti; potom půjdeme do lesa, vyhledáme všecky mladé divochy a přivedeme do školy missie.“

P. Salvado nevrátil se však do Nové Nursie tak brzy, jak byl doufal. Zatím totiž co meškal

v Evropě, stal se P. Serra generálním vikářem biskupa v Perthu a on sám jmenován jest apoštolskou Stolicí biskupem a ustanoven za nástupce P. Serry v biskupství Port-Viktorie. Ale sotva že byl na biskupa posvěcen, došla z Austrálie zpráva, že anglická vláda osadu Port-Viktorii pro nepříznivé podnebí zrušila a osadníci že se rozešli. Tak byl nový biskup pastýřem beze stáda. Byl by se rád neprodleně vrátil do Nové Nursie, ale rozličné překážky, zejména narušené zdraví, zdržovaly jej v Evropě. Pracoval tedy pro milou sobě missii aspoň tím, že sbíral příspěvky, vyhledával a připravoval missionáře, kteří do Austrálie jíti se oddhodlali, a nad to i činností spisovatelskou missii západoaustralské příznivce a dobrodince získati hleděl.

Za nepřítomnosti P. Salvada pečoval o missii na řece Labuti generální vikář P. Serra, jenž časem z Perthu do Nové Nursie dojížděl. Příchod jeho býval pro domorodce velkou slavností; tu závodili mezi sebou o překot, jak by nejskvěleji svého milého „Čeru“ — tak ho Australané, nemajíce ve své řeči hlásky s, nazývali — uvítali. Z příčin zdravotních bylo však P. Serrovi již r. 1853. z Austrálie na vždy odejítí a ve vlasti úlevu hledati. Generálním vikářem a hlavou benediktinské missie stal se ovšem po jeho odchodu P. Salvado, jenž zotaviv se z Evropy zase do Austrálie se byl vrátil.

S příchodem jeho rozproudil se v Nové Nursii nový, čilý život. Noví missionáři, které P. Salvado s sebou přivezl z Evropy, vystavěli novou, prostrannější kapli, větší příbytky pro řeholníky a nově-obrácené, pole ohradili ploty a rozmnožili stáda.

Všeho toho bylo již také svrchovaně třeba, neboť divochů v missii v poslední době mnoho zase bylo přibýlo. R. 1857. vyžádal si P. Salvado od biskupa, aby úřad generálního vikáře směl složit i a tak tím více missii se mohl věnovati. Téhož ještě roku vystavěl nový kostel 33 m. dlouhý a 7 m. široký ve slohu italském, nedaleko svatyně kláštera 40 metrů dlouhý a 7 m. široký s prostrannou pavlačí v prvním patře a po obou stranách kláštera dvě budovy pro dítky domorodců, jednu pro chlapce, druhou pro děvčata.

Tak povstala znenáhla přičiněním Benediktinů v západoaustralské pustině kvetoucí osada se školou a nemocnicí, noclehárnou pro poutníky, dílnami, stodolami a stájem, jakož i četnými úhlednými chýžemi nověobrázců.

O požehnané činnosti horlivých mnichů v Nové Nursii nejlépe se přesvědčíme, když aspoň jeden den v nové obci křesťanské pobudeme.

Jakmile svítá, zazní zvonek klášterní a v klášteře začíná býti živo. Mniši ve svých černých hábitech vážným krokem ubírají se do kostela, aby žalmy chválili Boha, domorodci vycházejí ze svých chýží a spěchají po krátké společné ranní modlitbě na pole do práce. Po službách Božích chápají se polní práce také řeholníci a nezřídka viděti, kterak divoch vodí potah, kdežto dlouhobradý mnich řídí pluh a oře. Někteří osadníci pracují na poli, jiní v zahradě, a opět jiní na širých pastvinách hlídají četná stáda krav, koz a ovec. O polednách shro-

máždí společný oběd všechny, oráče i pastýře, u kláštera.

Ve školách učí se asi 50 dítek čísti, psáti, počítati a biblickým příběhům. Dítka spí v chatách svých rodičů. Po mši svaté a ranní pobožnosti dostanou v klášteře snídání a po škole vypomáhají rodičům při práci. Dospělejší pracují v dílnách jako obuvníci, tkalci, stolaři, zedníci atd. Dívky pomáhají svým matkám nebo sestrám v domácnosti, aneb učí se od nich šíti a plésti. S prací střídají se společné hry a zábavy dítek, které bývají velmi živé a veselé. Večerní pobožnost, jež se koná společně v kostele, uzavírá v zimě o 8, v létě o 9 hodinách dílo denní. Za soumraku po práci obcují školnímu vyučování také dospělí.

Tak plyne obyvatelům Nové Nursie ten život vezdejší jednak v práci a pobožnostech, jednak v nevinné zábavě a potřebném odpočinku. Divoši, kteří ještě před několika lety v hladu a bídě, divoké zvěři podobní, lesem a pustinou bloudili, navykli si životu spořádanému, a tak dorůstá znenáhla působením horlivých synů sv. Benedikta šťastné a pracovitě pokolení z potomkův onoho národa, jenž dosud k nejspustlejším kmenům pokolení lidského se počítal.

Často vidět na blízku Nové Nursie potulovati se divochy, které byla zvědavost z lesů ven vyhládala a kteří žasnouce neobyčejné pro ně divadlo pozorují. Jejich krajané vycházejí potom k nim a vyjednávají s nimi; - za chvíli přivolají některého z mnichův, a z pravidla prosí příchozí za přijetí

do osady a jen zřídka se stává, že by se divoch vrátil do lesů.

Nejsou však australští obyvatelé Nové Nursie zajatci, kteří by den ze dne jako rolníci nebo pastýři pracovati musili; lov a vůbec pobyt v lesích stal se jejich druhou přirozeností a nebylo by radno, jim obé docela zakazovati. Proto posílají misiónáři zejména starší lovce ob čas na jeden nebo dva týdny do lesův, ale nedají jim mimo krapet mouky žádných potravin s sebou, tak že utrmácení a vyhladovělí rádi zase do kláštera se vracejí.

Na tyto výlety dobrovolné následují často i vycházky nutné, z nouze. Když totiž za horkého počasí letního pastviny vysychají, nezbyvá než vyhledati jiných, a pak vedou řeholníci Nové Nursie se svými svěřenci život kočovný, jaký vedli v pradávné době patriarchové starozákonní v zemi Kanaan. Předvoj, jehožto úkolem jest nových pastvin vyhledati, záleží z několika misiónářů, nověobrázců s jejich ženami a dětmi a malým stádem ovcí. Cestou živí se mlékem a nocují v chatrčích z větví a chrastí zbudovaných. Nalezené pastviny se ohradí a postaví se chýže pevnější, tak aby aspoň měsíc nebo dva poskytovaly dostatečného přístřeší. Je-li vše připraveno, přistěhuje se na nové sídlo celá osada, lidé i stáda. Tato častá záměna života usedlého s kočovným jest pro domorodce jaksi přechodem ze stavu surové divokosti k životu křesťansky spořádanému.

Nyní má Nová Nursie tvářnost poloevropské osady. Divoši, kteří ještě před několika roky naží po lesích bloudili, chodí v jednoduchém oděvu

evropských osadníků. Bigliagoro na příklad, jenž P. Salvada na první jeho cestě do Perthu provázal, a tehdy jen kouskem plátna byl přioděn, vypadá nyní ve svém evropském kroji i se svou rodinou velmi slušně. Jest nyní jedním z nejprřednějších občanů Nové Nursie a budoucí století budou možná oslavovati jej jako spoluzakladatele velkého města, a to nikoliv prvního, jež okolo zdí kláštera benediktinského povstalo.

* *

Zdárné působení Benediktinů mezi divochy australskými bylo všeobecně, i od protestantův opět a opět uznáno a pochváleno.

Protestantský kazatel, jenž r. 1865. do Nové Nursie zavítal, napsal potom svému anglikánskému biskupovi: „Co jsem ve španělské missii u Perthu viděl, připomíná mi první století křesťanské církve.“

Jiný úsudek z tábora protestantského zněl takto: „Zdá se, že jediné v benediktinské missii v Nové Nursii objeveno bylo tajemství, kterak kmeny australské lze navykatí mravům a způsobům života evropského.“

Tyto vavříny nedaly spat anglikánskému biskupovi v Perthu. Aby podobný, ale protestantský podnik ve skutek uvedl, jal se sbíratí peněžité příspěvky. Ale snaha jeho nedošla souhlasu ani u jeho vlastních souvěrcův, a protestantský list „The Inquirer of New Perth 15. listopadu 1865 mu odpověděl: „Jest naším nejhlubším přesvědčením, že protestantské missie mezi domorodci australskými rovně tak jako jinde proto s nezdarem se potkaly,

ježto snažily se, z divochů nadělati elegantních vzdělcův a švibáků. Jestliže missionáři z Nové Nursie mnohem lepším úspěchem vykázati se mohou, příčina toho jest ta, že nezanedbávající nikterak vzdělání duševního, hlavní zření k tomu mají, aby duševní a tělesné vzdělání spojili a Australany pracovitými lidmi a užitečnými členy lidské společnosti učinili.

Jiný protestantský list *Perth's Gazette and Western Australian Times* napsal 17. listopadu 1865 v této příčině: „Kázání samo divokých Australanů nikdy neobráti; předkem a nejprve třeba z nich učiniti lidi poctivé, pilné a pracovité, a to jest těžší kus práce, nežli je obrátiti na křesťany dle jména. Až dosud jediná katolická osada na rovině Viktorii skutečným úspěchem vykázati se může; v této missii španělských mnichů zvykli divoši práci a pochopili její užitek. Benediktini z Nové Nursie podávají nám jediné možný návod, kterak lze mezi divochy s úspěchem působiti. Ale nám protestantům bude ovšem vždycky těžko, při naší pohodlnosti podobný ústav založiti a spravovati, aniž kdy takových mužů míti budeme, kteří by s takou trpělivostí, vytrvalostí a oddaností úkolu tak nesnadného se podjali, jak onino španělská řeholníci.“

Tentýž list popisuje v jednom ze svých čísel svatbu, která v Nové Nursii 20 let po jejím založení se slavila. „V kolonii španělských mnichů,“ vypravuje protestantský dopisovatel, „byl jsem svědkem slavnosti, která by byla všecky, kdož o povznešení australského plemene se zajímají, naplnila radostí.

Bylo to zasnoubení mladého divocha s dcerou lesů. Teprv na svědectví čtihodných římských kněží uvěřil jsem, že mladí snoubenci, již ovšem zevnějškem svým původu australského nezapírali, za svého dětského věku jako divá zvěř v lesích žili. Nevěsta vkročila do svatyně v šatech bílých, čímž černá její pleť a černé její vlasy tím více vynikaly. Také ženich měl slušný oděv na sobě. Po oddavkách bylo snídání, jehož více než 50 domorodců se přičastnilo, a mně jest vyznati, že jejich chování od způsobů společnosti evropské v ničem se nelišilo. Odcházeje prohlédl jsem sobě i domek novomanželů; byl čist a pěkně zařízen. I vyznal jsem upřímně mnichu, jenž mne vyprovázel, že by mnozí běloši v Perthu a Sidneyi šťastni byli, kdyby tak vším potřebným opatření byli jako tito Australané.“

Pověst o šťastném životě domorodců v Nové Nursii rozšířila se časem daleko široko po australské pevnině. Někdy přicházejí divoši z nesmírné dálky, aby v osadě našli přijetí. Tak píše P. Salvado v květnu r. 1876.: „Budoucí neděli pokřtíme šest australských dívek, které více než 200 mil k nám byly urazily. Již dávno toužily naši osadu vyhledati, ale pro ohromnou vzdálenost netroufaly si na cestu se vydati; ne že by se byly bály, dalekou tu cestu lesem a pouští vykonati, ale zdržovala je obava, že budou na cestě od lidožroutů přepadeny a snězeny. „A kdyby nás byli snědli,“ pravily ve své prostomyslnosti, „pak jsme cestu podnikly nadarmo.“ V této tísni vnuknul jim Bůh myšlenku, aby se uchýlily k nejbližšímu katolickému missionáři, a ten zaplatil za ně na menší lodi pobřežní cestu až do

Perthu. Ale co se nestalo?! Velitel přístavu, zuřivý to protestant, ohlásil místodržiteli, že přijely do Perthu dívky katolickými missionáři rodičům uloupené. Dívky byly ihned zatknuty a záležitost mne oznámena. Na štěstí meškal jsem tehdy právě v Perthu; bez odkladu vyslechl jsem dívky sám a vyrozuměv, že jsou odhodlány do Nové Nursie mně následovati, udal jsem vše soudu. Brzy vysvětlilo se, že žaloba velitele přístavního byla jen lstivým úskokem a děti odebraly se se mnou do svého nového domova.“

V tomtéž listě zmiňuje se P. Salvado o úspěchu, jehož missionáři, vyučující divochy rozmanitým vědomostem, hned v první léta svého působení se dodělali. Dvěma dívkám, chovankám to Nové Nursie, byla vládou osadní udělena místa u pošty a telegrafu se služným 360 zl. Byl to první případ, kdy domorodé obyvatelstvo australské bylo připuštěno ku královským úřadům, a místodržitel pertský uznal událost tuto za tak důležitou, že zprávu o ní podal úředně až do Londýna.

O pokroku v hospodářství píše P. Salvado v tomtéž listě: „Máme nyní jak náleží pilno, denně ořeme se 14—15 dvojnásobnými potahy. Pluhy naše jsou ze železa a o dvou rádlech, ale naše silné koně utáhnou je snadno. Ovšem spotřebuje se denně mnoho krmiva, zvláště ovsa, ale zvířata si toho zaslouží. Stáda ovcí, jež hlídá 32 domorodých pastýřů, poskytují nám mnoho jehňat, a těch potřebujeme nevyhnutelně, abychom tolik lidí uživili.“

Obětovnou činnost P. Salvada a jeho spolu-bratří odměnila apoštolská Stolice tím, že Novou

Nursii a okolní krajiny od diecése pertské oddělila, za samostatnou prefekturu prohlásila a klášteru opata dala. Prvním neodvislým opatem (abbas nullius) a apoštolským prefektem stal se ovšem zakladatel Nové Nursie P. Salvado. Tehdy již sídlo v klášteře 72 mnichů, rozených to vesměs Španělův a ústav utěšeně zkvétal. „Niméně,“ napsal tehdy nový opat, „bude nám dlouho ještě na Prozřetelnost spoléhati; neboť čím více přibývá blahobytu, tím více divochů do osady přijímáme. Domorodci nejsou dosud s to, by se sami uživili, ale potřebují naší podpory. Nastane-li trvalé sucho, stihnou-li nás povodeň, pád dobytka a podobné nehody, jak se stalo r. 1860., kdy Australané nakažlivou nemocí postíženi byli, pak jest ovšem záhy po bohatství a blahobytu, a my trpíme hlad. Teprv až doroste druhé pokolení, nebude domorodcům naší pomoci třeba; potom zvyklí od mládí práci, pořádku a spořivosti vyrovnají se evropským rolníkům. A až potom i my stavbu kláštera a hospodářských stavení dokonáme, pak nebudeme více svým bratřím ve staré vlasti na obtíž; pak s pomocí Boží a ovšem krušnou prací a v potu tváře své se uživíme.“

Velikého vyznamenání dostalo se missii, když r. 1879. sám místodržitel perthský sir James Ord ji poctil svou návštěvou. Zprávy o jeho pobytu v Nové Nursii vypravují: „Na silnici perthské, kterou, jak známo, zakladatel Nové Nursie dal vystavěti, postavili mniši se svými svěřenci obrovskou slavobránu, ozdobenou prapory a věnci z květin lesních. Za radostného jásotu Australanů vjížděl místodržitel se svou chotí a několika předními úřed-

níky do Nové Nursie. P. Salvado přivítal je uprostřed svých mnichů několika srdečnými slovy a uvedl do nejlepších světnic pohostinského domu. Po krátkém odpočinku jal se místodržitel prohlížeti sobě osadu: dílny, stáje, zahrady, chlapeckou a dívčí školu, chýže a zahrádky domorodců. Žasna nad pokrokem, který všude, jak ve školách tak i ve vzorném hospodářství bylo viděti, žádal P. Salvada, aby několik mladých divokých Australanů, kteří právě tou dobou v lesích byli chyceni aneb od rodičů do Perthu přivedeni, vzal pod svou ochranu. Zatím choť jeho zkoušela dívky a ženy, prohlížela jejich ruční práce a chválila taktéž bez obalu spořádanou jejich domácnost.

Následující den byla neděle. Ač anglikán obcoval místodržitel i se svou chotí slavné mši svaté a nešporám v klášterním kostele. Oba manžely dojímalý jak krásné, přesně konané obřady, tak i velebný zpěv církevní, který řídil P. převor, bratr to opatův, rovně jak onen výtečný hudebník. Nejvíce však bylo vznešeným hostům s podivem, jak přesně a vroucně přednášel domorodý chlapecký sbor zpěvy chorální.

V poledne obědval místodržitel s řeholníky v refektáři, paní Ordová se ženami Australanův. Oběd byl jenom skrovný, neboť hladomor a pád dobytka, jež sucho posledních dvou let mělo v zápětí, byly zásoby ubohých mnichů vyčerpaly.

Třetího dne zavedl P. Salvado hosti své na pole a louky missie. Tam bylo viděti patrné stopy dvojnásobné metly, sucha a neúrody, která tehdy jak v Indii a Číně, tak i v Australii zle řádila.

Stáda ovčí byla značně ztenčena, neméně utrpělo koňstvo. Jen neúmorné práci mnichů podařilo se zachrániti aspoň to, co bylo k živobytí nejpotřebnější. Na pokraji lesa zpozoroval místodržitel několik chatrčí, v nichžto leželi nemocní divoši a P. Salvado vysvětlil mu, že obyvatelé lesů, jakmile se cítí nemocnými, na blízko Nové Nursie se přivlekou aneb od příbuzných tam zanéstí dávají. Vědí totiž dobře, že řeholníci je navštěvovati a ošetřovati budou; často pak dojati láskou a pečlivostí svých ošetřovatelů křesťany se stávají. Jinde opět viděl místodržitel, kterak divoši oděni koží klokaní mnichům orati pomáhají. „Hlad je sem přivedl,“ vysvětloval opat, „a poněvadž vědí, že jinak jísti nedostanou, vypomáhají nám aspoň při práci, ale nasytivše se, vracejí se do lesů, neboť vrozenou náklonnost ku kočovnému životu nelze jim podnes překonati. Tak aspoň zvykají práci znenáhla a nezřídka odhodlávají se později přece, tuláctví se odřící a v Nové Nursii se usazují.“

* . *

Bohužel stíhaly osadu tak pracně založenou v letech osmdesátých těžké nehody: sucho, pád dobytka, nemoci a p., a ne bez příčiny napsal P. Salvado: „.... pak s pomocí Boží, ovšem krušnou prací a v potu tváře své se užívíme!“ Již za návštěvy místodržitelovy svrchu zmíněné trvalo sucho a neúroda již na třetí rok a následující tři léta bylo možná ještě hůře. P. Salvado píše r. 1882:

„Dovolení, abych se směl odebrati do Říma, mne došlo, ale důležité okolnosti mne zdržují. Pro

velký počet nemocných mohli jsme letos toliko polovici našich polností obdělati; hrozí nám tudíž velké nebezpečení a jak se podobá, nastávají nám smutní dnové. Ještě nikdy za těch 30 let, co zde žiji, nezažil jsem takového sucha a neviděl tak málo zeleně. Jindy touto dobou vše kvetlo; letos užívá se trávy na padrt' uschlé jako paliva. Po šesti letech trvalého sucha naše prameny a studnice vyschly, a my máme pouze vodu špinavou. Po soudu našeho správce nelze letos na žně ani pomysli. Je-li však tomu skutečně tak, pak budu potřebovati nejméně 14.000 zl., abych veškerou osadu, lidi i dobytek, uživil. Avšak odkud vzíti tolik peněz, ježto jsme beztoho loni při prodeji vlny v Londýně více než 10.000 zl. pozbyli? Co počneme se svými stády, pro něž brzy ani krmiva ani nápoje nebude? Za podobného sucha před pěti lety zahynulo v Australii na 10 milionů ovec. Co se letos stane, o tom budou vypravovati ti, kdož se konce r. 1882. dožijí. Pozírám do budoucna s bázní a strachem. Někteří z našich sousedních osadníků pozbyli již mnoho, a nám se nepovede lépe.“

Poslední slova P. Salvadova se bohužel vyplnila: Rok 1882. byl suchý až do konce a missonářům zahynulo na 4500 ovec, koně a hovězí dobytek v to nepočítaje. Smutný byl pohled na rovinu, která jindy bujnou travou porostlá bývala. Když docházela voda, pokusili se missonáři založiti studně tak řečené artéské [vrtané]¹⁾ a P. Salvado

¹⁾ Artéská studně jest studně vrtaná, aby se buď voda z větší hloubky opatřila nebo do větší hloubky odvedla (na př. nečistá voda tovární). Název svůj mají studně artéské po francouzské krajině „Artois,“ kde se jich ode dávných dob užívalo.

dal za každou 700 zl.; ale pokus se nezdařil. Do-
vrtali se sice brzy vody a jen některé vrtáky na-
razily na skálu, které stroj prorazit nemohl, ale
voda byla slaná a bylo jí lze použiti pouze na za-
lévání, ne však na pití a napájení dobytka. V této
nesnázi vzali missionáři útočiště své ku prosebnímu
průvodu. Tento vyšel 20. května na svatou Trojici
z kostela a pohyboval se okolo kláštera. Při prů-
vodu neseny ostatky sv. Benedikta a zpívána litanie
ke všem svatým. A skutečně, již následujícího dne
dostavil se vydatný déšť. Ale na to nastalo zase
sucho větší předešlého.

Než při veškeré nouzi a bídě nebylo v Nové
Nursii i bez chvilek radostných. Ve výchově
mladých Australanů stal se značný pokrok. Bratr
Oltra, jemůž svěřena jest škola, vycvičil si nejen
zpěvácký, ale i důkladný hudební sbor, který o
službách Božích pěkně mše provozuje. Ano mladí
hudebníci účinkují netoliko při bohoslužbě, ale za-
řizují tu a tam i koncerty. Na jeden takový koncert
přišli hosté až z Perthu, a mladistvým umělcům,
z nichž nejvíce vyniká jistý Mini, dostalo se tehdy
bouřlivé pochvaly.

Tatáž zpráva z roku 1883. oznamuje, že se
P. Salvado s biskupem perthským odebral do Říma,
kam povoláni byli představeným propagandy, kardi-
nálem Simeonim. Na této cestě obešel P. Salvado
také Španělsko, Francii, Belgii a Anglii, aby pro
svou missii vyhledal nových pracovníkův a nasbíral
peněžitých příspěvků.

Zpráva z r. 1884. zní konečně příznivě. Po
palčivém vedru v září následovaly v říjnu trvalé

deště, jimiž půda dlouholetým suchem vyprahlá se jak náležitě osvěžila a zúrodnila. Téhož roku vyznamenal také tehdejší místodržitel perthský Novou Nursii svou návštěvou.

Roku 1885. vrátil se P. Salvado do Australie. Přišel do Perthu, poslal své průvodce, mladé to Španěly, kteří v Nové Nursii do řádu sv. Benedikta vstoupiti hodlali, napřed, a sám teprv za několik dní, vypořádav v hlavním městě některé důležité záležitosti, jich následoval. Uvítání své v Nové Nursii popisuje sám takto:

„Již 6 mil před missií spatřil jsem několik našich osadníků, kteří mi přijížděli vstříc. Čím blíže jsem přicházel, tím více přibývalo vítajících. Většinou přijížděli na koních, někteří i vozmo. Jakmile mne zočili, stříleli podle domácího zvyku z ručnic a pistolí. Prosil jsem jich, aby spořili prachem, ježto kůň se pode mnou plašil a mně starci 72letému, těžko bylo udržeti se v sedle.“

„Půl míle před Novou Nursií přišla mi naproti celá obec, spolubratři i domorodci, v dlouhém průvodu. Za radostného hlaholu zvonův ubírali jsme se nejprve do kostela. U hlavního oltáře vrhl jsem se na kolena před nejsvětější Svátostí a po krátké modlitbě oděl jsem se v roucha bohoslužebná a zanotil *Te Deum*, jež střídavě od mnichův a věřícího lidu zpíváno bylo. Po *Te Deum* přivítal mne v předdvoří klášterním P. převor, po něm tři Australané jménem domorodcův a posléze deputace katolických osadníků jménem všech osadníků z roviny Viktorie.“

„Sotva že jsem všem poděkoval, spustila vesele hudba. To mne překvapilo tím příjemněji, ježto

všichni hudebníci, počtem asi, 20, jsou domorodci v naší missii vychovaní. Překvapení moje bylo ještě větší, když jsem zvěděl, že se tito divoši denně jenom hodinu v hudbě smí cvičiti, a to večer teprv po práci. Mezi hudebníky jsou chlapci; jednoho z nich, jenž trubil na roh, jsem změřil; jest jenom 1·24 m. vysoký. Ani nevěříte, jak důležitá jest hudba při výchově divochů! Mimo to potřebuje mládež po krušné celodenní práci zotavení a není zajisté zábavy ušlechtilejší hudby a zpěvu.“

„Obyvatelstva Nové Nursie,“ končí P. Salvado, „opět značně přibýlo. Australané naší osady jsou hojně požehnáni dětmi; v každé rodině najdeme 6—7 dětí, kdežto jinde buď žádných nemají aneb jen velmi málo, a proto poněmáhlu vymírají. Příčinu toho hledati dlužno v mravnosti křesťanské, které dříve jako pohané neznali.“

Obraz z missií na souostroví Havajském.

(O)plakováno sivými vodami Tichého oceanu leží na poloviční cestě mezi Amerikou a Australií souostroví řečené Sandwichovo neboli Havajské. Teprve roku 1778. bylo objeveno proslulým námořníkem Jamem Cookem a Evropanům otevřeno. Více než 50 let nezavítal však na ostrovy žádný běloch mimo několik kupcův a rybářů, kteří z tamějších pokladů pozemských i mořských chtěli těžiti a kořistiti.

Obyvatelé Havajští — počtem asi 400.000 — pěkný, statný to lid hnědé pleti, příjemného, důmyslného vzezření, měli dětinnou, dobráckou povahu a byli velmi pohostinní. První cizince přivítali tak, jako by to byly bytosti vyšší, božské, a dali jim, co nejlepšího měli. Ale cizí běloši osvědčili se býti nevděčnými hostmi dobromyslných ostrovanů. Nejenom že je vykořisťovali a špatně s nimi nakládali, ale obeznámili je i s evropskými neřestmi, na př. obžerstvím, o kterých prve nevěděli. Škodlivý

tento cizí vliv měl v zápětí, že obyvatelstva ostrovního v krátkce úžasně ubylo; ze 400.000 zbylo jen 40.000 duší. Tak ukázalo se i tam, podobně jako v jiných zemích, že evropská civilisace nikdy není domorodým národům na prospěch, nepřináší-li se jim zároveň křesťanství.

Křesťanství bylo na souostroví Havajské zavedeno teprv později. R. 1820. přišli tam první misijnáři. Byli to Američané. Přišli právě v příhodný čas. Tehdejší panovník Kamehameha I., důmyslný to muž, jal se ve své říši zaváděti důkladné, dalekosáhlé opravy. Po dlouhých válkách spojil všechny ostrovy pod svým žezlem, a zrušil všude zařízení kastovní. Jako podnes v Indii, tak kvetlo i na ostrovech Havajských kastovnictví, pod jehož krutými zákony sténalo veškeré obyvatelstvo. Padli na př. jenom stín obyčejného smrtelníka na některého pohlavára, byl jím tento znečistěn, a onen ubožák musil umříti, ježto málo byl střehl stínu svého. Běda tomu, kdo se opovážil vstoupiti do příbytku pohlavárova nebo státi zpřímá, když se jméno jeho vyslovilo! Ten rovně propadl smrti. Žena nesměla s mužem jísti, aniž požívati pokrmů, jež bohům byly zasvěceny, jako: vepřového a ptačího masa, kakaových ořechův a banánů. Jakés jednooké děvče byvši tázáno, jak pozbylo druhého oka, odvětilo, že snědlo kdysi banán a za to že bylo oslepeno. Kdo nějak šramotil, když se konaly modlitby, býval usmrčen, a vždy, kdykoliv nějaký nový pohanský chrám byl dostavěn, bývalo několik lidí ke cti bůžkově obětováno. Vraždy dítek páchány každý den; choří duchem bývali kamenováni;

starci za živa pochovávání nebo smrti hladem vydávání.

Z toho vidno, že přese všechnu svou mírnou povahu nebyli ostrované s to, aby se sami vymanili ze zhoubného vlivu pohanstva, a že bylo na výsost třeba pravdy sv. evangelia, aby dusné chmůry pohanství, jež národ jinak dobromyslný tížily, rozptýlila. Ovšem rozhodný obrat k lepšímu nastal již za krále Kamehamehy I., muže to nadaného a bystrozrakého. Vypravuje se, že, když se již blížil konec jeho života, povolal k sobě amerického kupce na ostrově usedlého a prosil, aby jej naučil znáti Boha Američanů. Ten však nevěděl prý sám ničeho. Smutný to zajisté úkaz, že křesťan neznal vlastního náboženství! Tak umřel Kamehameha jako pohan a na trůn nastoupil syn jeho Liholiho.

Touže dobou, 31. března 1820, přibyli protestantští missonáři svrchu zmínění na ostrovy. Přišli právě vhod. Pole bylo připraveno; bylo třeba jenom je zorati a zasít.

Mezi prvními, kteří křesťanství přijali, byla bojovná „kněžna“, jménem Kapiolani, žena to zvýší 6 stop a povahy neohrožené. Tato obryně svou neobyčejnou zmužilostí prorazila silnou hráz, která dosud rozšíření křesťanství byla na překážku.

Na největším z ostrovů Havajských stojí sopka, Kilauea jménem, jedna z největších a nejhrůznějších na světě. Jícen její podobá se půlměsíci, má 3 až 4 hodiny v objemu a jest 900 stop hluboký. Na jeho okraji strmí a z nitra jeho vyčnívá 52 jícenů menších, ze kterých ustavičně vystupují plamenné sloupy s hustým kouřem anebo celé potoky žhavé

lávy vytékají a do hlavního jícnu se vylévají, a tam to vře a bouří ve dne v noci jako v nějakém ohromném kotlu továrním. Velkolepé, ale zároveň hrůzné jest podívání na sopku za tmy noční: tu podobá se povrch její plamennému jezeru a obloha nad ní široko daleko do červena je zbarvena. Ještě hroznější jest však podívání, když nastane všeobecný výbuch a celá sopka začne bouřiti. Jako obrovské vodomety vytryskují potom sloupy lávové do výše až i 300 stop, dopadají s hukotem na příkré stěny hory a stékající na způsob vodopádův a horských bystřin a ničíce vše, co jim v cestě leží, tuhnou znenáhla nebo s pronikavým sykotem v moři se ztrácejí.

Tuto sopku považovali pohanští ostrované za sídlo matky všech bůžků, mocné to bohyně „Pele“, a nikdo neodvážil se k hoře blíže přistoupiti, aniž si napřed rozličnými dary a oběti bohyni byl naklonil. Na horu pak samu vystoupiti směly toliko kněžky bohyně Pele, a pověra tato byla tak hluboce zakořeněna, že ani křesťanství nebylo s to, by ji hned z mysli Havajanů vyhladilo. Toliko tomu by se bylo podařilo pověře konec učiniti, kdo by se byl odvážil až k samému sídlu bohyně se přiblížiti a zase bez úrazu by se byl odtud navrátil.

K tomuto odvážlivému kroku odhodlala se stavši se křesťankou kněžna Kapiolani. Pocházela z krve královské. Když ji missionáři roku 1820. ponejprv spatřili, seděla na skále a natírala své tělo olejem. Tehdy byla ženou pověrčivou a smyslnou, neboť měla dva muže. Přijavši víru křesťanskou zrušila dvojnásobné manželství a vedla život etnostný

a spořádaný. Důkazem, že ku křesťanství přilnula s tělem i duší, jest, že první se odvážila, zbaviti národ pověrečné bázně před bohyní Pele. Ostrované zaslí nad její odvážlivostí, a sám manžel její vážně jí domlouval, aby život svůj v nebezpečenství tak hrozné nevydávala. Ale Kapiolani stála na svém řkouc: „Zahynu-li, věřte si Pele; zůstanu-li však na živě, musíte se obrátiti na křesťanství.“ Po těchto slovech vydala se na cestu.

Provázena hloučkem odvážlivých domorodců vystoupila Kapiolani na horu a pospíšila až k samému jícnu sopky. Tam obrátila se ke svým průvodcům a řekla klidně a vážně: „Mým Bohem jest Bůh křesťanův. On roznítil tento oheň; Pele se nebojím. Jestliže mně ublíží, pak se jí bojte, jestliže mne však Bůh křesťanů zachrání, pak se jeho bojte a jemu věřte. Bohové havajští jsou pouhý klam a mam.“ To řkouc vhodila jakousi jahodu Pele zasvěcenou do jícnu sopky a zanotila jakýs národní chvalozpěv, načež bez úrazu s místa hrůzy se vrátila, zasadivši neohroženým skutkem svým pohanství ránu smrtelnou. Dobrá třetina obyvatelstva přijala ihned víru křesťanskou, a dnes po 70 letech jest křesťanství na souostroví Havajském náboženstvím státním. Žijí sice na ostrovech podnes někteří pohané, ale pohanství není žádnou mocí více, nýbrž pouhým stínem.

Příroda těchto ostrovů, které leží v tropickém pásmu právě na 20. stupni severní šířky, je v pravdě rajská. Po zelených svazích ne příliš vysokých horstev stéká na sta bystřin do modravého moře, jehožto krásy popsati nelze. Pod jeho temnomodrou

hladinou třpytí se bělostné stromy koralové a mezi nimi prohánějí se ryby nejrozmanitějších barev. Břeh mořský jest porostlý kakaovníky; v zahradách kvetou růže, lilie, myrty a mučenky krásou tropickou a naplňují teplý vzduch svou omamující vůní. Nedaleko břehu rozkládá se prales; tam jest ticho jako v hrobě; bujně kapradí zvýší 14 stop stojí tu mezi velikány lesními a nikde není místočka, které by bujným rostlinstvem úponkovitým nebylo porostlé.

Podnebí ostrovův, ač leží v horkém pásmu, je mírné a zdravé, cizinec mu snadno přivykne a jest tam kolikráte zdravějším než doma ve své vlasti.

Věru, kdybychom soudili podle zevnějšíku, musili bychom za to míti, že souostroví Sandwichovo jest přirozeným sídlem štěstí a blaha, a příbytkem nejšťastnějších lidí na světě. A přece není tomu tak. Přese všechnu zevnější krásu, přese všechno bohatství přírodní jesti i na Havaji bída lidská domovem od té doby, co se tam objevilo a zahnízdilo malomocenství. Bylo tam zavlečeno už před půl stoletím, ale neví se, jak se to stalo. Někteří praví, že je tam přinesl jakýs běloch z Asie. Za krátko ujalo se v celém království a k tomu přispěly nemálo povaha a život Havajanů. Tito jsou pohostinni, milují společnosti, zvláště pak mají rádi své příbuzné. Tak se stávalo, že nemocní a zdraví žili pohromadě, jedli z téže mísy, spali na tomtéž lůžku, kouřili z téže dýmky, nosili střídavě tentýž oděv. Ký div, že se malomocenství rychle po všech ostrovech rozšířilo!

Aby šíření se nemoci na výsost nakažlivé zamezila, chopila se vláda havajská podobných prostředků, jakých užívaly vlády evropské ve středověku, jala se totiž nemocné ze společnosti zdravých vylučovati. K tomu konci byl jeden z ostrovů, jménem *Molokai*, vyhlídnut za obydlí malomocných a tito byli od té doby násilně odlučováni od svých rodin a na ostrov *Molokai* dopravováni. Zákon nešetřil nikoho; jakmile se neduh na někom objevil, byl bez milosrdenství poslán na *Molokai*. Ani členové královské rodiny nebyli a nejsou vyjmuti. Na ostrově dala vláda nemocným postavití příbytky a nemocnici, tam žijí od celého světa odloučení a za živa takorčka pochováni.

Doprava nemocných na ostrov nebývá bez obtíží a překážek. Příbuzní nechtějí často nemocné vládním zřízcům vydati, ukrývají je před zraky jejich a nezřídka jest těmto užiti i násilí. Loučení pak ubohých vypovězenců s jejich příbuznými a přátely bývá bolestné, a není divu; vždyť jest to loučení na vždy. Nemocný žije potom možná několik ještě let, ale svých milých nespatří více; nikdo z nich nesmí jej navštívit.

Zavítej se mnou, milý čtenáři, v duchu svém do smutného sídla malomocných na ostrov *Molokai*! Jest to jeden z nejmenších ostrovů Havajských, 13—14 mil dlouhý, 7 mil široký. Prostředkem ostrova vine se skalnatý hřeben, po obou stranách jeho sklání se země zvolna ku břehu mořskému. Podnebí jest výborné, vzduch libou balsámovou vůní dýšící, nebe jasné, rostlinstvo krásné a bujné. Na severním cípu ostrova, odděleny od ostatního

ostrova vysokými skalami, mezi sebou pak silnicí spojeny leží dvě osady malomocných: Kalavao a Kalaupapa.

V těchto dvou osadách žili malomocní a vláda

P. Damian Deveuster.

Havajská upřímně snažila se, aby jim trudný osud ulehčila. Ustanovila pro ně zdravotní radu, dala jim dohlázele, vystavěla nemocnici a rozdávala šatstvo a potraviny. Ale to vše nestačilo. Příbytky byly

nedostatečný, byla nouze o vodu a v náboženském ohledu byli nemocní úplně odkázáni sami na sebe. Ký div, že za takových okolností mravně hluboko poklesli! Jmenovitě byla jim na zkázu jistá rostlina, která na ostrově ve velkém množství roste. Botanické její jméno jest *Dracaena terminalis* domorodci ji nazývají „ki.“ Z kořínků této rostliny dělali si omamující nápoj, jenž ve svých účincích jest strašný. Opojení tímto nápojem vedli si jako šílení a pozbyli veškerého citu a studu. Nemravnost nejvyššího stupně zavládla na ostrově a není se co diviti, že malomocenství hrozné činilo pokroky; z 800—1000 nemocných umíralo 10—12 téhodně. „Aole kanavai ma keia vahi“ — „zde není žádného zákona“ — bylo heslem malomocných, jež každému nově příchozímu co možná nejdříve vštípití hleděli.

Hmotnou a duševní bídu malomocných zvyšovalo, že byli bez útěchy sv. náboženství. Polovice jich náležela církvi katolické, která již od r. 1829. na souostroví Sandwichovém měla své stanice. Tu a tam zavítal sice některý kněz ze sousedních ostrovů na Molokai, ale jen na krátko, a to nestačilo. Teprv r. 1873. smíloval se Bůh nad opuštěným stádcem a dal mu pastýře nad jiné horlivého. Byl to mladý katolický kněz, Josef Damian Deveuster.

Z jeho mládí není právě mnoho známo. Narodil se v Tremeloo severně od Lovaně v Belgii. Rodiče jeho byli zbožní rolníci. Za příkladem staršího bratra svého Pamfila vstoupil do řádu nejvyššího Srdce Ježíšova a Mariina řečeného také „Pikpus“ podle prvního kláštera na

Svato-Antonínském předměstí v Paříži. Když byl ještě bohoslovcem, byl bratr jeho vysvěcen na kněze a určen od svých představených za missionáře pro ostrovy Havajské. Poněvadž však těžce onemocněl tyfem, nabídl se mladší bratr Josef, jenž dostal v řeholi jméno Damian, že se do zámořských misíí vypraví místo něho. Nabídnutí jeho bylo přijato a on poslán na ostrovy Havajské. V březnu 1864 přibyl do hlavního města ostrovů Honolulu, byl brzy po svém příchodu vysvěcen na kněžství a působil od té chvíle jako missionář na ostrovech.

Farnost jemu přidělená byla velká, větší než u nás mnohá diecése. P. Damianu bylo napínati všecky síly, aby duchovní správa netrpěla újmy. Přes to vypomáhal i ve farnostech sousedních, jestliže tamější missionáři pro stáří nebo churavost duchovního svého úřadu zastávati nemohli. Péče jeho o spásu duší byla někdy až podivuhodna. Tak přijel jednoho dne koňmo k vysoké hoře, za kterou, jak mu bylo řečeno, ležela křesťanská vesnička, do které nebyl ještě nikdy zavítal. Cesta na horu byla však velmi příkrá a nezbývalo tudíž než dostoupiti vrcholu jejího pěšky. I uvázal tedy koně ke stromu a jal se na horu vystupovati. Krvácející na nohou i rukou došel temene, ale ač napínal zrak svůj jak mohl, neviděl široko daleko vesnice žádné. Naopak zrovna naproti ležela jiná hora rovně tak vysoká jak ona, na které stál. Nerozmýšleje se ani okamžik, sestoupil s hory a jal se vystupovati na druhou. Ale kdo popíše jeho sklamaní, když dostoupiv temene ani jediného příbytku lidského nespatri! Pod horou rozkládala se širá rovina a na

protějším okraji stála zase hora. Mnohý byl by mrzut nastoupil na cestu zpáteční. Ale P. Damiana ovládala myšlénka, že jsou možná na blízku duše, které touží po útěše a posile duchovní, a myšlénka ta poháněla jej dále. Vykonav krátkou modlitbu, vydal se znova na cestu, sestoupil s hory, přešel rovinu a vystupoval na horu po třetí. Jeho oděv a obuv byl všecek roztrhán a rozpíchán trním, ruce a nohy zakrváceny. Ob čas musil sobě chuti k další cestě dodávati sám. Vzpomínal sobě krvavého potu Spasitelova. Konečně na smrt unaven, zraněn a zaprášen došel cíle, byl však za namáhavou chůzi hojně odměněn, neboť na úpatí hory rozkládala se skutečně tak toužebně hledaná křesťanská vesnička a obyvatelé její, kteří již dávno žádného missionáře nebyli spatřili, s nevýslovnou radostí jej přivítali.

Na svých cestách missionářských po ostrově vídal P. Damian přechozí hrůzu malomocenství, vídal i smutná loučení malomocných, slyšel nářek a pláč, když své příbuzné a přátely opouštěli, na loď stoupali a na smutný ostrov Molokai se ubírali. Srdce jeho bylo pokaždé bolestnou soustrastí sevřeno, z té duše přál si nešťastníkům pomoci a bídu jejich zmírniti.

Vroucí přání P. Damianovo naplnilo se r. 1873. Téhož roku byla ve Vajluku na ostrově Mani posvěcena nová kaple. Při té příležitosti litoval biskup Msgr. Maigret, jenž kapli světil, že nemůže ještě malomocným na Molokai dáti stálého duchovního správce. Tu povstal P. Damian a pravil: „Monsignore, právě přišli z Evropy noví missionáři na ostrovy Havajské; račte jednomu z nich dovoliti,

aby převzal mou farnost, mně pak, abych směl jíti na Molokai a tam o ubohé malomocné pečovati; jejich duševní i tělesná bída už kolikrát mne bolestí naplnila; rád se s nimi takořka za živa pochovám.“ Biskup podivil se této velkodušné obětavosti, a svolil milerád. Týž den připloula do přístavu maniského loď s 50 malomocnými; biskup i P. Damian použili jí, a plavili se hned s ubožáky na Molokai. Dne 10. května 1873 přistáli u ostrova smrti.

Když vystoupili na břeh, obklopil je hned zástup malomocných. Mnozí měli na šíji růženec, z čehož bylo patrné, že jsou katolíky. Biskup pozdraviv je pravil jim: „Milé děti, až dosud jste žili sami a opuštěni; od této chvíle bude jinak. Zde jsem vám přivedl pravého otce; jenž tak vás miluje, tak jest pečliv o vaše věčné i časné blaho, že se neštítí i s vámi malomocným se státi, pro vás a s vámi žítí a umřítí.“ Po té vrátil se biskup do Honolulu, P. Damian pak zůstal na Molokai, bez příbytku, bez přátel, bez prádla, bez šatstva. Bylo mu tenkrát 33 let, a byl zdrav a silen.

Zpráva, že se P. Damian jako duchovní správce malomocných na ostrově Molokai usadil, rozlétna se bleskem po všech ostatních ostrovech. Bezpříkladná obětavost mladého kněze naplnila úžasem veškeré obyvatelstvo, a samy anglické noviny protestantské v hlavním městě Honolulu P. Damiana chválou obysypávaly a obyvatelstvo vybízely, aby missionáře v jeho obtížném povolání podporovalo. „Již kolikráte,“ psaly jedny z těchto novin, „vyslovili jsme se, že by ubozí malomocní na ostrově Molokai kněze měli zapotřebí, a máme proto radost nyní

tím větší, že se již našel rek, který svůj život službě ubožáků věnoval. Jest to katolický kněz, P. Damian jménem, ten se nalézá již mezi malomocnými, ale bez přístřeší, bez peněz, beze všech prostředků. Náboženské jeho přesvědčení jest nám lhostejno, my uznáváme toliko svou povinností prohlásiti, že skutek jeho jest hoden reka křestanského.“ Tak a podobně psaly i jiné listy protestantské.

Ostatně byl už svrchovaný čas, že P. Damian na Molokai se usadil; malomocenství se den ode dne rozmáhalo, týdně 10—12 nemocných umíralo, ovšem bez přijetí svátostí umírajících. Lékaře tehdy ještě na ostrově nebylo. P. Damian neměl s počátku ani kdy, aby si postavil příbytek. Delší čas přebýval pod širým nebem, vydán všem nepohodám počasí; košatý strom byl jediným jeho přístřeším.

Zajímavý jsou první dojmy a zkušenosti, jichž P. Damian nabyl v nové svojí farnosti. On píše :

„Veden Božskou prozřetelností a samým Mistrem naším, jenž za svého bytování zde na světě zvláštní láskou lnul k malomocným, přibyl jsem do Kalavaa v květnu r. 1873. Byl jsem tehdy 33 roků stár a zdrav a silen. Asi 80 malomocných bylo v nemocnici, ostatní s několika málo ošetřovateli měli své chaty dále na rovině. Chaty některých byly ze dřeva poražených stromů, jiných jenom z větví a listí. V bídnych, děravých těchto chatách bydleli nešťastníci pohromadě, bez rozdílu stáří nebo pohlaví, bez ohledu na to, zda nemoc teprve v počátcích nebo už pokročilá byla, všichni více méně sobě cizí. Čas utráceli hrou v karty, tancem, pitím opojného

nápoje z rostliny řečené „ki“ připravovaného nebo i kořalky, kterou si sami pálili.“

„Jejich šaty byly samá špína, ježto voda zdaleka donášeti se musila, a tudíž vzácná byla. Často, když jsem v jejich příbytcích konal povinnosti svého stavu, byl jsem nucen rychle odejiti, abych čerstvého vzduchu se nalykal. Abych odporného zápachu necítil tolik ze svých šatů, jal jsem se kouřiti, a to mi valně prospělo. Té doby řádila nemoc zle a úmrtnost byla veliká. Ne bez příčiny byla osada malomocných nazývána „živým hřbitovem“.“

„R. 1874. smetl „kona“ (jižní vítr) skoro všecky chaty malomocných a ubozí leželi potom bez přístřeší, vydáni dešti a větru, za chladných nocí zimou se třesouce, v promoklém oděvu, na mokřích postelích. V několika dnech vycházel z trávy okolo chat zápach nanejvýš nepříjemný a odporný. Konečně smilovala se nad trpiteli havajská vláda. Její lodi navozily stavebního dříví a jiného staviva. Malomocní, kteří měli nějaké peníze, zavolali si tesaře, nemajetní dali se za mé pomoci a mého přispění sami do práce, a v krátce stála celá řada slušných domků v osadě.“

Rovně z první doby pobytu P. Damianova na Molokai pochází list, jež napsal svému bratrovi Pamfilovi a z něhož toto vyjímáme:

„Božská prozřetelnost vyvolila mne za pomocníka nešťastníků, kteří skličeni jsou strašnou nemocí, o níž i v evangeliu často zmínka se děje a která se tam nazývá malomocenstvím. Za posledních 10 let zmohla se tato nákaza na ostrovech našich tak, že vláda uznala za dobré, nemocné od zdravých odloučiti.

Žijí v odlehlém koutě ostrova Molokai, jenž na jedné straně horami téměř nepřestupnými od ostatního ostrova jest oddělen, na druhé pak straně moře se dotýká. Ze 2000, kteří sem už dopraveni byli, zbylo jich jenom asi 800 a mezi těmi jest mnoho katolíků. Zvláštního duchovního správce bylo zde na výsost potřebí, ale nebylo tak snadno, nějakého sem poslati. Takový, ježto všeliké spojení a obcování s ostatním světem přísně jest zde zakázáno, musil se odhodlati, že na vždy mezi malomocnými zůstane. Náš biskup, msgr. Maigret, neodvážil se však, na někom z nás této oběti žádati. To jest příčina, proč jsem se sám nabídnul; vzpomněl jsem si totiž na onen okamžik, kdy jsem skládaje slavné sliby jako umrlec pokrovem byl zakryt¹⁾ a měl jsem za to, že mi netřeba druhé smrti se obávati. Tak dostal jsem se na Molokai; přivezl mne sem parník 10. května spolu s 50 malomocnými, které policie byla zase vypátrala.“

„Přišel na ostrov, nenašel jsem tam leč pěknou kapličku sv. Filomeny. Příbytku pro mne nebylo žádného. Bydlil jsem tedy dlouho pod stromem, neboť s malomocnými spat jsem nemohl. Za přispěvky konečně z Honolulu mi poslané vystavěl jsem si farku. Je 16 stop dlouhá a 10 stop široká. V ní tobě nyní píšu.“

„Neduh, kterým všichni moji farníci do jednoho jsou stíženi, jest nezhojitelný a má svůj původ ve zkažené krvi. První známky nemoci na těle jsou

¹⁾ Jest zvykem, že, když mladík vstupuje do kongregace „Pikpus“, na okamžik přikryt bývá pokrovem na znamení, že odumírá sobě a světu.

černé skvrny, které napřed na obličejí a potom na celém těle se objevují. Černé tyto skvrny promění se časem v černé boule, tyto se otevrou a pak jest celé tělo jedna rána, takže kolikrát při zaopatřování těžko naléztí zdravého místa, na které bych svaté pomazání mohl udělití. Později počnou hníti ruce a nohy, naposledy celé tělo. Při tom vychází z nemocného nesnesitelný zápach a dechem jeho vzduch se otravuje. Z počátku stálo mne to velké přemáhání, než jsem zápachu tomu zvykl. Jednoho dne, když jsem sloužil v naší kapli mši svatou, byl zápach ten tak silný, že jsem myslil, že mše svaté nedosloužím. I chtěl jsem již od oltáře odejítí, abych venku na čerstvém vzduchu pookřál, avšak v té vzpomněl jsem si, že i ubozí malomocní jsou moji spolubližní, předrahou krví Páně vykoupení, a tato myšlenka posilnila mne tak, že jsem až do konce služeb Božích u oltáře vytrval. Od té doby přemohl jsem odpor svůj k nemocným tak, že již bez velkých obtíží do chatrčí malomocných vstupuji, a dřívější ošklivost dostavuje se jen tehdy, když zpo- vídám nemocné, v jejichžto ranách se již hemží červi, podobní těm, jižto v hrobích sežirají těla nebožtíků. Pak jest třeba velkého sebezapření. Ostatně nejsou všichni nemocní zohaveni stejně; někteří více, jiní méně, a jsou-li proti zimě a vlhkosti dobře zaopatřeni, mohou při svém neduhu i 10, 15 až 20 let živořiti.“

Tento popis malomocenství jest poněkud mírný, řekl bych slabý. Obávat se bezpochyby P. Damian ve své skromnosti, že by upadl v podezření sebechvály, kdyby malomocenství hrůznějšími barvami

vyličil. Za něho učinil to missionář P. Albert, který byl nějaký čas P. Damianovi v duchovní správě na ostrově Molokai vypomáhal; ten popisuje malomocenství, jak na souostroví Havajském se vyskytuje, takto: „Ze všech útrap, které pokolení lidské od hříchu prvních lidí sužují, jest malomocenství útrapou nejhroznější. Ono nejen svou obět k nepoznání znetvořuje, ale činí člověka ploužící se mrtvolou. Znenáhla, ale za to jistě, neúprosně ohlodává vynikající části hlavy, potom ruce, nohy, lokte a kolena. Někteří nemocní jsou bez nosu, jiní naopak mají nos neobyčejně prodloužený a znetvořený. Některým opadávají klouby prstů u rukou i nohou, takže jim naposled z celé ruky a nohy nezbudou než zakulacené pahejly. Mnozí oslepnou na obě anebo jen na jedno oko, tvář mnohých je jedna rána. Hrozný to pohled! Nešťastníci děsí se sebe samých a přece jakýmsi nepochopitelným pudem puzení, shánějí se kde mohou po zrcadle, aby se v něm co chvilka shlíželi. Obličej mnohých opuchne a nabubří a podobá se pak velké dýni; dítky s takovým obličejem vypadají jako staří pidimužáci.“

„Často zachvátí nemoc chřtán, nemocný ochraptí a ztrácí konečně hlas docela. K tomu přidruží se někdy zádech anebo prudký kašel, při čemž nemocný hustou, černou krev vyhazuje. Nejednou zachytil jsem sám, když jsem nemocné zpovídal, takový výmět zhnílé krve do připravené k tomu nádoby. O zápachu, který vychází z těla nemocného, pomlčím; po lidsku řečeno, jest nesnesitelný. Když jsem jednou naši kapli uvnitř opravoval,

díval se na mou práci jeden z malomocných, ale ten nezdál se míti tušení, jaké nesnáze mně jeho přítomnost působí; a přece ledva jsem to vydržel! Kolikrát když jsem vyučoval, zpovídal anebo svátosti umírajících udílel, musil jsem časem aspoň na chvilku vyjít ven na čerstvý vzduch, abych pookřál a potom zase umrlčí zápach snést a na tisíce červů, kteří ubožáky za živa sežirají, dívat se mohl.“

„Vyjma některá období nemoci malomocní velkých bolestí necítí, naopak nakažené údy jsou více méně bezcitny. Viděl jsem, jak mnozí své ruce a nohy nožem obřezávali, tak lhostejně, jakoby byly ze dřeva. Ano často se stává, že přibliživše se příliš blízko k ohni hodně se spálí, aniž jakých bolestí při tom pocítí.“

Vraťme se k P. Damianovi.

„Lékařů,“ — píše svému bratrovi — „zde není žádných; také by tu málo pořídili, ježto nemoc jest nezhojitelna. Malomocný jeden běloch a já jsme zdejšími lékaři. Každý den ráno sloužím mši sv., po ní konám promluvu a pak navštěvuji nemocné. Vejdá do chýže nabízím nejprve pomoc duchovní; i těm, kdož jí pohrdnou, pomáhám alespoň tělesně, tak že všichni bez rozdílu mne nazývají svým otcem. Mohu věru říci se sv. Pavlem, že jsem se k vůli malomocným stal malomocným, abych je získal Kristu. Proto říkávám v kázání: „my malomocní.“

„Už jsem zde pokřtil přes 100 osob; mnozí z nich oděni zářícím rouchem křestné nevinnosti odebrali se už na věčnost. Velmi často pochovávám mrtvé; průměrně umírá jeden denně. Mnozí jsou tak chudobní, že nemají ani tolik, aby slušně po-

hřbeni býti mohli. Takoví zaobalí se kusem plátna a položí do hrobu. Čas-li mi dovoluje, dělám pro takové chudáky rakve sám. Dělám ovšem vše zadarmo, ale milý Bůh mně to jistě nahradí jako kdysi apoštolům. Ano, kdyby se mne zeptal Pán: „Kdykoli jsem vás poslal bez měšce, bez mošny a bez obuvi, zdali jste kdy nedostatek měli?“ musil bych odvětit: „Nikdy, Pane!“ (Luk. 22. 35.) Všechn svůj majetek zanechal jsem svému nástupci P. Fabianovi v Kohale¹⁾ a sem jsem přišel s holýma rukama. Přes to neschází mi ničeho, ba, rozdávám ještě jiným. Kterak vysvětliti tuto hádanku? Toť tajemstvím Toho, jenž slíbil, že stonásobně nahradí, co pro něho bylo opuštěno. Právě vystavěl jsem novou kapli, dvě míle odtud. Nečítaje své vlastní stolařské práce, vydal jsem na ni 1500 franků. Jsem na ni dlužen ještě 25 franků. Nemohu nezmíniti se, že dobré sestry v Honolulu²⁾ mně posílají šaty, jiné pak šlechetné duše starají se o ostatní.“

„Před několika měsíci zapovědělo mně ministerstvo vnitra přísně, že nesmím z osady nemocných se vzdáliti. Byl jsem bezmála státním vězněm. Dnes oznamuje mi list francouzského konsula, že jsem svoboděn. Díky Bohu! Nyní mohu kromě svých milých nemocných i pro ostatní obyvatele ostrova leccos učiniti, ježto žádného jiného kněze zde není.“

Skutečně působila havajská vláda P. Damianovi

¹⁾ P. Damianovo předposlední působiště.

²⁾ Míněny jsou milosrdné sestry z řádu sv. Františka, které před delším časem byly převzaly ošetřování nemocných v nemocnici v Honolulu.

v první čas jeho pobytu na Molokai obtíže. Když jednou nic zlého netuše přišel do Honolulu, aby o zdaru své missie zpravil svého biskupa, a při tom i předsedu zdravotní rady navštívil, přivítal jej tento velmi chladně a dal mu na srozuměnou, což později i písemně se stalo, že nesmí více z osady malomocných se vzdáliti. Teprv po delším čase byla mu přičiněním francouzského lékaře dra. Trouseaua, jenž zdravotní radě byl přidělen a na to poukázoval, že kněz a lékař v tomto případě od zákona jsou vyjmuti, svoboda vrácena.

Klidně a ponenáhlu a přece v krátké poměrně době změnily se působením P. Damianovým věci na Molokai docela. Když bylo postaráno o slušné příbytky, přemýšlel P. Damian, jak by svým farníkům zaopatřil zdravou pitnou vodu. Té na ostrově dosud nebylo. Hledal tedy dlouho v horách a našel konečně v nedaleké vzdálenosti pramen svěží, jako led studené vody. Za pomoci některých malomocných pořídil vodovod, kterým voda do osady se odváděla a v osadě vystavěl koupelnu pro nemocné, aby chorá jejich těla v čistotě chována býti mohla.

Obzvláštní péči věnoval P. Damian nemocné mládeži. Jako dobrý otec shromáždil ubohé sirotky okolo sebe a zbudoval pro ně sirotčinec. „Od několika let,“ píše 21. ledna 1880, „mám tu sirotčinec pro malomocné děti. Starší vdova, dobrák to od kosti, jež sama není malomocná, jest sirotkům matkou a zároveň kuchařkou. O zásoby potravy se dělíme. Velkou trať půdy osázeli jsme sladkými brambory, které možno nechati v zemi, dokud libo, a které nám velmi jdou k duhu, když staré zásoby

potravy byly vyčerpány a nové nedocházejí. Občas dostávám zásylku šatů pro chudé a děti. Mnoho dobrodinců získali jsme prostřednictvím představené sester v Honolulu.“

Jest na bledni, že by nebyl mohl P. Damian svou osadu malomocných povznést a zvelebiti bez pomoci jiných. Vláda havajská podporovala jej seč byla, a také z celého světa křesťanského docházely příspěvky. Jeho činnost byla podivuhodná, všestranná. Nejen že byl lékařem svého trpícího stádece tělesným a duševním, otcem sirotkův, učitelem a soudcem, ale když toho potřeba žádala, i zedníkem, malířem a — hrobařem. Zvláštní nadání jevil pro stavitelství. Mezi 300—400 domky, které za jeho pobytu na Molokai vznikly, byla většina dílem jeho vlastních rukou, a pozdější jeho jeden spolupracovník v duchovní správě vypravuje, že sám zhotovil na 1500—1800 umrlčích rakví.

Jak o tělesné tak staral se P. Damian i o blaho svých farníků duševní. Jmenovitě bylo mu bojovati proti opilství a v tom byla mu vláda havajská výdatně nápomocna. Zapovědělat přísně připravování piva z kořínků rostliny „ki“, jakož i pálení kořalky. On sám neustával poučovati, napomínati a kárati. Nejmocněji účinkoval na chybujiící, čistý, bezúhonný život jeho. Vážnost jeho u všech obyvatelův ostrova bez rozdílu víry byla veliká. Kdekoli se objevil, tam umlkaly veškeré hádky a různice, klidila se nepravost a zavládly zase pokoj, svornost, ctnost a pořádek. A přece sestávala osada nejen z katolíkův a protestantův, ale i mormonův a pohanů. Nicméně nazývali všichni P. Damiana svým otcem.

Byl již sedmý rok; co P. Damian žil na Molokai. Práce stále přibývalo, a proto toužil po nějakém pomocníku. Prání jeho se vyplnilo, jak vysvítá z listu jeho ze dne 31. ledna 1880, kde píše:

„Bezmála sedm let jest tomu již, co dlím mezi malomocnými. Za ten dlouhý čas poznal jsem bídu lidskou v nejstrašnější její podobě, bídu, o které vy v Evropě nemáte ani potuchy. Většina mých farníků, kteří mne před 7 lety jako prvního svého duchovního správce přivítali, jest již v Pánu; kteří z nich zůstali ještě na živě, podobají se více mrtvolám než lidem živým. Červi hlodají v nich napřed uvnitř, proderou se na venek, hrozné rány propuknou a nelze jich zahojiti. Chtěl-li by kdo pojem sobě učiniti o zápachu, jenž vychází z těla nešťastníků, ten vzpomeň sobě na hniječ mrtvolu. Počet nemocných páčí se na 700—800. Na každý rok připadá 150—200 úmrtí. Loňského roku zvláště mnoho mých svěřenců zemřelo. Stolicе v kapli poněkud se uprázdnilы, za to na hřbitově nedostává se místa. Nedávno zpozoroval jsem, že již i pod velkým křížem nový hrob jest vykopán, právě na místě, jehož jsem si ponechal pro sebe. Bylo mi stavěti se, jako bych se zlobil, aby ono místočko mi zůstalo vyhraženo. Ježto obydlí mé stojí-u samé kaple a kolem této zase hřbitov se rozkládá, jsem za doby noční jediným strážcem této zahrady mrtvých. Jest to pro mne pravou rozkoší, když procházeje se hřbitovem vzpomínám sobě zemřelých již duchovních dítek svých a rozjímám o věčné blaženosti, ze které se zajisté již těší a radují. Ano, hřbitov a lůžko smrtelné, to jsou mé nejvzac-

nější knihy, ze kterých vážím tak mnohé poučení jak sám pro sebe, tak i pro svá kázání. Kážu totiž každý den po mši svaté; každou neděli pak konám slavné služby Boží, při kterých malomocní kostelní písně zpívají.“

„Před 15 měsíci dostal jsem horlivého spolupracovníka na vinici Páně. Jest to P. Ondřej, jenž bydlí v Kalaupapě, nové to osadě na Molokai pro malomocné založené. Od té doby mohu svým malomocným v Kalavau síly své více věnovati. Loňského roku dostal jsem z Tongkinu zásobu pilulek, jichž se s prospěchem užívá proti malomocenství. V pilulkách jest dávka ledku, síry a léku, jenž sluje hoang-nan. Hoang-nan jest keř podobný našemu břečťanu; jeho kůra jest potažena jemnou vrstvou červeného prášku, jenž silný jed v sobě obsahuje. Jedu užívá se jako léku od malomocenství. Nepodařilo se sice ještě, nemocné vyléčiti úplně, nicméně však doznali všichni, kdož léku onoho užívají, značné úlevy v bolestném utrpení.“

Život P. Damianův byl velmi jednoduchý. On píše svým rodičům v této příčině:

„Bydlím sám v malé chatrči, do které malomocní přístupu nemají. Každý den po mši svaté přichází zdravá žena uvařit mi oběda. Tento záleží z rýže, kávy a sucharu. K večeři spokojím se tím, co zbylo od oběda, a přidám k tomu šálek čaje, ježž si sám na líhové lampě vařívám. To dostačí; mezi obědem a večeří jídám zřídka co. Přes to neumírám jak vidíte hladý. Ostatně jsem ve dne málo doma. Večer modlím se breviář, studuji anebo psávám listy.“

Působením P. Damianovým se osada malomocných za několik let nemálo zvelebila. Veselá mysl a spokojenost zavládly tam, kde prve se ozýval jen nářek a kvílení nespokojených. Zvláště zdravotní stav se nápadně zlepšil a úmrtnosti značně ubylo. P. Damian sám říkával, že jest nejšťastnějším missionářem na světě a že by za celý svět od svého stádce neodešel. Ano i mnohý z malomocných cítil se tak šťastným a spokojeným, že by ani nebyl chtěl býti zdrav, kdyby byl potom musil z ostrova odejít.

Kromě obvyklých služeb Božích zavedl P. Damian ve své farnosti i jiné pobožnosti. Ve svatopostní čas konala se pobožnost křížové cesty a tato jest u malomocných velmi oblíbena. V této pobožnosti, v rozjímání totiž bolestného umučení Páně nalézají ubožáci největší útěchu a nejvydatnější posilu ve vlastním trápení. V měsíci květnu zase konala se pobožnost májová ku počtě Nejsvětější Panny. K tomu konci postavil se před kaplí oltář Bohorodičky, malomocní ozdobili jej kvítím a tam po celý měsíc modlil se s nimi P. Damian růženec, loretanskou litanii, načež pobožnost sv. požehnáním ukončil. O slavnosti Božího Těla konal se obvyklý průvod ke čtyřem oltářům. Zajímavo jest, jak nám P. Damian průvod ten líčí, když se konal poprvé. „Již dlouho před slavností,“ vypravuje, „měli moji malomocní plné ruce práce, mužové i ženy: mužové donášeli z hor potřebná dřeva na oltáře a baldachýn, kdežto ženy pro sebe a dítky šily slavnostní šaty. Oltáře postavily se zatím jenom dva, jeden uprostřed osady, druhý hodně daleko odtud až na břehu mořském. V den slavnosti sloužil jsem již o šesti

hodinách ráno slavnou mši svatou, při které většina farníků přistoupila ke stolu Páně. Po mši svaté měl jsem slavnostní kázání, potom modlili jsme se společně růženec, načež následovalo procesí. Napřed kráčely dítky s praporem, za nimi hudebníci a zpěváci, na to já s velebnou Svátostí. Čtyři malomocní nesli baldachýn a po obou stranách kráčela řada bíle oděných družiček, které kvítí na cestu sypaly. Za velebnou Svátostí ubírali se ostatní farníci, kteří, když hudba a zpěv umlkly, se modlili růženec. Netřeba dokládati, že mimo mne všichni účastníci, jak dítky, družičky, hudebníci a zpěváci, tak i ostatní věřící byli malomocní více méně zohavení, a že z celého procesí jsem byl zdrav já sám jediný; že také hudba a zpěv nebyly podle pojmů evropských klassickými, jest na bíledni.“ A přece — mohli bychom k tomu doložití my — měl možná Bůh nad touto pobožností chudšův od světa odloučených a k doživotnímu vyhnanství odsouzených větší zalíbení, nežli nad podobnými slavnostmi v krajinách našich, kde sice mnoho nádhery, za to však často málo pobožnosti bývá.

P. Damian domníval se ve své skromnosti, že činnost jeho na Molokai zůstane světu neznáma. Zatím stalo se naopak. Již přesídlení jeho na ostrov malomocných vešlo v Evropě ve známost a bylo s podivem všem, kdož o hrdinném a spolu odvážném kroku neznámého dosud „belgického kněze“ v novinách se dočítali. Tím větší vzruch a zájem pro smutnou osadu malomocných působily zprávy pozdější, které o blahodárné působnosti P. Damianově a utěšeném stavu, v jakém osada druhdy za-

nedbaná a opuštěná se nalézala, široce se rozepisovaly. Ostrov Molokai stal se časem pověstným po veškerém světě a ze všech dílů světa přicházeli cizinci, aby o tom, čeho se doma dočítali, na vlastní oči se přesvědčili.

Mezi nimi byl též Američan Mr. Charles Stoddard, jenž r. 1884. na souostroví Havajské zavítal, P. Damiana na Molokai navštívil, svou cestu sepsal a tiskem vydal. Z jeho cestopisu vyjímáme toto:

„Chýlilo se k večeru; vedro stávalo se snesitelnějším; ještě několik okamžikův, a slunce zmizelo za nedozírným oceanem. Odpočíval jsem na břehu mořském blíže Honolulu a kochal jsem se ve krásách tropické přírody. Najednou uslyším pronikavý výkřik, potom druhý, třetí — pak bylo zase ticho; ale brzy na to ozval se křik spojený s pláčem a nářkem znova. Jdu tedy blíže a tu byl jsem očitým svědkem truchlivého výjevu: zástup malomocných, na jejichžto tváři nemoc již hrozná byla vyryla stopy, loučil se se svými milými. U břehu stál zakotven parník, aby ubohé zavezl na ostrov Molokai do doživotního vyhnanství. Již stáli všichni na lodi; ještě poslední pozdrav, poslední „s Bohem“ — a parník odjížděl již a zmizel brzy v temné noci. Dlouho ještě stáli příbuzní na břehu se slzami v očích a s výrazem krutého bolu ve tváři pohlížeje v tu stranu, kde loď odvážela miláčky jejich smrti propadlé.“

„Bezmála tři roky bydlil jsem na souostroví Havajském. Již před 20 lety zavítal jsem do tohoto malého království ponejprv, a vždy vracel jsem se tam na svých cestách s toužou toužebností a láskou. O království tomto praví se, že jest nejpříjemnějším na světě,

že však také ze všech zemí nejvíce mysl lidskou těžkomyslností naplňuje. Na mne působilo vždycky mocí přitažlivou, a zvláště získali mou lásku naivní a předce duchaplní ostrované, kteří sotva že ke značné vzdělanosti se vyšinuli, nejstrašnější metlou člověčenstva, asijským malomocenstvím, byli postíženi. Před 16 lety spatřil jsem osadu malomocných na Molokai ponejprv; byla to tehdy nepatrná vesnice, neboť malomocní žili tehdy ještě roztroušeni po ostrovech. Od té doby přál jsem si viděti Molokai aspoň ještě jednou. Přání mému vyhověla havajská vláda teprv po dlouhém vyjednávání, neboť z důležitých příčin neráda to vidí, jestliže lidé zdraví odvažující se na Molokai v nebezpečství nákazy se vydávají.“

„Opatřen průvodním listem připojil jsem se ke dvěma vládním lékařům, kteří právě na Molokai se ubírali, a vstoupil jsem s nimi na parník „Like-like“, jenž veškerou dopravu mezi ostrovy obstarává. Zapadající slunce zastalo nás ještě na moři, o půlnoci přistáli jsme v hlavním přístavu ostrova, a veslovali jsme potom na velrybím člunu ku břehu, zatím co parník na širém moři před písčinami zůstal zakotven. Na břehu nalezli jsme prostrannou chatrč, jejížto obyvatelé nám uvařili dobré polévky a poskytli chutného chleba.“

„Teprv následujícího dne z rána mohli jsme dále cestovati. Cesta vedoucí nás přes vysoké pohoří od břehu mořského ponenáhlu vystupující je dlouhá a obtížná. Není tam ani chatrče, kde by bylo lze si odpočinouti, ani pramene, ani ochrany před žhavými paprsky slunečními. Pasátní větry vějí stále

přes hřeben pohoří a zahalují poutníka kotouči jemného červeného prachu; čím výše však stoupá, tím čistší, jasnější a lahodnější jest vzduch, a když byl konečně dostoupil vysočiny častými dešti svlažované, otevře se zrakům jeho překrásná horská krajina, a jemu se zdá, jakoby se byl octl na jiném světě.“

„Po třech dlouhých hodinách dorazili jsme k obydlí lékaře Dra. Meyera, jenž jest zřizencem zdravotní dozorcí rady havajské a spolu vrchním dozorcem ústavu malomocných. Bydlí na překrásné oné vyšině a jest prostředníkem mezi světem a těmi, jižto ze světa jsou vyloučeni. Obydlí jeho je vzdáleno od místa, kde cestovateli pro příkré skály jest s koně sestoupiti, dvě míle. Naše zvířata radovala se, jak se zdálo, ze zdravého ovzduší rovně jako my a klusala ruče stezkou vinoucí se stinnými háji, kde veverky a králíci hbitě poskakovali, a bažanti a čejky naším příchodem se plašily. Skot a brav pásł se na pahorcích, křepelky a divocí holubi oživovali křoví a stromoví. Všecka tato zvířata byla vládou na ostrov zavedena, a nyní vesměs tam zdomácněla.“

„Když jsme temeni nejvyššího kopce se přiblížili, musili jsme s koně sestoupiti; temene hory bylo možno dostoupiti jenom pěšky. Tam objevila se zrakům našim velkolepá vyhlídka. Stáli jsme 900 metrů nad hladinou mořskou. Před námi rozprostíralo se do nedozírné dálky sivé moře, nad námi modravá obloha. Hluboko pod námi zabíhala daleko do moře úzká ostrožna, na úpatí pak pohoří, na němž jsme stáli, rozkládala se bujnou zelení

kypící rovina, a na jejím okraji bělaly se dvě osady asi 2 míle od sebe vzdálené. Jsou to osady malomocných: Kalavao a Kalaupapa.“

„Slunce ozařovalo ještě rovinu, když jsme s hory sestupovali; každý z nás nesl svá zavazadla. Nejlépe dařilo se při sestupu poslednímu z nás, neboť ten neměl nikoho za sebou, kdo by mu byl kamení a hlínu válel pod nohy. K večeru dorazili jsme k úhledné vesnici, cíli to naší cesty. Bylo to Kalavao. Na první pohled domnívá se cizinec, že vidí před sebou šťastné obydlí lidské. V utěšené krajině, nedaleko břehu mořského, stojí tu dlouhá řada čistých, bíle obílených domků. Když jsme kráčeli dědinou, obyvatelé zdaleka mávali klobouky a vřídli nás pozdravovali. Znali totiž oba lékaře, a radovali se z jejich příchodu. Na samém konci vesnice stála malá kaple s nízkou věží, a kolem kaple rozkládal se hřbitov. Když jsme u kaple se zastavili, malomocní ze všech stran okolo nás se sbíhali, a tu teprv měli jsme příležitost zblízka si je prohlédnouti, ale pohled na ně byl děsný. Obličej jejich byl samá jízva, ruce a nohy krvavé, oči hluboko vpadlé a ústa ošklivě zpotvořená. Mnozí se na nás usmívali, ale pak byl obličej jejich ještě ošklivější.“

„Zatím vystoupil z kaple mladý kněz, a jal se nás vítati. Jeho oděv byl obnošený, ruce osmahlé, ale vzezření jeho zdravé a plno života. Jest to missionář malomocných, P. Damian Deveuster, který již kolik roků jako missionář uprostřed malomocných žije, o blaho jejich duševní i tělesné pečuje, a s nimi sdílí smutný osud jejich. Když se byl s námi blíže

seznámil a uslyšel o příčině našeho příchodu, pozval nás na oběd. Když jsme však za pozvání se poděkovali řkouce, že jsme na cestu potravou se byli s dostatek zaopatřili, přinutil nás, že jsme aspoň malé pohostění od něho přijali. Když byl zástup malomocných několika vlídnými slovy rozptýlil, přinesl ze svého příbytku plnou hrst zrní, rozhodil na prostranství před kaplí a zapískal. V okamžení slítlo k nám množství kuřat, a některá z nich byla tak krotká, že posedala knězi na ruce, ramena ano i na hlavu a k němu přátelsky se tulila. Byla to jeho chlouba a spolu jeho občerstvení po namáhavé práci; nicméně obětoval jich tentokráte několik na naše pohostění, načež nás v pokoji propustil. Tak seznámil jsem se s P. Damianem v Kalavau.“

V neděli na to byl Mr. Stoddart přítomen slavné mši sv., kterou P. Damian sloužil svým farníkům. „Byl jsem,“ vypravuje, „na hrubé v Kalavau. Zdálo se mi však, jako bych byl přítomen ne slavné mši, ale spíše mši zádušní, neboť ti, kteří jí obcovali, propadli jisté smrti, a podobali se většinou mrtvolám více než lidem živým. Slavnostně odění ministranti byli vesměs znetvoření, obličej některých vzbuzoval soustrast a útrpnost měrou nejvyšší. Hlavní oltář byl krásně ozdoben, a mladý kněz pln zdraví a síly konal slavné služby Boží za přísluhy mladistvých hochů, na jejichžto dětské tváři známka smrti byla vyryta. Kaple byla věřícími naplněna, ale byly to vesměs bytosti s údy napolo zhnílými; nebylo téměř obličejů, na který bych se nebyl musil s útrpností a hrůzou dívat. Vzduch

▼ kapli byl zkažen naprosto, a všechno činilo na mne dojem, jako bych se nalézal na prahu smrti.“

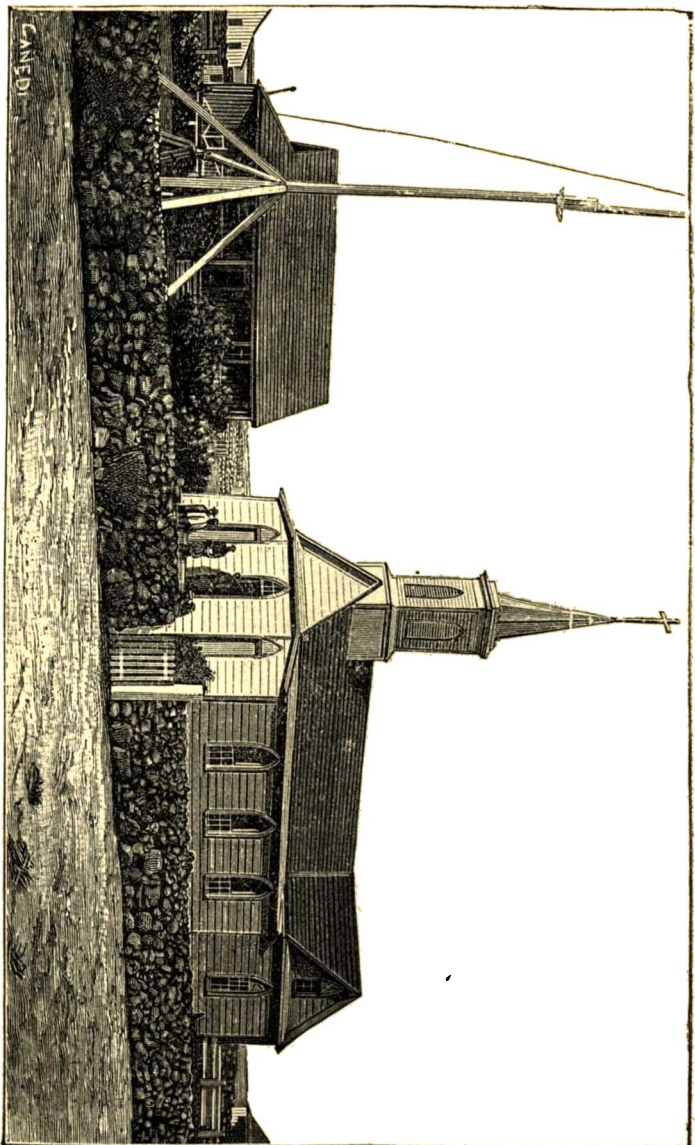
Jedenkrátě přišla na Molokai korunní princezna havajská Lilinokalani, by navštívila svou malomocnou příbuznou. Když ji spatřila nemocí všecku zohavenou, dala se do pláče. Ale nemocná těšila ji vypravujíc, kterak osud její i ostatních malomocných přičiněním P. Damianovým stal se nejen snesitelným, ale dokonce příjemným. Princezna byla tak dojata, že ihned po svém návratu P. Damianovi rytířský kříž kalakauský udělila a písemně za jeho horlivou obětavost mu poděkovala. V listě svém praví mimo jiné:

„Ačkoli vím, že jiné odměny nečekáte, než kterou Vám dá jednou sám Bůh, jenž Vaše kroky řídí a jednání Vaše spravuje, prosím nicméně, byste přijal komandérský kříž královského řádu kalakauského na znamení mého upřímného podivu nad horlivostí, s jakou utrpení mého lidu zmírňiti se snažíte. Vaše přítelkyně

Lilinokalani, princezna-vladařka.“

* * *

Deset let pracoval P. Damian v neúmorné síle a zdráv na Molokai. Teprv tohoto roku tušil ponejprv, že již také napaden jest příšerným nepřitelem, jemuž byl dosud svou prací obětoval. Lékaři, jichž se tázal o radu, ujišťovali jej sice, že tomu není tak; vždyť se stává, že mnohý měsíce, ano i léta touto potměšilou nemocí stížen jest, aniž má sám aneb kdo jiný o tom nejmenšího tušení. Když však brzy na to si opačil nohu a necítil při tom žádných bolestí, poznal ihned, kolik uhedilo.

Kaple v Kalaupapē.

Když se potom ještě jednou dal lékařem prohlédnouti, nebylo pochybnosti více, a přece nemohl se lékař odhodlati, aby mu pravdu řekl do očí. Ale P. Damian předešel lékaře a řekl klidně: „Není to pro mne žádným překvapením ani ranou, věděl jsem to již dříve.“

Brzy potom (r. 1885.) podal P. Damian zprávu o svém onemocnění svému, svrchu již zmíněnému příteli Mr. Stoddardovi. Zpráva jeho zní:

„Není pochybnosti více, že i já sám malomocí jsem postižen. Nesmím více docházeti do Honolulu, ježto sám malomocen jsem. Mikroby nemoci usadily se již v mé levé noze a levém uchu; jedno z mých obrví slezlo a brzy budu bezpochyby zohyzděn. Nicméně jsem šťasten a spokojen. Všemohoucí ví zajisté, co je k mému spasení, a s tímto přesvědčením modlím se každodenně tím vroucněji slova Otčenáše: Buď vůle Tvá! Modlete se za svého nemocného přítele a poručte mne i mé nešťastné stádo do modliteb svých přátel a známých.“

Zpráva o onemocnění P. Damianově rozšířila se také po Evropě a způsobila všude, zvláště v Anglii, dojem hluboký. Nekatolický farář jistě chudé farnosti v Londýně, Hugh Chapman, byl hrdinstvím katolického missionáře tak dojat, že s kazatelny vyzval své farníky, aby mezi sebou učinili sbírku pro P. Damiana a jeho malomocné. Slova jeho neminula se účinkem; za týden sebralo se asi 650 liber šterlingů (asi 7000 zl.). Později bylo P. Damianovi doručeno ještě více peněz, tak že svým farníkům značně mohl přilepsiti. Z listu jeho zaslal

ného 26. srpna 1886 vzdálenému příteli Stoddardovi vyjímáme:

„Právě dostal jsem milý Váš list ze dne 20. června. Děkuji našemu božskému Spasiteli, že příkladem chudobného kněze, jenž pouze povinnosti svého povolání plní, vznítí v srdci Vašem lásku křesťanskou. Jak ve svém listě správně podotýkáte, jest přijímání sv. svátostí pro nás všechny velkou útěchou a posilou, a já mám za to, že bych bez něho sotva byl zůstal věren svému předsevzetí, sdíleti osud malomocných na Molokai. Ale tak cítím se šťastným a spokojeným v neobyčejném postavení, do něhož mne prozřetelnost Božská byla uvedla. Ostatně na Váš dotaz sděluji s Vámi, že máme nyní 600 malomocných, jimž každá sebe menší podpora velkým jest dobrodiním. Co se mne samého týče, pravím výslovně, že složiv slib dobrovolné chudoby, pro sebe skoro ničeho nepotřebuji. Požehnání Boží budiž s Vámi, s Vaší rodinou a se všemi, jižto mne a můj ubohý nešťastný lid podporují.“

Bezmála téhož času píše P. Damian svému příteli a spolubratru ve vlasti:

„Stav, ve kterém se nalézám, není více tajemstvím . . . Jest to přirozený a předvidaný následek mého dlouholetého pobytu mezi malomocnými. Nelekejte a nermuťte se při zprávě, že moje maličkost netoliko řádovým křížem krále Kalakaury, ale i ovšem poněkud těžším a v očích světa méně čestným křížem malomoci, jímž mne božský Spasitel vyznamenati ráčil, jest ozdobena.“

„Více než deset roků silná moje soustava tělesná nemoci vzdorovala, od jistého času však síly

mé mizejí tou měrou, jakou malomoc mých údů se zmocňuje. Nicméně držím se ještě na nohou; musím se sice trochu šetřiti, mohu však přece ještě povinnosti své jak tak konati; ano odchodem mého pomocníka P. Alberta práce má v duchovní správě se zdvojnásobila.“

„Ostatně za posledních dnů zasvítíl nám ubohým malomocným paprsek naděje, neboť zdá se, že se už našel lék od této nemoci, která dosud nevyléčitelná byla. Dvacet roků snažili se naši nejznamenitější lékaři, aby se dopátrali léku, kterým by se šíření nákazy zamezilo, ale nadarmo. Než přede třemi roky rozstonal se malomocenstvím také běloch, jeden a poněvadž byl bohat a do doživotního vyhnanství na ostrov Molokai se mu nechtělo, odebral se do Japonska, kde se po dvě léta dal léčiti a odkud skutečně úplně zdrav se navrátil. Vrátiv se vypravoval, že v Japonsku mnoho malomocných už vyléčeno bylo lékařem, který, jak se podobá, skutečně účinného léku od malomocenství se dopátral. I pozvala tedy vláda havajská onoho lékaře, dra. Goto jménem, aby na souostroví přišel a zdejšími lékaři způsob svého léčení ukázal. Ten nepřišel sice, ale poslal tam svého syna, který pak nový způsob léčení v nemocnici malomocných u hlavního města Honolulu zavedl. Nové léčení záleží v tom, že nemocný každodenně dvakrát se koupe ve vřelé vodě, do které se určitá dávka jakéhosi japonského léku byla přimíchala. Mimo to požije po snídani, obědě a večeři jakési pilulky a za hodinu potom vypije kořálík čaje, který se varí z kůry jistého japonského stromu. To je všecko.“

„Zdá se,“ píše P. Damian dále, „že se toto léčení potkalo s dobrým výsledkem, aspoň stav mnohých nemocných, u nichž nemoc již hodně se byla vyvinula, za několik měsíců se značně zlepšil. Také já sám léčím se již tímto způsobem a pozoruji skutečně, že mně velmi ulevilo. Síly tělesné, zdá se, jakoby se vracely; tak sloužil jsem na př. minulou neděli dvě mše šv. a měl dvoje kázání, aniž jsem musil při posvátném úkonu si časem sednouti a odpočinouti.“ Toť zpráva z r. 1887.

Bohužel ukázalo se brzy, že toto léčení rovně jako všechny dřívější a pozdější pokusy byly nedostatečny a jenom na krátko blahodárně účinkovaly. Malomoc náleží podnes k neduhům, proti nimž „žádného není koření.“

V listopadu r. 1887. rozšířila se po Evropě zpráva, že P. Damian zemřel. Aby tu pověst vyvrátil, napsal:

„Bohužel nepovolal mne Bůh ještě z tohoto bídného světa, naopak jsem posud zde; na jak dlouho, nevím. Jak Vám povědomo, jest tomu již dávno, co jsem se stal obětí děsného zla. Nicméně děkuji za to vroucně Bohu, neboť nemoc tato ukazuje mi cestu do otčiny nebeské. . . Ostatně ačkoli malomocenství již hodně se mne zmocnilo a mne poněkud i znetvořilo, cítím se přece dosti silným, a strašné bolesti, jež jsem měl v nohou, zmizely. Na štěstí nezasáhla nemoc ještě rukou a mohu tedy každodenně sloužiti mši svatou. Jest to však také má největší útěcha a spolu i největší dobrodiní pro mé trpící farníky, kteří každou neděli náš kostelíček až do posledního místa naplňují.“

V jiném listě, ze dne 16. listopadu 1887, čteme:

„Jelikož mám mnoho práce, zdá se mi čas býti krátkým, a Bůh propůjčil mi tolik vnitřné radosti, že se domnívám býti nejšťastnějším missonářem na světě. Oběť mého zdraví, jíž Bůh ode mne žádá, zdá se mi býti malichernou; vždyť jest netoliko mně samému prospěšná, nýbrž i zúrodňuje práci moji na vinici Páně. Mám za to, že smím zvolati s apoštolem Pavlem: „Umřel jsem, a můj život skryt jest s Kristem v Bohu.“

Na konci pozemské pouti dostalo se tichému trpiteli dvojnásobné radosti a útěchy. Již dávno přál si totiž snažně, aby ošetřování nemocných na Molokai převzaly milosrdné sestry; on sám sice milerád rány ubožáků vymýval a obvazoval a mimo to bylo tu i několik malomocných ošetřovatelův, ale přes to byla by lehká v ošetřování nemocných vy-cvičená ruka ženská měla na ostrově dosti práce a byla by pro nemocné bývala velkým dobrodiním. Již r. 1873. píše: „Kdybych zde měl aspoň několik milosrdných sester, jaké by to bylo požehnání!“ — Konečně po 15 letech přání jeho se vyplnilo; k veliké jeho radosti přišlo na Molokai několik milosrdných sester Františkánek a převzalo ošetřování nemocných.

Nežli Bůh svého věrného služebníka z tohoto slzavého údolí povolal na věčnost, dopřál mu ještě několika radostí, jež mu poslední dobu jeho života poněkud osladily. Pověst o jeho obětavé lásce byla se zatím roznesla po všem světě. Všude sbíráno almužny a milodarů pro ubohé malomocné. Zvláštní zmínky zasluhují Spojené státy severoamerické.

Msg. Gross, arcibiskup oregonský, nazýval se „jeddatem malomocných,“ sbíral dary ze všech státův a posýlal je P. Damianovi. Mimo tohoto šlechetného knížete církevního dlužno uvésti jistou Irčanku, chudcu to švadlenu, která v pravdě halíř vdovin, skrovnou úsporu svou, na oltář lásky k bližnímu položila. O nekatolickém faráři v Londýně Hugh Chapmanovi stala se již zmínka. Vůbec nejvíce příznivců našel P. Damian mezi katolíky a protestanty londýnskými. Ano slovatný malíř anglický, Mr. Edvard Elifford z Londýna, uslyšev o onemocnění P. Damianově, vydal se na souostroví Sandwichovo, aby jej navštívil. Z jeho zápisků cestovních vyjímáme toto:

„Dne 17. prosince 1888 vstoupil jsem na parník, jenž pravidelně jednou za týden dojíždí na Molokai. Krvavě zbarvené slunce bylo právě zapadlo a měsíc rozléval již zelenavé světlo své po širé hladině. V přístavišti čekalo několik malomocných, kteří rovněž měli na Molokai se plaviti. Příbuzní a přátelé byli je vyprovodili až do přístavu. Bylo slyšeti usedavý pláč a nárek. „Ó můj muži! ó můj manželi!“ volal neustále ženský hlas. Trinácte malomocných vsedlo do člunu a vystoupilo na náš parník.“

„Toto odlučování malomocných od jejich příbuzných jest sice bolestné, ale nutné. Ostatně stará se o ně vláda svědomitě. Molokai jest ostrov, kde by i zdraví rádi přebývali, kdyby to bylo dovoleno. Nejednou bylo vládě vydati v této příčině přísné zákazy. Také mně bylo by se sotva dostalo dovolení,

na ostrově 14 dní pobýti, kdybych nebyl měl mocného přímluvce.“

„Havajané mají šťastnou povahu. Vездеjší životí nenadělá jim mnoho starostí. Tak na př. nechá si dělník na mzdě utrhnouti, aniž to nejmenší namítal. Co mu na tom záleží, má-li o několik drobných více nebo méně!? Pláč a smích mívají jak říkáme v jednom míšku, i malomocní. Jsou to praví synové těchto slunných a větrných ostrovů.“

„Ostrov Molokai je podlouhlý, jeho pobřeží klikaté. Na jihu jest povrch půdy rovný, na severu hornatý; severní svah je velmi příkrý, bezmála kolmý. Na úpatí vysokých skal, na zelené rovině na břehu mořském leží osady malomocných Kalavao a Kalaupapa.“

„Za svítání blížili jsme se Kalaupapě. Viděli jsme dva kostelíčky, okolo bílé domky malomocných. Tito stáli již na břehu, aby nás přivítali, ale moře bylo tak rozbouřené, že jsme přistáti nemohli. Mohutné vlny rozrážely se o skaliska a pěna stříkala na 15 metrů do výše. Nikdy ještě neviděl jsem příboje tak krásného.“

„Plavili jsme se tedy dále do Kalavaa, ale i tam bylo nebezpečno přistáti. Nezbyvalo tedy než spustiti člun a veslovati ku břehu. Tam stálo asi 20 malomocných, mezi nimi P. Damian. Bylo ho poznati po dlouhém tmavém oděvu a širokém slaměném klobouku. Když jsme vystoupili na břeh, srdečně nás přivítal. Tehdy byl 49 roků stár, zavalitě, silné postavy, vlasy a krátká brada byly dosud černé, poněkud prokvetlé. Obličej kdysi bezký byl malomocí již hodně znetvořen, nicméně však dosud při-

jemný. Čelo bylo oteklé a vráskovité, nos poněkud vpadlý, obrvı bylo již slezlo, uši byly nepřirozeně veliké. Na obličejı, rukou a jinde bylo pozorovati známky tvořících se vředů. Přes to ujistil mne, že má méně bolestı od té doby, co se ve vřelé vodě koupe. Koupelny, jež vláda na Molokai dala postaviti, jsou pěkně zařizeny.“

„Nabıdl jsem P. Damianovi borový olej,¹⁾ jehož objemnou nádobu jsem byl s sebou přivezl. Na mou prosbu začal se jım léčiti a skutečně ve 14 dnech cítil značnou úlevu. Jeho obličej nabyl zdravější barvy, spánek dříve špatný se zlepšil, tělo sesílilo, tak že zase po několika měsících mohl sloužiti zpıvanou mši svatou. Úleva tato byla ovšem jenom přechodní; nemoc trvala již několik roků a naděje úplného vyléčení tudíž nebylo.“

„Mimo olej dovezl jsem také dřevěnou bednu s dary, které byli přátelé v Anglii P. Damianovi poslali. Mezi dary byly některé velmi vzácné, jako: obrazy, stříbrné náčinı, peníze, kouzelná svítılna s obrázky biblickými a ruční kolovrátek. Kdykoliv jsem potom šel dědinou, slýchal jsem vždycky

¹⁾ Byl to nový lék od malomocenství vynalezený Drem. Dougall'em v Londýně. Dobývá se z jistého druhu borovice, která se daří v krajinách tropických, ale léčení jım jest velmi namáhavé. Nemocní trou z rána své tělo suchou zemı, natırajı se pak po celé dvě hodiny řeceným olejem a konečně umyjı. Totéž opětuje se odpoledne a pokaždé jest nemocnému malou dávku oleje vypiti. Olej lze koupiti v Londýně, a mr. Elifford vzal tudíž několik kilo s sebou na Molokai. Bohužel nenabývají nemocní užívající tohoto léku úplného zdraví, ale doznávají toliko značné úlevy. Totéž dlužno říci i o všech jiných lécích, jichž v novější době vynalezeno.

zvuky kolovrátku a kouzelné svítilně nestačila se malomocná mládež o svátcích vánočních podivovati. Nejkrásnějším darem byl obraz určený pro světíničku P. Damianovu, jenž představoval vidění sv. Františka.“

„Ježto jsem svá zavazadla nechtěl malomocným svěřiti, byl pochod do Kalavaa dosti obtížný. Brzy šli jsme do kopce, brzy s kopce, tu brodili jsme se potoky, jinde klopýtali jsme o kamení, jehož hromady ležely na úpatí skalného pohorí. Asi v polovici cesty vykoupal jsem se v šumících vlnách mořských, zatím co P. Damian na mne čekaje cosi četl a pak se modlil. Další cestou upozorňoval mne na všechno, co na Molokai bylo zajímavého.“

„Když jsme dorazili do Kalavaa, zastavili jsme se nejprve v kostelíčku. Obličej P. Damianův zářil radostí, když na stěnách vyhledával místa, kde měly zavěšeny býti obrazy, jež jsem s sebou přivezl. Mimo kostel ukázal mi též strom, pod kterým byl na počátku svého pobytu na Molokai přebýval. Jeho vlastní domek stojí u samého kostela a má celkem čtyři prostory. Tam přivítal nás P. Konrardi¹⁾ a zavedl nás do jídelny, kde skrovné pohostění nám bylo uchystáno. U stolu přísluhoval nám bratr James,²⁾ svalnatý to Irčan, jenž mne svou prostomyslností a neméně láskou, jakou na jevo dával k P. Damianovi, velmi zajímal.“

„Na výslovné přání P. Damianovo zasedli jsme u dvou různých stolů, nicméně tak blízko, že jsme pohodlně spolu mohli hovořiti. Bylo to ochranné

¹⁾ Jeden z pozdějších pomocníků P. Damianových.

²⁾ Taktéž spolupracovník P. Damianův.

opatření proti nákaze. Bohužel nezpůsobil jsem nemaje hladu hostiteli svému velké radosti; požil jsem toliko několika piškotů. Po jídle vystoupili jsme do prvního patra a vyšli na pavlač, útulné to místočko, kde P. Damian nejraději meškával. Odtud vedly dvěře do jeho pracovny, vedle pak pracovny měl svou ložnici.“

„Hodiny, které jsem maluje podobiznu P. Damianovu na oné pavlači strávil, pokládám za nejšťastnější za svého pobytu na Molokai. Malomocní přicházeli tam co chvíle, aby se přesvědčili, jak daleko již malba pokročila. Ponejvíce scházeli se v zahrádce pod pavlačí, zvláště dítky rády tam dováděly. Jinak vysedávají ve dne obyčejně před svými dveřmi, štěbetají, roztloukají „taro“ t. j. kořínek, z něhož si oblíbenou krmi „poi“ připravují, anebo projíždějí se na svých malých koních mezi oběma osadami. Kdykoli nás potkají, pozdravují velmi vlídně.“

„Nabídl jsem P. Damianovi, že pošlu fotografický otisk jeho obrazu jeho bratrovi do Belgie. Ale šlechtitý kněz nepřivolil, obává se, že by se bratr zhroutil, vida jej tak zohaveného. Všecek sklíčen díval se na svůj obraz. „Jak ohyzdný to obraz,“ pravil, „ani jsem nevěděl, že neduh již tak daleko pokročil.“

„Zatím co jsem o podobizně pracoval, modlíval se buďto ze své modlitební knížky, anebo jsme se bavili. Vyličil mi časem všecken svůj dosavadní život, život to na pohled jednoduchý, a přece tak veliký. Často zazpíval jsem mu nějakou píseň, což ho velmi těšilo; jeho obličej zářil při tom radostí.

Nejednou doptával se na mr. Chapmana, od něhož tolik projevů přátelství byl obdržel. Co se týče nemoci, tvrdil, že vždycky byl na to připraven, že dříve nebo později se stane malomocným. Jak se nakazil, nemohl povědět. Ostatně není se tomu co diviti, neboť žil dlouhá léta ve zkaženém ovzduší, vymýval a ovazoval nemocným jejich rány, stával u smrtelného lůžka jejich, ano i hroby jim kopával.“

„Chýže malomocných jsou nyní čisty a pěkně upraveny. Každý nemocný dostává téhodně 5 liber hovězího masa, mléko, „poi“ a piškoty. Mimo to jest na Molokai krám, kde lze dostati i jiných potravin. Přes to jest strava více méně jednotvárná, a P. Damian požil s chutí několika hroznů, jež jsem mu byl z Ameriky přivezl.“

„Ježto nemocným všemožná péče se věnuje, zdá se, že malomocenství pozbylo na Molokai své dřívější hrozné tvářnosti. U nemocných ovšem, kteří proti nemoci se nebrání, léků neužívají a čistoty sobě nehledí, nastane brzy všeobecný rozklad. Průměrně žijí malomocní na Molokai ještě čtyři roky. Podivno, že mužové jsou nemoci více nakloněni nežli ženy. Jistá žena na př. následovala svého malomocného muže na Molokai; po jeho smrti provdala se za jiného malomocného. Ten zemřel a vdova vzala si třetího a potom čtvrtého. Žila tedy se čtyřmi malomocnými muži a přece se jí malomocenství netklo. Na výsost třeba jest malomocným teplého oděvu, neboť i v tamějším teplém podnebí dostavuje se někdy drsné počasí a malomocní dostávají prudkou zimnici a hrozný kašel, nemají-li co teplého obléci.“

„Svou povahou byl P. Damian učiněná pokora. O sobě mluvil jen tehdy, když odpovídal na otázky sobě kladené. Své působiště na Molokai zamiloval si tak, že by nebyl odtud odešel, i kdyby byl svým odchodem zdraví nabyt. Zvláště miloval dítky; velkou radost způsobil mu zpěvníček, který mu byly tři dítky z Londýna poslaly a do něhož byly dětským písmem napsaly: „Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou.“

„Ve věcech peněžitých byl velmi svědomitý, až úzkostlivý. Chtěj nechtěj musil jsem se sám na vlastní oči přesvědčiti, jak důkladně účtuje, a kterak došlé dárky stejnou měrou mezi katolíky i protestanty rozděluje.“

„Do domu, kde jsem bydlil, nevstročil nikdy, ale rozmlouval se mnou sedě na stupních vedoucích k besidce. Rozmluva s ním byla příjemná a zábavná. Hovořili jsme spolu někdy dlouho do noci. Nejednou již dávno zářily hvězdy na obloze a měsíc rozléval stříbrné světlo po údolí, ale mně bylo těžko s P. Damianem se rozloučiti.“

„Noci bývají na souostroví Havajském překrásny. Zhusta však dostavuje se i počasí bouřlivé, tak že „kona“ (vítr) shazuje střechy a obyvatelé chatrčí pak vydáni jsou v šanc prudkému lijáku. Jinak jest tamější podnebí lahodné, ačkoli zase naopak za bezvětrí vedro bývá nesnesitelné.“

„Půda ostrova je potažena silnou černou vrstvou lávovou, neboť souostroví Havajské jest vlastně zbytkem bývalého sopečného pohoří. Na Molokai vyrůstá z lávy jemná tráva. Květin, jaké rostou na lukách, je pořádku, za to tím hojněji vyskytují

se různé druhy jahod, z nichž některé jedlé a velmi chutné jsou.“

„Přiblížil se čas mého odchodu. V poslední den v roce přistála na Molokai loď s dvěma sty přátel a příbuzných, kteří byli od vlády dostali dovolení, několik hodin pobýti se svými nemocnými. Avšak moře bylo velmi bouřlivé, tak že jenom několik mužů mohlo na břeh vystoupiti; ostatní zůstali ve člunech a rozmlouvali s malomocnými, kteří stáli na břehu. Výjevů, jaké se daly při příchodu a loučení, do smrti nezapomenu. A přece jest nyní malomocným v této příčině mnohem lépe než dříve, kdy vůbec s nikým obcovati nesměli.“

„S lodi pohlédl jsem naposled na Kalavao. Bělavé mraky byly se snesly na temena zádumčivých skalisk, s nichž vodopády šumíce dolů se řítily. Na jejich úpatí ležela vesnička se svým kostelíčkem a svými bílými chatami. Všichni malomocní stáli na břehu, P. Damian mezi nimi. Slunce zapadlo, a když naše loď se hnula ku předu, zahalovaly Molokai večerní mlhy do ruda zbarvené . . .“

Nedlouho po odchodu Eliffordově nadešel také pro P. Damiana okamžik odchodu na věčnost. Spolupracovník P. Damianův, bratr James, psal sice 4. ledna 1889 mr. Eliffordovi, že se léčí borovým olejem z Londýna přineseným a vzezření jeho že jest mnohem zdravější než prve, ale úleva nebyla trvalá. Již 21. února zněla zpráva téhož spolupracovníka mnohem smutněji. Sám P. Damian napsal v tomtéž čase svému příteli: „Tisícery pozdrav mému milému příteli Edvardovi. Kráčíím pomalu

svou křížovou cestou, a doufám, že brzy přijdu na Golgothu.“

Poslední list P. Damianův mr. Eliffordovi psán jest 28. února, a zní:

„Váš list ze dne 24. m. m. jest mi útěchou v nynější mé bídě. Snažím se, abych nemoc dávno předvidanou trpěl bez nářku a způsobem, který mé ubohé duši bude ku spáse. Nemoc ona je beztoho jenom prostředkem, jímž Prozřetelnost duši pout pozemských sprostuje a v ní touhu po nebeské vlasti budí. Za dlouhé ještě pouti, která před Vámi leží, nezapomínejte stezky úzké vedoucí k nebi. Nám jest opatrně cestovati, chceme-li jednou v domě Otce nebeského se shledati. — Všem přátelům srdečný pozdrav! Šťastnou cestu, můj milý příteli, na shledanou v nebi!“

Asi tři neděle na to P. Damian tušil, že se blíží konec jeho života. 28. března ulehl. Rány na rukou a nohou se zacelily a zčernaly. Také na očích ukázaly se známky, které blízkou smrt věstily. On, jenž tolik set malomocných viděl umírat, neklamal se předpovídaje smrt svou vlastní. Jako dítě radoval se, že svátky velkonoční již v nebi bude slaviti. Velmi ho těšilo, že má několik pomocníkův a malomocní tudíž neosiří. „Pokojně,“ pravil k jednomu z nich, P. Vendelinovi, „mohu říci: Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého.“

„Až budete v nebi, otče,“ vece na to P. Vendelin, „nezapomenete na nás, jež tu sirotky zůstavíte?“

„Ó nikoliv,“ odvětil, „najdu-li milost před očima Božíma, budu za vás orodovati.“

„A zanecháte mi, jako Eliáš pláště svého, můj otče?“

„Ach,“ vece umírající mučenník, „co bys s ním započal? Jest pln malomocenství.“

Následující dni nemocnému poněkud ulevilo, a přátelé jeho domnívali se, že jim přece ještě na krátko bude zachován. Jeho trpělivost byla podivuhodná. On, jenž kdysi tak silen a svěží byl a pln života, ležel bez vlády na bídném slamníku na zemi jako nejposlednější a nejchudší z malomocných. Dalo to mnoho práce, než svolil, aby položen byl na lože. A té chudoby všude! Ten, jenž plnýma rukama jiným rozdával, neměl sám, čeho každý nemocný nevyhnutelně potřebuje. Časem trpěl velmi, časem pozbýval vědomí.

Co se asi dalo v duši jeho, když tak odpočívaje na lůžku naslouchal šumění mořskému, jež vždy slaběji a slaběji doráželo k nemocným jeho uším? Snad znepokojovala jej myšlenka, že dílo jeho jest nedostatečné a nedokonalé a život jeho napolo pochyben? Na mnohých lidech byl se trpce sklamal. Nepřátely měl také. Ano bylo pochybováno i o čistém jeho úmyslu. Jediná Anglie nepochybovala o ryzí jeho povaze, a dovedla oceniti jeho zásluhy. Kostely byly postaveny, školy a nemocnice se stavěly, ale práce zbývalo ještě mnoho, a on nemohl díla, které začal, dokončiti. Nebyl ještě tak stár, a musil umřít! „Staň se vůle Páně,“ pravil umíraje. „Dílo mé se svými chybami a nedostatky jest v rukou Jeho, a před velkonocemi Jej uzřím. On ví všechno nejlépe.“

Dech jeho se krátil a tížil; zvenčí bylo slyšeti lkání malomocných. Poslední dechnutí! . . . Duše P. Damianova oddělila se od těla.

* * *

Úmrtí P. Damianovo oznámil bratr James mr. Eliffordovi slovy:

„Bolestí sklíčen sděluji s Vámi, že náš přítel P. Damian 15. dubna s tímto světem se rozloučil. 21 dní ležel na lůžku. Ob čas trpěl mnoho, ježto byla nemoc ku konci zachvátila ústa a chřtán. Ve dne v noci dlel jsem u něho, až konečně v mém náručí ducha vypustil. Neviděl jsem smrti šťastnější. Ujišťoval mne stále, jak šťastným se cítí, že bude moci velkonoce slaviti již v nebi. Přechoasto vzpomínal na vás a mr. Chapmana. Před smrtí všechny vředy s tváře jeho zmizely. Vykopali jsme mu hrob pod stromem, jenž za prvního jeho pobytu na ostrově byl mu přístřeším. Z oken svého příbytku vidím jeho hrob, jehož strážcem budu až do konce svého života.“

Ještě podrobněji zmiňuje se o smrti P. Damianově list P. Vendelinův, psaný 24. července r. 1889. V listě tom děkuje P. Vendelin mr. Eliffordovi za podobizny P. Damiana, jež byl dal podle obrazu jeho zhotoviti a na Molokai poslal, a potom píše dále:

„Na Vaše přání zmíním se obšírněji o jeho nemoci a smrti. Po Vašem odchodu vředy na jeho obličej i krku se zvětšily, tak že sotva čísti mohl. Světlo jej nad míru oslňovalo. Nemoc zachvátila i chřtán, tak že ochraptěl a jenom tekuté potravý

požívatí mohl. Aby míra utrpení byla dovršena, pukaly vředy na rukou a nohou a musili jsme mu na ně přikládati obkladky. Přes to pracoval ne-unavně tak, jako by mu nic nebylo, a sloužil mši svatou tak dlouho, dokud rány na rukou toho dovolovaly. Podivno, že ony prsty, jimiž se dotýkal nejsvětější Svátosti, a rovně i ona část dlaně, která při svěcení na kněžství byla svatým olejem pomazána, úplně zdravý zůstaly. Umírající sám nás na to upozornil. Nelze mi také nezmíniti se o jiné ještě věci. Den před svou smrtí jsa ještě při úplném vědomí pravil mi: „Jsou ustavičně u mne dvě osoby: jedna zde (ukázal k hlavám), druhá tam“ (u nohou). Bohužel nezeptal jsem se, kdo by to byl. Do smrti nezapomenu výjevů, které se odehrávaly vždy o půlnoci. Když odbila jedenáctá hodina, připomínal mi, že už čas, abychom konali přípravní modlitby ke sv. přijímání. O tři čtvrtě na dvanáct pak zavolal jsem obyčejně P. Konrardiho, a ten donesl z kostela velebnou Svátost; kterou P. Damian přijal s vroucností, již nelze popsati. Vědomí neztratil až několik hodin před smrtí. Tklivý byl pohled, jakou láskou malomocní na něm lpěli. Ve dne v noci obléhali jeho příbytek a stěží bylo lze zabrániti, by se do světnice nevedrali. Večer před svou smrtí rozloučil se se všemi, a zvláště dítkám uděloval své pozhnání. Ježto mne prosil, abych hrob jeho opatroval, osázal jsem náhrobek květinami a barvínkem . . .“

* * *

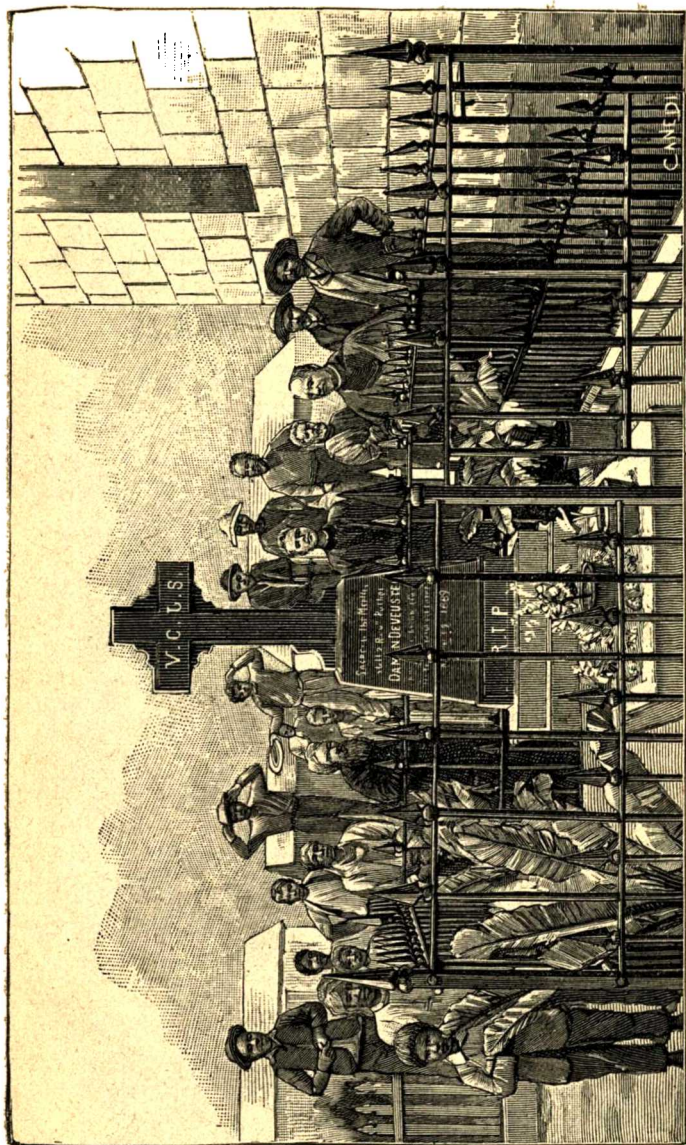
Pohřeb P. Damianův byl slavný. Oděn talárem ležel v rakvi, kterou byly sestry Františkánky

upravily. V 11 hodin byla rakev zanesena do kostela, kdež zůstala až do rána druhého dne. Ubozí malomocní klečeli kolem, a modlíce se za svého tak záhy zesnulého otce, usedavě plakali. Dne 16. dubna byl za účasti svých spolubratří, řeholnic a všech malomocných pochován.

Blahodárnou a obětovnou činnost zesnulého missionáře uznali a pochválili i jinověrci, jmenovitě protestanté. Tak napsal o něm jistý anglický časopis luteránský: „Život P. Damianův jest řídkou vzácností a památka jeho nevyhyne nikdy. Naše století má jen tři takové příklady: generála Gordona, samotného mezi divokými hordami v Chartumu, Livingstona, samotného v srdci Afriky, a většího obou těchto, P. Damiana, samotného mezi malomocnými na Molokai.“

A jiné noviny rovně protestantské napsaly: „Smrt na bojišti nemá pro mnohé žádné hrůzy. Ale umřítí malomocenstvím, tomu se protiví, to si ůskliví povaha každého člověka. Vždyť není ani dosti slov, aby kdo hrůzy oné nemoci vylíčil, a přece nemůže si obrazotvornost představití nic strašnějšího. To je umírání píď za pídí. Podrobiti se dobrovolně smrti takové, k tomu je třeba zmužilosti prvních mučenníků.“

V Londýně byl vystaven obraz představující P. Damiana s malomocenstvím ve tváři. Byla to hrozná podívaná. Nicméně kupily se denně obromné zástupy kolem obrazu, a tisíce podobizen P. Damianových toho času byly prodány. Když tentýž obraz i v Birminghamu byl vystaven, zhrozili se první, kdož obraz spatřili, a bezděky couvali. Jakmile

Pomník P. Damianův na Molokai.

však ve známost vešlo, koho obraz představuje, okamžitě ošklivost hluboké úctě ustoupila. Nával k výkladní skřini byl tak velký, že policii bylo zakročiti, by vozba a doprava na ulici rušena nebyla.

V Londýně ustavilo se též komitě, by památka P. Damianova důstojně byla uctěna. Předsedou zvolen korunní princ anglický, a členy stali se vynikající mužové Anglie: kardinal Manning († 1892), Gladstone, Hartington a jiní, katolíci i protestanté. Hned v prvním sezení navrhl princ Waleský, aby:

1. na Molokai na hrobě P. Damianově postaven byl pomník;¹⁾

2. aby se zařídil „fond P. Damianův“, a peněz fondových aby se vynakládalo na důkladné prozkoumání malomoci;

3. aby se prozkoumal a zlepšil stav malomocných v Indii.

Pomník postaven bohonaděnému apoštolu malomocných také v starobylém belgickém městě Lovani.

Avšak pomník ze všech nejkrásnější postavili svému zesnulému spolubratru Otcové kongregace nejsvětějších Srdcí, jíž P. Damian náležel. Založili totiž v Aerschottu v Belgii ústav, kde se mladíci mající náklonnost k povolání missionářskému vychovávají a pak potřebnými vědomostmi vyzbrojeni za missionáře do Oceanie, jmenovitě na souostroví Sandwichovo, posílají, by tam v díle P. Damianem započatém pokračovali.

¹⁾ Stalo se r. 1893.

OBSAH:

Evropa.

	Stránka
Obraz z missií bulharských	11

Asie.

"	"	sibiřských	105
"	"	syřských	138
"	"	indických	202
"	"	čínských	274
"	"	japonských	359

Afrika.

"	"	alžírských	419
"	"	na řece Nigru	465

Amerika.

"	"	v krajinách polárních	529
"	"	mezi Indiány	542
"	"	na ostrově Trinidad	567
"	"	mezi černými otroky	588
"	"	v trestanecké osadě v Cayenne	609

Austrálie a Oceanie.

"	"	na řece Labutí	621
"	"	na souostroví Havajském	691

K laskavému povšimnutí p. t. údům!

1. Každý úd nechť sobě lístek odběrací buď u sebe nebo na farním úřadě uschová, poněvadž toliko na poukázání jeho díla Dědictvím vydaná obdrží.

2. Kdo by list odběrací ztratil anebo komu dochází, nechť ve vyplaceném psaní (franko) od „Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně“ nového listu sobě vyžádá a k témuž cíli číslo listu ztraceného udá, které v diplomu znamená se nalézá, a nemá-li ani toho, aspoň nechť řádně jméno své a rok přistoupení k Dědictví oznámí; na poštovní výlohy a za zhotovení nového lístku nechť 10 kr. (nejlépe v poštovních známkách) přiloží.

3. Každoročně na podzim, když to oznámeno bude „Hlasem“, nechť každý úd list odběrací dá podepsati od svého duchovního pastýře na důkaz, že na živě jest a právo má, díla odebíratí, a takto podepsaným listem nechť se vykáže v knihkupectví na listě zpředu naznačeném, kde se mu kniha vydá.

4. Od vydávání a zaobalení zásilky každoročně platí se v knihkupectví za knihu po 3 kr. r. č. Kdo však ve dvou letech díla svá z knihkupectví nevyzdvihne, bude se za to míti, že se práva svého vzdává a je Dědictví věnuje.

5. Radno jest, aby všichni údové farnosti neb i celého dekanátu (vikariátu) se společně o svá díla v náležitém knihkupectví přihlásili, jelikož jim takovým způsobem povozných útrat ubude; ovšem musejí všichni své odběrací lístky od duchovního pastýře podepsané neb aspoň čísla těch lístků s připojenými jmény a s potvrzením vel. duchovního pastýře na své knihkupectví zaslati, zároveň i poplatek vypadající za vydání oněch knih po 3 kr. za knihu (jakož nad to 6 kr. za poštovní lístek, děje-li se zásylka poštou) připojiti a útraty zasláním způsobené sami zapraviti. Kdo by chtěl, aby mu byla ježto podíl náležela kniha poslána pod křížovou obálkou, nechť ve vyplaceném listě svému knihkupectví pošle svůj odběrací lístek a přiloží ve známkách poštovních kromě 3 kr. za knihu ještě 15 kr. na poštovné.

6. Pro uvarování všelikého zmatku jest každý úd povinen, knihy své odebíratí z toho knihkupectví, kteréž mu zpředu vykázano jest; přestěhuje-li se však blíže jiného, jemu přístupnějšího knihkupectví, nechť to „Pokladníkovi Dědictví cyrillo-methodějského“ oznámí, a stane se po vůli jeho.

7. Úmrtí každého úda nebo vymření rodiny za úda zapsané račeť vel. pp. duchovní správce nebo p. t. příbuzní zemřelého pokladníkovi laskavě oznámiti.

Výpis ze stanov.

1. Spoluúdem Dědictví státi se může každý, kdo za sebe jedenkrát na vždy položí 10 zl. r. m.

2. Vklad tento může se zapraviti buď najednou, aneb ve dvou po sobě jdoucích ročních lhůtách po 5 zl. r. m., neb i v menších jakýchkoliv lhůtách.

3. Kdo však témuž ústavu 100 zl. věnuje, považován bude za spoluzakladatele a obdrží 4 výtisky věcí Dědictvím vydaných zdarma.

4. Kdo jednou na vždy dá 50 zl., bude téhož ústavu spoluúdem I. třídy a obdrží 3 výtisky. Kdo 20 zl. dá, stane se spoluúdem II. třídy a obdrží 2 výtisky. Kdo 10 zl. r. m. položí, bude spoluúdem III. třídy a obdrží 1 výtisk zdarma.

Spojí-li se manžel s manželkou v jeden toliko základ o 10 zl., vydávati se jim budou knihy jen do úmrtí toho, který první v diplomu poznamenán jest.

5. Řehole, děkanství (vikariáty), osady, knihovny, školy, rodiny, spolky, bratrstva atd., vstupují dvojnásobným vkladem za spoluzakladatele nebo za spoluúdy věčné do Dědictví podle třídy svrchu jmenovaných.

Dle stanov přijímají se tedy opět i rody do III. třídy položením 20 zl.; k tomu podotknouti třeba, že rod se bře, dokud jméno se netratí. Dcery provdané, není-li synů, odebíráti budou knihy, pokud žijí; dívky pak jejich, jiné jméno nesoucí, nemají už práva toho.

Údů stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak stanovami určeno jest, a jak veškeré údstvo očekává, o slavnosti sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje, nebo v některý den v oktávě téže slavnosti mši sv. za živé a zemřelé spoluúdy sloužili; mimo to, je-li možná a libo-li, druhou mši sv. za obrácení národů slovanských od jednoty církve odloučených. Ostatní údové nekněžší konejtez s týmže nábožným úmyslem v naznačeném čase vroucí modlitby.

Nesmí se také mlčením pominouti fundace, kterouž učinil první starosta Dědictví František Sušil u ctih. otců Minoritů v Brně, aby totiž v jejich chrámě každoročně v oktávě sv. Cyrilla a Methoděje dvě mše sv. za údy Dědictví se sloužily.

Údům, kteří o slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje nebo v oktávě téže slavnosti svátosti hodně přijmou, některý kostel navštíví a na úmysl sv. Otce se pomodlí, udělil papež Pius IX. brevem ze dne 21. listopadu 1856. plnomocné odpustky, které se i duším v očistci přivlastniti mohou.

Příjem a výdaj Dědictví sv. Cyr. a Meth.

od 1. ledna do 31. prosince 1894.

Číslo	Příjem a výdaj	Na týpiscích	Na hotovosti	
		zl.	zl.	kr.
	Zbytek od roku 1893.:			
	A) Ve veřejných fondch . . .	88200	—	—
	B) Na hotovosti	—	130	57 1/2
	Nový příjem:			
I.	Úroky	—	3725	84
II.	Vklady nových úřdů, doplatky, dary a odkazy*)	—	1542	60
III.	Za prodané knihy	—	421	59
IV.	Rozličné příjmy	—	6	80
	Souhrn příjmů . . .	88200	5827	40 1/2
	Výdaj:			
I.	Za tisk a papír	—	3683	83
II.	Honorář	—	380	50
III.	Za vazbu	—	1224	60
IV.	Dané (aequivalent popl.)	—	145	46
V.	Poštovné a povozné	—	134	16
VI.	Rozličné výdaje	—	236	50
	Souhrn výdajů . . .	—	5805	05
	Bilance:			
	Když se od příjmů	88200	5827	40 1/2
	odpočítá vydání	—	5805	05
	zbývá koncem roku 1894. . . .	88200	22	35 1/2

V Brně, dne 31. prosince 1894.

Vladimír Šťastný,
t. č. starosta.

Robert Šuderla,
t. č. zkoumatel účtů.

Antonín Adamec,
t. č. pokladník.

*) Odkaz vdp. Ant. Svobody, děkana z Vel. Chomutic, 30 zl.
NB. Ostatní zprávy spolkové budou podány v příštím
podílu.

Výprodej knih

z našeho Dědictví za cenu velmi sníženou.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje má, jak z níže položeného seznamu spatřiti lze, hojnost knih na skladě, kteréž za velmi levnou, v témž seznamu naznačenou cenu prodává. I vybízí všechny ušlechtilé podporovatele dobrého čtení, aby si neobtěžovali tu neb onu knihu aneb i více knih z našeho Dědictví buď pro sebe nebo pro místní knihovnu objednat. Poslouží tím předně sobě samým, neboť obdrží knihy obsahu dobrého, velmi poučného a namnoze i mile zábavného, na nichž spolu nelpí nic z onoho kalu jedovaté nevěry a nemravnosti, jímž za našich dnů mnohé knihy potřísněny jsou; poslouží tím však také našemu Dědictví a umožní, aby se budoucně údům větší podíly dávati mohly. — Kdo si řečené knihy opatřiti hodlá, ať se obrátí ústně nebo písemně na pokladníka téhož Dědictví, vlp. **Antonína Adamce**, regenta v bohosloveckém ústavě v Brně, Dominikánská ulice, biskupský alumnát. — Kdo již napřed peníze posílá, přidejž, objedná-li se více knih, ku ceně knih také 6 kr. na kolkovaný nákladní list, objedná-li se jen jedna kniha, 10 kr. na vyplacenou zásylku pod křížovou obálkou. — Zároveň vybízí ctěné příznivce dobrého tisku, aby hojně za údy přistupovali. Vklad III. tř. pro osobu doživotně obnáší 10 zl., pro rod, pro knihovny a podobné věčné údy na vždy 20 zl., a mohou vklady i v ročních lhůtách po 5 zl. aneb i v menších jakýchkoli lhůtách dle možnosti se spláceti. Každý nově přistouplý úd obdrží ihned kromě posledního podílu ještě 3 knihy nádavkem v odměnu, a členové kněží slouží každoročně za všechny živé i zemřelé spoluúdy mše sv.

Roč. 48. „**HLAS**“, 1896

časopis věnovaný zájmům našeho lidu vůbec a jednotlivých stavů zvláště, psán jest slohem řízným, srozumitelným a jasným.

„HLAS“ přináší články úvodní o všech událostech sběhnuvších se na poli politickém, národním, církevním, národohospodářském a společenském, dále přehledy politické, různé zprávy, dopisy, články hospodářské, literární, bursu, trhy, loterii atd. — Části zábavné věnuje se obzvláště péče. Jmenovitě píší pod čáru oblíbení u našeho lidu proslulí spisovatelé V. Kosmák, Dostál, Veselý, Křen a m. j.

Pro velikou svou rozšířenost' hodí se „HLAS“ pp. obchodníkům, živnostníkům k ohlášení inserátů nejrozmanitějšího druhu. Ceny levné.

„HLAS“ vychází jako denník a týdeník.

Denník stojí poštou měsíčně 1 zl. 25 kr., ročně 15 zl., týdeník čtvrtletně 1 zl., ročně 4 zl.

Administrace „HLASU“ v Brně, v Besedním domě.

Roč. 19. „**OBZOR**“, 1896

časopis zábavně-poučný.

Vychází dvakrátě každého měsíce.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 2 zl. přijímá administrace „OBZORU“ v Brně.

„**OBRAŇA PRÁCE**“.

Časopis

věnovaný všeobecným zájmům řemeslnictva a dělnického lidu.

Vychází jednou za 14 dní.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 1 zl.

Redakce i administrace v Brně, Cejl č. 45.

Škola božského Srdce Páně

v Brně, Dominikánská ulice č. 4.

Časopis pro katolický lid, zvláště však
pro bratrstva.

Vychází měsíčně o dvou arších velké osmerky, s četnými obrazy a v hezké úpravě. Celoročně i s poštovní zásylkou 1 zl. 60 kr. — Přílohy ku „Škole B. S. P.“ bývají ve zvláštním předplacení následující :

Hlídky. Vychází každého měsíce o 5 arších v barevné obálce a předplácí se na ni celoročně 4 zl.

Zábavná bibliotéka, sbírka povídek, vedených v duchu katolickém, vychází v seriích o 10 sešitech tříarchových a předplácí se na jednu serii (10 sešitů) 1 zl. Předplatitelé na serii (řadu 10 sešitů) mohou si za premii vybrati za doplatek 80 kr. jeden z našich obrazů barvotisku, které na obálce jednotlivých sešitů uvedeme.

Ascetická bibliotéka, sbírka spisů vedoucích a povzbuzujících ku zdravé zbožnosti, vychází v ročnících v předplacení za 2 zl., krámské ceny 3 zl.

Anděl Strážný, časopis pro křesťanskou mládež, hojně obrázky vykrášený, vychází mimo prázdniny měsíčně o 2 arších v barevné obálce a stojí v předplacení celoročním 80 kr. Za premii (bez doplatku) dán krásný obraz v barvotisku.

Květy Mariánské, list měsíční ctitelů Panny Marie. Vychází měsíčně o 1¹/₂, archu v barevné obálce a stojí v předplacení celoročním 80 kr.

Přítel dítek, časopis pro výchování a zachránění křesťanské mládeže. Každý sešit má přílohu pro děti. Ročně vyjdou 4 sešity. Předplatné 40 kr. ročně.

Obecné Noviny a Dělník, listy dtrnáctidenní, vycházejí střídavě každý týden po sobě. Celoroční předplatné s pošt. zásylkou na každý list 1 zl., za oba 2 zl.

U administrace „Školy“ a „Zábavné bibliotéky“ jest též na skladě :

Výběr rozmanitých menších obrázků, vzpomínek na první sv. zpověď a přijímání, sv. biřmování, sv. křtu, symbolických názorův obětí mše sv., měsíční sv. patronové atd., jakož i medailky sv. Otce Benedikta, Srdce P. Ježíše, bl. Sarkandra a Anežky České, Neposkvr. P. M. Lúrdské, růžence rozmanité atd.

O z n á m e n í.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoda vydalo a hojnému šíření doporučuje:

POUTNÍ KNIHU.

Modlitby a písně.

Sestavili Fr. Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na c. k. II. českém gymnasiu v Brně.

Prodává se u pokladníka dp. Ant. Adamce, regenta bohosl. ústavu v Brně, za 1 zl. 50 kr.

Při objednání 10 výtisků dává se 10% slevení ceny.

"	"	20	"	"	20 ⁰ / ₀
"	"	30	"	a více	prodává se " po 1 " zl.

Poutní knize dostalo se církevního schválení a doporučení od nejduš. biskupské konsistoře v Brně:

Přihlížejíc k žádosti ze dne 26. listopadu 1893 schvaluje biskupská konsistoř předloženou sobě „Poutní knihu“ a přeje, aby dílo toto dlouhé a úsilovné práce hojného užítku mezi věřícím lidem přineslo. Špolu pak dosvědčuje, že odpustkové modlitby, v knize této uvedené, jsouce věrnými překlady modliteb v „Raccoltē di orazioni e pie opere“ obsažených, spolehlivými a správnými jsou a že odpustky za modlitby tyto — jak na str. 27. udáno jest — i duším v očistci způsobem přímluvy přivlastnit lze.

Dáno v biskupské konsistoři v Brně, dne 30. listop. 1893, č. 5346.

Dr. Fr. Zeibert,
kapit. děkan.

Homolka,
sekretář.

Od nejduš. arcibiskupské konsistoře v Olomouci:

Librum ab Haereditate SS. Cyrilli et Methodii pro anno 1893 editum „Poutní kniha“ attentioni Ven. Cleri recomendamus. (Currēda Consistorialis IV., a. 1894., n. 5577.)

Zvláště pak schválila a vřele doporučila „Poutní knihu“ nejduš. biskupská konsistoř v Hradci Králové:

Vyřizujíc žádost ze dne 31. března 1894, klademe sobě za čest sdělit; že v nejbližším čísle zdejšího Ordinariátního listu bude uveřejněno:

Poutní kniha. Modlitby a písně. Sestavil František Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na c. k. českém gymnasiu v Brně. Tiskem Benediktinů Rajhradských v Brně.

Po předmluvě a úvodu, ve kterém jest velmi dobré poučení o pouti a o odpustcích, následuje na 837 stranách veliký výběr krásných, v duchu církevním sepsaných modliteb, rozjímání, promluv a notami opatřených písní. Účelem knihy jest odstraniti rozjímání, promluvy a písně nevhodné a nevkusné, které uvádějí samu poutní pobožnost v lehkost a nevážnost, a podati vůdcům poutníkův a jednotlivým poutníkům pobožnosti dobré. Kniha tato vyhovuje tomuto účelu dokonale. Vše ji doporučujeme a žádáme, aby duchovní správy na ni důtklivě upozornily obzvláště vůdce poutníkův, aby si ji opatřili a ji jako nejlepší příručky užívali. Úprava jest velmi slušná, cena (1 zl. 50 kr.) mírná.

Biskupská konsistoř v Hradci Králové, dne 12. dub. 1894.

Ed. Prašinger,
gen. vikář.

Fr. Hampl,
rada.

Z časopisů velmi příznivě posoudili a důtklivě doporučili „Poutní knihu“ „Obzor“ a „Hlas“ v Brně, „Vlast“ a „Čech“ v Praze.

O z n á m e n í.

Pan Jan E. Tomola, majitel ústavu sochařského a kamenického v Brně, v silniční třídě č. 43., jenž provedl pomník Sušilův a Procházekův, zhotovil ve prospěch téhož pomníku zdařilé sádrové odlitky medaillonu v průměru 41 mm s dvojítm poprsím Sušila a Procházky. Medailon ten bude milou památkou na oba naše slavné muže, pěknou ozdobou pokoje, a čistý výtěžek bude věnován na uhrazení výloh za pomník a na fond pro budoucí trvalé zachování pomníku; protož zvou se citelé obou našich oslavencův, aby sobě medaillon tenhojně objednávali.

Ceny medaillonu na místě u p. Tomoly v Brně jsou:

medaillonu bílého	2 zl. 40 kr.
„ bílého lakovaného	2 „ 60 „
„ bronzovaného nebo pozlaceného	2 „ 70 „

Kdo by sobě přál zásilku poštou, nevyplacenou, dlužno, aby poslal kromě ceny za medaillon ještě 1 zl. 20 kr. za bednu, balivo a nákladní list.

Objednávky zprostředkuje

Ant. Adamec,
pokladník „Dědictví sv. Cyr. a Meth.“ v Brně.